

20. maj 2019

Sagsnr.

Dokumentnr.

Sagsbehandler

Mere byggeri for pengene og smartere brug af m²

Resume

I Budget 2019 blev parterne enige om, at Økonomiforvaltningen i samarbejde med forvaltningerne skulle afdække måder hvorpå, kommunen kan bruge eksisterende og kommende m² optimalt og bygge billigere (bilag 1). Økonomiudvalget skal tage stilling til at sende vedlagte indstilling i høring i fagudvalgene, så fagudvalgenes høringssvar kan indgå i Økonomiudvalgets behandling af sagen 21. august 2019.

I Budget 2019 blev det ligeledes besluttet at genberegne maksimalpriser på baggrund af ændringer og erfaringer med konceptet. Der skal skabes gennemsigtighed i udgifterne ved modernisering på Socialforvaltningens område med henblik på en reduktion af de reelle anlægsudgifter og ses på mulighederne for standardisering i fx skolebyggeri. Genberegningen af maksimalpriser vil tilgå Økonomiudvalget som en selvstændig indstilling den 11. juni 2019.

Indstilling

Økonomiforvaltningen indstiller overfor Økonomiudvalget:

- at det godkendes, at indstillingen sendes i høring i fagudvalgene med frist den 21. juni 2019 med henblik på, at fagudvalgene udpeger de relevante spor, der kan arbejdes videre med for at sikre mere byggeri for pengene, bedre kapacitetsudnyttelse og smartere brug af m², dog således at forslaget om ophævelse af KKFO-base, jf. bilag 2, udgår,
- 1. at det godkendes, at alle budgetnotater om anlægsønsker til kommende budgetforhandlinger og overførselssager skal indeholde et alternativt scenarie i forhold til at bygge nyt.

Problemstilling

Københavns Kommune vokser med ca. 10.000 nye indbyggere om året og skal derfor fortsat bygge mange skolespor, daginstitutioner, idrætshaller og fodboldbaner. Det kræver ikke alene finansiering, men også anlægsmåltal. Der er allerede i 2018 vedtaget anlægsprojekter for 21,2 mia. kr. Forudsættes det, at Københavns Kommunes anlægsramme også i de kommende år vil være på 3,036 mia. kr. (2019 niveau), vil der først være luft i anlægsrammen i 2026 til nye projekter, hvis alle besluttede anlægsprojekter gennemføres frem mod 2026.

Frem mod 2026 skal der udover de besluttede anlægsprojekter, anvendes anlægsmåltal til udvidelse af eksisterende skoler med 5 nye skolespor, 7 nye skoler med i alt 24 spor (Nordhavn, Torveporten, Hannemanns Allé, De Gamles By, Bådehavnsgade, Vejlands Allé/Ørestad samt Sydhavn/Vesterbro) og til 232 nye daginstitutioner. Beregnet på nøgletal vil disse nye anlægsprojekter til lovbunden kapacitet beløbe sig til ca. 4,3 mia. kr. i gennemsnit 0,61 mia. kr. årligt. Derudover er der de

Team Ejendomsoptimering

Københavns Rådhus, Rådhuspladsen
|
1599 København V

EAN nummer
5798009800206

kommende år også behov for andre kommunale tilbud såsom f.eks. plejehjemspladser til ældre borgere og botilbudspladser til udsatte og handicappede borgere.

Denne indstilling indeholder forslag til greb, der kan arbejdes videre med for at sikre mere byggeri for pengene, bedre kapacitetsudnyttelse og smartere brug af m². Det bemærkes, at grebene er udarbejdet ud fra teoretiske beregninger. Målet er at udvælge greb, der kan undersøges nærmere for eksekverbarhed og potentiale. Nogle af grebene vil betyde ændringer i nuværende serviceniveau. Det foreslås, at de berørte fagudvalg anmodes om at udpege de spor, som det vurderes, at der kan arbejdes videre med.

Løsning

I Budget 2019 blev Økonomiforvaltningen bedt om, i samarbejde med fagforvaltningerne, at afdække måder, hvorpå kommunen kan bruge m² smartere og bygge billigere frem mod Budget 2020, jf. bilag 1. Denne indstilling med bilag indeholder muligheder og forslag hertil.

Forslag til at reducere byggeudgifter

Det foreslås, at der arbejdes videre med følgende tiltag for at reducere byggeudgifter. Forventet effekt og eksempler fremgår af bilag 2.

Tabel 1

Forslag til at reducere byggeudgifter (bilag 2)	
<i>Ophævelse af KKFO-base</i>	I funktionsprogrammet for skoler er der indarbejdet 2 m ² pr. elev til Københavns Kommunes FritidsOrdning (KKFO)-areal. Hvis dette krav bortfalder og KKFO'en i stedet anvender skolens areal udenfor skoletid, anslår Byggeri København, at byggeudgifterne pr. ny 3-sporet skole kan reduceres med 11,4-12,3 mio. kr. En eventuel besparelse på drift ved at ophæve KKFO-basen ved nybyggeri kan undersøges.
<i>Ændring af P-krav ved institutioner</i>	Kravet om P-pladser fordyrer anlægsprojekterne, især i de tilfælde, hvor der skal etableres underjordisk p-kælder. I den nuværende Kommuneplan 2015 foretages der konkrete vurderinger ved fastlæggelsen af parkeringsnormen for grundskoler og daginstitutioner. For at skabe klarhed og gennemsigtighed foreslås det i forslag til Kommuneplan 2019, at der i udgangspunktet indføres en fast norm for hhv. grundskoler og daginstitutioner. Den nye parkeringsnorm vil i udgangspunktet medføre færre parkeringspladser.
<i>Mere fleksibelt krav til daginstitutioners udeareal</i>	I den nuværende kommuneplan har Borgerrepræsentationen fastsat krav om, at daginstitutionernes friareal skal svare til 100 % af etagearealet. I forbindelse med arbejdet med Kommuneplan 2019 er perspektiverne for at reducere kravet til friarealer til daginstitutioner eller gøre kravet mere fleksibelt blevet undersøgt, og på baggrund heraf fastholdes det eksisterende krav om 100 % friareal i forslag til Kommuneplan 2019. Forvaltningerne har undersøgt mulighederne for at dispensere i de tilfælde, hvor der er tale om, at relativt få kvadratmeter friareal (under 100 m ²) skal etableres på tag som følge af det eksisterende friarealkrav. Arbejdet har vist, bl.a. på baggrund af tidligere afgørelser fra Planklagenævnet, at Teknik- og Miljøforvaltningen udelukkende har mulighed for at reducere omfanget af friareal i et meget begrænset omfang, hvor ændringen anses for at være under bagatelgrænsen og derfor ikke udløser en dispensation fra lokalplan,

og at dette altid skal være baseret på en konkret vurdering. Der er således ikke juridisk mulighed for at indføre en fast dispensationspraksis for afvigelse af friarealkrav i de tilfælde, hvor kravet eksempelvis udløser etablering af små friarealer på tag.

Ændret arealkrav til KKFO/skole og ændret P-krav i forbindelse med institutioner kan implementeres i de vedtagne anlægsprojekter, hvor det procesmæssigt er muligt. Ledige midler som følge af ændringerne tilfalder kassen og ledigt anlægsmåltal omdisponeres. Endvidere indarbejdes de ændrede krav i kommende budgetnotater.

Forslag til at reducere udbygningsbehovet

I Budget 2019 blev Økonomiforvaltningen bedt om i samarbejde med fagforvaltningerne at "afdække den faktiske brug af institutioner og faciliteter, så det af arealplanerne til Budget 2020 fremgår, hvor stor en del af behovet for kapacitet og faciliteter, der kan dækkes ved smartere brug af m², og hvor stor en del af behovet, der kræver grundkøb og nybyggeri". Den gennemførte analyse af brugen af institutioner og faciliteter og forslag til at reducere udbygningsbehovet fremgår af bilag 3. Økonomiforvaltningen fortsætter med at afdække det faktiske brug af institutioner og faciliteter, hvilket vil fremgå af arealplanerne, som forelægges Økonomiudvalget i august 2019.

I overførselssagen 2018-19 blev det aftalt, "at ældre medborgere skal sikres bedre mulighed for adgang til idrætsfaciliteter på Københavns folkeskoler og kultur- og fritidsfaciliteter". Frem mod Budget 2020 arbejder Økonomiforvaltningen, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Børne- og Ungdomsforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen på at udvikle modeller, der giver de ældre medborgere bedre adgang til skolernes idrætsfaciliteter og kultur- og fritidstilbuddene.

Det indstilles, at alle budgetnotater om anlægsønsker til kommende budgetforhandlinger og overførselssager skal indeholde en beskrivelse af et alternativ til at bygge nyt. Det tillægges, at der i prioriteringen af anlægsmidler og anlægsmåltal kan indgå scenarier, som ikke kræver nybyggeri.

Det bemærkes, at Børne- og Ungdomsudvalget på deres møde d. 24. april 2019 besluttede at igangsætte en analyse af modeller for skolestrukturer, som kan lede til konkrete forslag til ny skolestruktur i udvalgets budgetforslag 2021.

Tabel 2

Overblik over forslag til greb, der kan reducere udbygningsbehovet (Bilag 3)	
<i>Kultur og fritid</i>	Brug af ledige banetider før 'primetime'
	Brug af ledige banetider efter 'primetime'
	Økonomiske incitamenter for effektiv booking og brug af baner
	Konvertering af fodboldgræsbaner til kunstgræsbaner
	Bedre adgang til gymnastiksale og faciliteter på skolerne
<i>Skoler</i>	Reduktion af arealkrav til funktionsprogrammet for skoler og KKFO

	Dispensation fra folkeskolens bestemmelser om skoledistrikter der bl.a. kan optimere klassesdannelse ved indskrivning (Gentofte modellen)
	Flere skolesamarbejder, hvor der etableres henholdsvis indskolings- og mellemtrinsskoler og overbygningsskoler for bl.a. mere optimal klassesdannelse
	Sammenlægninger af nærliggende skoler for bl.a. mere optimal klassesdannelse
<i>Daginstitutioner</i>	Tidlig start i fritidshjem for kommende skolebørn rykkes fra april til marts
<i>Socialforvaltningen</i>	Udnytte eksisterende bygninger og byggeretter fuldt ud, så det sikres, at det fulde potentiale for at bygge til udnyttes.

Smartere brug af m2 – forslag til tværgående brug af m2

I Budget 2019 blev Økonomiforvaltningen bedt om i samarbejde med fagforvaltningerne, at ”udarbejde forslag til tværgående funktionsprogrammer, der indeholder forslag til samtænkning af funktioner i både nye og eksisterende byområder. På grundlag af gode eksempler udarbejdes forslag til dobbeltanvendelse, multifunktionelle løsninger og klarlægning af rammevilkår og incitamentsstruktur for at optimere brugen af kommunens m2”. Den gennemførte analyse fremgår af bilag 4.

I dag er der mulighed for at tilvælge f.eks. idrætshaller på nye skoler, så skolen kan gøre brug af idrætshallen i skoletiden og den derfor ikke skal etableres et andet sted i byen.

Det foreslås, at der fremadrettet bliver mulighed for nedenstående yderligere tilvalg, som giver multifunktionel brug af lokalerne. Forslagene vil øge byggeudgifterne og driftsbudgettet, men vil betyde at m2 udnyttes til flere formål hen over døgnet. Endvidere kan det fritage Københavns Kommune for at bygge særskilte institutioner til kulturfaciliteter, biblioteker mv. i de nye bydele.

Det foreslås at valgmulighederne lægges op til beslutning fra Budget 2020 og frem i budgetnotater om planlægningsbevillinger med angivelse af anlægs- og driftsøkonomi samt en konkret driftsmodel i de sager, hvor det er relevant.

Tabel 3

Forslag til tilvalg ift. nybyggeri	Beskrivelse
<i>Biblioteker på skoler sammentænkt med pædagogiske læringscentre</i>	Tiltaget vil sikre flere biblioteker og kulturfaciliteter i byen, øget anvendelse af faciliteterne og reduktion af antal m2 (ca. 22 pct. m2 reduktion ved en 3 sporet skole), samt synergi mellem skole og bibliotek. Børne- og Ungdomsudvalget samt Kultur- og Fritidsudvalget godkendte d. 13. marts 2019, at funktionsprogram for Kultur- og Læringscenter bliver til tilvalgsscenerier til Børne- og Ungdomsforvaltningens funktionsprogram for skole og KKFO/Fritidshjem.
<i>Åbning af faglokaler på skoler for foreninger</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen samt Kultur- og Fritidsforvaltningen skal sikre nem adgang til faglokaler og værksteder efter skoletid med henblik på at sikre at flere børn og voksne får mulighed for at lave aktiviteter efter skoletid og der derved skal etableres færre kulturfaciliteter andre steder i

	byen. Der er allerede i dag betydelig brug af skolernes faciliteter. Derfor skal barrierer for øget brug afdækkes og forslag til håndtering af disse indgå i arbejdet.
<i>Ungdomsmiljø, sammentænkning af 10. klassecenter/ ungdomsklubber med kulturhuse/biblioteker</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen samt Kultur- og Fritidsforvaltningen skal sikre, at sammentænkning af kultur- og ungdomsmiljøer kan bidrage til at understøtte unges fritidsliv med pædagogisk indhold.
<i>Madskoler anvendes til folkekøkkener</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen samt Kultur- og Fritidsforvaltningen skal sikre en øget anvendelse af madskolernes lokaler, således at madskolerne kan anvendes til ”folkekøkkener”. Produktionskøkkenerne er i dag underlagt strenge krav til hygiejne. Derfor skal barrierer for øget brug afdækkes og forslag til håndtering af disse indgå i arbejdet.

Endvidere er der i analysearbejdet fremkommet en række øvrige forslag, som det anbefales, at de relevante forvaltninger arbejder videre med i de konkrete anlægsprojekter i samarbejde med Byggeri København.

Tabel 4

Øvrige forslag ift. nybyggeri	Beskrivelse
<i>Deling af funktioner på tværs af beboere fra Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen samt evt. udefrakommende</i>	Ved etablering af nye botilbud er det relevant, at Socialforvaltningen i samarbejde med Sundheds- og Omsorgsforvaltningen ser på, om botilbud kan sammentænkes med f.eks. plejehjem, så de deler indgangsparti og fællesarealer med inspiration fra Folehaveprojektet. Det er endvidere relevant, at Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen ser på muligheden for at åbne bygningerne op for lokalsamfundet (jf. bilag 4).
<i>Sportstårne</i>	Ved anlæg af idrætsfaciliteter skal Kultur- og Fritidsforvaltningen undersøge, om der kan skabes plads til flere forskellige idrætsgrene i tæt bebyggede områder ved f.eks. at bygge i højden (jf. bilag 3).

Ift. eksisterende kommunale tilbud foreslås det, at følgende eksisterende m2 åbnes for flere brugere:

Tabel 5

Forslag ift. eksisterende m2	Videre proces
<i>Åbning af skolernes gymnastiksale</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen samt Kultur- og Fritidsforvaltningen afdækker, hvordan og på hvilke skoler gymnastiksalene kan åbnes for idrætsudøvere uden for skoletid.
<i>Fleksibelt udeareal</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen, Kultur- og Fritidsforvaltningen, Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen afdækker, hvordan og hvilke af byens udearealer der kan aktiveres i dagligdagen på skoler, daginstitutioner, botilbud, plejehjem mv., så flere får glæde af arealet. Samtidigt skal fagforvaltningerne, når der anlægges f.eks. daginstitutioner eller skoler indtænke, at udearealet kan sammentænkes med foreningslivet og/eller de omgivne boliger, bl.a. til eventuel glæde for Københavns Kommunes ældre medborgere.
<i>Madskoler anvendes til folkekøkkener</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen afdækker, hvordan og på hvilke produktionskøkkener der kan anvendes til ”folkekøkkener”. Produktionskøkkenerne er i dag underlagt strenge krav til hygiejne. Derfor

	skal barrierer for øget brug afdækkes og forslag til håndtering af disse indgå i arbejdet.
<i>Åbning af værksteder og faglokaler</i>	Børne- og Ungdomsforvaltningen samt Kultur- og Fritidsforvaltningen med inddragelse af Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen afdækker, hvordan og hvor det er muligt at åbne værksteder og faglokaler op for foreninger og ældre borgere.

I forbindelse med at flere brugere skal anvende arealerne i flere timer af døgnet, opstår der øgede driftsudgifter til f.eks. forbrugsudgifter, rengøring, slitage mv. Derfor skal de involverede fagforvaltninger afklare ejerforhold og en model for drift.

Administrative m2

I Budget 2019 blev Økonomiforvaltningen, i samarbejde med de øvrige fagforvaltninger, bedt om at udarbejde forslag og investeringscases til effektiv brug og indretning af kommunens administrative arbejdspladser. Københavns Ejendomme og Indkøb har efterfølgende arbejdet videre med aktivitetsbaseret indretning som et redskab til at sikre en mere effektiv m2-udnyttelse og medarbejdertrivsel.

Københavns Ejendomme og Indkøb har indsamlet erfaringer fra cases, hvor forvaltningerne har optimeret deres administrative m2 ved at overgå til aktivitetsbaseret indretning. Københavns Ejendomme og Indkøb har konkret samarbejdet med Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen i deres proces med at indføre indretningsprincipperne for aktivitetsbaseret arbejdsmiljø på deres nye jobcenter i Valby, hvor de har reduceret det samlede antal m2 med op imod en fjerdedel. Ligeledes har Børne- og Ungdomsforvaltningen etableret aktivitetsbaseret indretning i deres administration med gode trivselsresultater til følge.

På baggrund af dialog med Københavns Ejendomme og Indkøb, arbejder Sundheds- og Omsorgsforvaltningen videre med aktivitetsbaseret indretning i den forestående udflytning af deres administration fra De Gamles By. Der forventes forelagt en investeringscase herom til Budget 2020.

Med henblik på at sikre, at alle forvaltninger forholder sig aktivt til effektiviteten af deres administrative m2, foreslås nedenstående:

Tabel 6

Forslag ift. adm. m2	Videre proces
<i>Etablering af screeningspraksis</i>	Københavns Ejendomme og Indkøb etablerer en fast screeningspraksis ved større ændringer i kommunens administrative m2 med henblik på at vurdere potentialet ift. aktivitetsbaseret indretning samt for at understøtte fagforvaltningerne i at opnå den størst mulige effektivitet i deres administrative m2.

En screeningspraksis vil kunne bidrage til målsætningen om reduktion i administrative udgifter med 10 pct. pr. indbygger i 2022.

Herudover er Københavns Ejendomme og Indkøb ved at udarbejde en potentialeanalyse i kommunens nuværende administrative m2 på baggrund af bygningsdata. Analysen vil vise perspektiverne for aktivitetsbaseret indretning. Resultaterne forelægges ved Budget 2020.

Økonomi

Den økonomiske effekt af forslagene vil fremgå af de konkrete budgetnotater til Budget 2020.

Videre proces

Såfremt sagen godkendes, sendes den i høring i fagudvalgene frem til 21. juni 2019 med henblik på, at fagudvalgene udpeger de relevante spor, der kan arbejdes videre med for at sikre mere byggeri for pengene, bedre kapacitetsudnyttelse og smartere brug af m².

Den endelige indstilling forelægges Økonomiudvalget den 21. august 2019 med henblik på at forslagene kan indgå i drøftelserne om de konkrete anlægssager til Budget 2020.

Peter Stensgaard Mørch   /Søren Tegen Pedersen

Bilag

Bilag 1. Uddrag af relevant aftaletekst Budget 2019

Bilag 2. Forslag til reduktion af byggeomkostninger

Bilag 3. Forslag til at reducere udbygningsbehovet

Bilag 4. Forslag til tværgående funktionsprogrammer af m²

Bilag 5. Servicekatalog 'Hvordan indretter vi arbejdspladser aktivitetsbaseret?'

Bilag 1. Uddrag af relevant aftaletekst - Budget 2019

Mere byggeri for pengene og smartere brug af m²

Københavns Kommune skal fortsat bygge mange skolespor, idrætshaller, daginstitutioner og etablere fodboldbaner og grønne områder for at følge med befolkningsudviklingen. Det er nødvendigt, at Københavns Kommune bruger eksisterende og kommende bygninger og arealer optimalt, for at sikre plads til de nye københavnere.

Det er et mål, at der er fokus på at bygge billigere, men også at skabe gode fysiske rammer for hverdagen. Flexibilitet i de krav der stilles til kommunens byggerier, giver mulighed for at designe det mest arealoptimale byggeri til grunden.

Parterne er enige om, at Økonomiforvaltningen i samarbejde med fagforvaltningerne skal:

1. Afdække den faktiske brug af institutioner og faciliteter, så det af arealplanerne til Budget 2020 fremgår, hvor stor en del af behovet for kapacitet og faciliteter, der kan dækkes ved smartere brug af m² og hvor stor en del af behovet, der kræver grundkøb og nybyggeri.
2. Undersøge potentialet for at gentænke byens udearealer til fritids- og idrætsaktiviteter ved fx at sportsbaner placeres ovenpå hinanden, flere sportsgrene deler udearealer, græsbaner konverteres til kunstgræsbaner, der kan bruges hele året, og der kommer bookingsystem med overblik og incitamenter til at udnytte kapaciteten optimalt.
3. Udarbejde forslag til tværgående funktionsprogrammer, der indeholder forslag til samtænkning af funktioner i både nye og eksisterende byområder. På grundlag af gode eksempler udarbejdes forslag til dobbeltanvendelse, multifunktionelle løsninger og klarlægning af rammevilkår og incitamentsstruktur for at optimere brugen af kommunens m².
4. Se på mulighederne for at skabe mere fleksible i krav til parkering og udearealer til kommunale institutioner ifm. Kommuneplan 2019.
5. Genberegne maksimalpriser på baggrund af de ændringer, der følger af ovenstående, samt på grundlag af de indhentede erfaringer med brug af konceptet. Endvidere skal der skabes gennemsigtighed i udgifterne ved modernisering på Socialforvaltningens område med henblik på en reduktion af de reelle anlægsudgifter.
6. Udarbejde forslag og investeringscases til effektiv brug og indretning af kommunens administrative arbejdspladser.
7. Se på mulighederne for standardisering i fx skolebyggeri

Økonomiudvalget forelægges resultaterne af arbejdet inden sommer 2019 med henblik på, at resultaterne kan indgå i Budget 2020.

Principper for opgørelse af fremtidigt kapacitetsbehov

Parterne noterer sig, at kapacitetsbehovet for kommunale kerneinstitutioner og faciliteter opgøres i arealplaner, som er baseret på den demografiske udvikling, kommunens eksisterende serviceniveau og optimal udnyttelse af eksisterende kapacitet. Planerne reguleres årligt på grundlag af ændret demografi, gennemførte byggeprojekter og ændringer i arealmuligheder.

Bilag 2 - Eksempler på greb, der kan reducere byggeomkostninger

Beskrivelse	Forventet effekt på eksisterende portefølje	Forventet effekt på midler, der skal afsættes i Budget 2020	Forventet effekt ift. Anlægsplanen 2050
<p><u>Ophævelse af KKFO-basen</u> I dag er der på skoler 2 m² pr. barn reserveret til KKFO. Såfremt der indføres fuld dobbeltanvendelse, vil KKFO'en i stedet for at have sit eget areal, dele areal med skolen, så arealet anvendes af KKFO'en udenfor skoletid og af skolen i skoletiden.</p> <p>En eventuel besparelse på driften hentes ved at ophæve KKFO-basen ved nybyggeri kan undersøges.</p>	<p>Reduktion af m² til skoler på et tidspunkt af planlægningsfasen, hvor det er muligt at fjerne m² uden at omprojektere (dvs. Nordhavn Skole og De Gamles Bys Skole med tilsammen 7 spor) svarende til 26,7-28,8 mio. kr.¹</p>	<p>Reduktioner på ca. 15,2-16,4 mio. kr. (4-sporet skole, Hannemanns Allé).</p>	<p>Reduktion på ca. 167-180 mio. kr. (44 spor).</p>
<p><u>Ændring af krav til parkering</u> Kravet om P-pladser fordyrer anlægsprojekterne især i de tilfælde, hvor der skal etableres underjordisk p-kælder. I den nuværende Kommuneplan 2015 foretages der konkrete vurderinger ved fastlæggelsen af parkeringsnormen for grundskoler og daginstitutioner. For at skabe klarhed og gennemsigtighed foreslås det i forslag til Kommuneplan 2019, at der i udgangspunktet indføres en fast norm for hhv. grundskoler og daginstitutioner. Den nye parkeringsnorm vil i udgangspunktet medføre færre parkeringspladser. Den økonomiske effekt afhænger af de konkrete projekter. Eksempler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ca.13 mio. kr. i merudgift til underjordisk parkering i forbindelse med etablering af ny 10 grupper daginstitution i Baldersgade 24. • ca. 15 mio. kr. i merudgift til underjordisk parkering i forbindelse med ny 3-sporet skole i Kødbyen. 	<p>Differencen mellem entrepriseudgiften med og uden underjordisk parkering til Baldersgade 24 vil tilfalde kassen.</p>	<p>Der forventes besparelser på alle skoler og daginstitutioner. Til Budget 2020 skal afsættes midler til 1 ny 4-sporet skole og 83 daginstitutionergrupper.</p>	<p>Der forventes besparelser på alle skoler og daginstitutioner. Frem mod 2050 skal der finansieres 44 skolespor og 356 daginstitutionergrupper. Dertil vil det også reducere udgifter til byggeri af plejehjem og SOF tilbud.</p>

¹ Beregningen tager udgangspunkt i Rambølls beregning fra budgetanalysen forelagt ØU d. 22. august 2018. Der er kun medtaget skoler, der er i ByKs portefølje som enten planlægning eller anlæg, og som ikke er så langt, at det er for sent at indarbejde kravet.

Forslag til reducere af udbygningsbehovet

Indhold

Tema 1. Greb til reducere af udbygningsbehovet for KFF	3
Tema 2. Greb til reducere af udbygningsbehovet for BUF (Skoler)	11
Tema 3. Greb til reducere af udbygningsbehovet for BUF (Daginstitutioner)	17
Tema 4. Greb til reducere af udbygningsbehovet for SOF	19

Tema 1: Greb til reducere af udbygningsbehovet for KFF

GREB:

GREB 1:

Brug ledige banetider og skoler før "primetime" (man-tor, før kl. 16, samt fre, lør og søn)

GREB 2:

Brug ledige banetider efter "primetime" (man-tor, efter kl. 20, samt fre, lør og søn)

GREB 3:

Økonomiske incitamenter for effektiv booking og brug af baner

GREB 4:

Biblioteker og kulturhuse på skoler

GREB 5:

Konvertering af græs til kunstgræs

GREB 6:

Bedre adgang til gymnastiksale og faciliteter på skolerne

ØVRIGE TILTAG:

ØVRIGE TILTAG:

Sportstårne

Greb 1: Brug af ledige banetider før "primetime"

IGANGSAT -
KRÆVER IKKE
POLITISK
BESLUTNING
ELLER EKSTRA
FINANSIERING

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Folkeoplysningsloven fastlægger overordnede rammer for tildeling af banetider
- BR har vedtaget prioriteringsrækkefølge for tildeling af banetider
- I OFS1819 har parterne vedtaget at ØKF, BUF, og SOF skal fremlægge forslag til forbedring af adgang for ældre til KFF faciliteter og skoler i formiddagstimerne
- KFF og BUF er ved at opdatere snitfladeaftalen. Der er her en række opmærksomhedspunkter såsom vedligehold, oprydning, hærværk, låsesystemer, alarm rengøring mv.
- Skoler vil have brug for at råde over faciliteterne i skoletiden.

HISTORIK

- Foreningerne ønsker typisk at booke svømmehaller, haller og boldbaner i perioden 16 – 20, mandag – torsdag.
- Der er ledige tider i KFF faciliteterne i formiddagstimerne, og mulighed for at forbedre adgang til skolernes sale

RESUME

Foreningerne ønsker typisk at bruge svømmehallerne, idrætshaller og boldbaner mandag til torsdag kl. 16 – 20 (dvs. 16 t. / uge) hvilket betyder mangel på ledige tider i "primetime", hvor tiderne er forbeholdt børn og unge. En ny hal, eller ny bane udvider kapaciteten med 16 t. / uge i "primetime"). Alternativet til at bygge nye haller, er at flytte foreningernes banetider før "primetime" og i muligt omfang til skolers gymnastiksale såfremt der er ledigt. Hver gang KFF kan flytte 16 timer til efter "primetime", svarer dette til at bygge en ny hal eller boldbane. Det bemærkes at der er belægning på 50-75 % udenfor "primetime" og at tider udenfor "primetime" primært kan benyttes af voksenhold.

PROCES

HVEM

- KFF tildeler banetider til foreningerne jf. retningslinjerne for støtte til folkeoplysende foreninger i København.

HVORDAN

- Det nye bookingsystem, som implementeres sommer 2019, gør det muligt at se hvilke hold der booker banerne. Den aktuelle fordeling er i gang og oplysninger om hold vil være tilgængelige i sep. og dec.
- De mobile bevægelsescensorer gør det muligt for KFF at se hvorvidt holdene bruger deres banetider.
- Foreninger, hvis hold ikke bruger tiderne, eller foreninger hvis hold kan træne udenfor primetime, kan flyttes.

INDFASNING/ EFFEKT

- 16 t primetime = 1 ny hal eller ny bane.

ØKONOMI

- At flytte 16 timer boldspil fra "primetime" øger kapaciteten svarende til en bane / ca. 8,5 mio. kr. i anlæg.
- At flytte 16 timer træning i hal fra "primetime" øger kapacitet svarende til en hal / ca. 25 – 38 mio. kr. i anlæg.

Greb 2: Brug af ledige banetider efter "primetime"

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Folkeoplysningsloven fastlægger overordnede rammer for tildeling af banetider
- BR har vedtaget prioriteringsrækkefølge for tildeling af banetider.
- Der skal udarbejdes en snitfladeaftale ift. de steder hvor der anvendes faciliteter på f.eks. Skoler. Aftalen skal have en række opmærksomhedspunkter såsom vedligehold, oprydning, hævværk, låsesystemer, alarm rengøring mv.

HISTORIK

- Foreningerne ønsker typisk at booke svømmehaller, haller og boldbaner i perioden 16 – 20, mandag – torsdag.

RESUME

Foreningerne ønsker typisk at bruge svømmehallerne, idrætshaller og boldbaner mandag til torsdag kl. 16 – 20 (dvs. 16 t. / uge) hvilket betyder mangel på ledige tider i "primetime", hvor tiderne er forbeholdt børn og unge. En ny hal, eller ny bane udvider kapaciteten med 16 t. / uge i "primetime"). Alternativet til at bygge nye haller, er at flytte foreningerne banetiderne til efter "primetime". Hver gang KFF kan flytte 16 timer til efter "primetime", svarer dette til at bygge en ny hal eller boldbane. Det bemærkes at der er belægning på 50-75 % udenfor "primetime" og at tider udenfor "primetime" primært kan benyttes af voksenhold.

PROCES

HVEM

- KFF tildeler banetider til foreningerne.

HVORDAN

- Det nye bookingsystem, som implementeres sommer 2019, gør det muligt at se hvilke hold der booker banerne.
- De mobile bevægelsescensorer gør det muligt for KFF at se hvorvidt holdene bruger deres banetider.
- Foreninger, hvis hold ikke bruger tiderne, eller foreninger hvis hold kan træne udenfor primetime, kan flyttes.

INDFASNING/ EFFEKT

- 16 t primetime = 1 ny hal eller ny bane.

ØKONOMI

- At flytte 16 timer boldspil fra "primetime" øger kapaciteten svarende til en bane / ca. 8,5 mio. kr. i anlæg.
- At flytte 16 timer træning i hal fra "primetime" øger kapacitet svarende til en hal / ca. 25 – 38 mio. kr. i anlæg.

Greb 3: Økonomiske incitamentter for effektiv booking og brug af baner

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- KFF arbejder på at implementere politisk beslutning om at indføre gebyr for baneleje.

HISTORIK

- Med Budget 2019 er der vedtaget en gebyrmodel
- I maj 2019 forventes KFU at tage stilling til den endelige implementering

RESUME

Folkeoplysende foreninger har i dag ingen økonomiske incitamentter til tilpasse ønsker og behov. Incitamentter, som eksempelvis indførelse af gebyr for baneleje for folkeoplysende foreninger kan bevirke, at foreningerne kun ønsker at booke de tider, de reelt har brug for.

PROCES

HVEM

- BR skal endeligt træffe beslutning om gebyrets størrelse for foreninger.
- KFF opkræver gebyret hos brugerne.
- Foreningerne justerer deres ønsker til banetider.
- Der kan udarbejdes flere forslag til økonomiske incitamentter.

HVORDAN

- KFU, FOU og BR godkender forslag til gebyr
- KFF opkræver gebyr for baneleje af folkeoplysende foreninger.
- KFU, FOU og BR godkender øvrige forslag til økonomiske incitamentter for foreningerne.

INDFASNING/ EFFEKT

- Gebyret ventes at frigive timer
- Øvrige økonomiske incitamentter kan frigive timer

ØKONOMI

- At flytte 16 timer boldspil fra "primetime" øger kapaciteten svarende til en bane / ca. 8,5 mio. kr. i anlæg.
- At flytte 16 timer træning i hal fra "primetime" øger kapacitet svarende til en hal / ca. 25 – 38 mio. kr. i anlæg.

Greb 4: Konvertering af fodboldgræsbaner til kunstgræsbaner

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Ingen lovrammer.
- Brug af kunstgræsbaner kan være begrænset i områder hvor lys- og støjbelastning påvirker naboer.

HISTORIK

- I de senere år er der afsat midler til kunstgræsbaner, og til konvertering af græs til kunstgræs på:
  - Vanløse Stadion
  - Valby Stadion
  - Nørrebroparken
  - Hekla Park (Amager)
  - samt ny bane på Kulbaneparken (Valby)

RESUME

Græsbaner har en maksimal slidbelastning på 4 timer pr. dag i sommerhalvåret, mens kunstgræs ikke har nogen slidbegrænsning.

En konvertering af græs til kunstgræs, øger alt andet lige kapaciteten i forholdet 3 til 1 og KFF og ØKF har beregnet, at en konvertering af 17 græsbaner kan løse behovet frem til år 2050.

PROCES

HVEM

- ØKF og KFF udpeger i dialog med TMF, baner til konvertering.

HVORDAN

- KFF udpeger i samarbejde med ØKF baner som anbefales konverteret til kunstgræs i arealplan for KFF.
- KFU fremlægger budgetønske på konvertering til budgetforhandlinger.

INDFASNING/ EFFEKT

- Banerne konverteres i takt med der afsættes midler og måltal i budgetaftaler.
- Behovet for banekapacitet dækkes.

ØKONOMI

- En kunstgræsbane med lys koster ca. 8,5 mio. kr. i anlæg.

Greb 5: Bedre adgang til gymnastiksale og faciliteter på skolerne

IKKE IGANGSAT -
KRÆVER
FINANSIERING
AF SMÅ
ANLÆGSPROJEKTER
OG MODEL FOR
EJENDOMSDRIFT

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Ledige offentlige lokaler skal efter Folkeoplysningsloven §§ 21-22 stilles til rådighed for foreningsliv og aftenskoler.
- KP15 samt "funktionsprogram for skoler og KKFO" foreskriver at skolernes faciliteter skal anvendes af foreninger m.v. efter skoletid.

HISTORIK

- Skoler anlægges med sigte på at faciliteterne kan anvendes af lokalområdet og foreninger efter skoletiden.
- Funktionsprogrammet giver mulighed for at tilvælge idrætshal på skoler.
- Der er folkebibliotek på Ørestad Skole.

RESUME

KFF og BUF har konstateret udfordringer på ca. 50 % af skolerne i forhold til udlån af gymnastiksale og øvrige faciliteter til foreninger efter skoletiden. Udfordringerne skyldes typisk, at udlån medfører udgifter og ulemper for skolerne i forhold til rengøring, alarmer, vedligehold og øvrig bygningsdrift, samt at adgang til faciliteterne giver adgang til andre lokaler på skolerne, som ikke er skal være offentligt tilgængelige.

PROCES

HVEM

- BUF kortlægger behovet for tilpasning af adgangsveje til skolernes faciliteter.
- BUF og KFF udarbejder driftsmodel såfremt der er behov for justering af ressourcefordelingsmodellen i forhold til bygningsdrift på skolerne, herunder brug af kommende lejeindtægter fra foreninger.

HVORDAN

- BUK kan bistå fagforvaltningerne med at screener skolerne for "smart" målrettet adgang til faciliteterne på skolerne.
- BUF udarbejder forslag til justering (små anlægsløsninger) hvis behov
- KFF og BUF udarbejder ændringer til driftsmodellen og indstiller justeringer efter behov.

INDFASNING/ EFFEKT

- Løbende anlæg af "smart" adgang ved behov.
- Evt. justering af driftsmodel og ressourcefordeling, hvis der er behov.

ØKONOMI

- Der kan etableres bedre adgang til skolernes faciliteter for forholdsvis beskedne anlægsbeløb.
- Bedre adgang til skolefaciliteter reducerer behovet for nye biblioteker og kulturfaciliteter, og bedre adgang til gymnastiksale reducerer behovet for idrætshaller (ca. 25 mio. kr. pr. hal).
- Forslaget kan medføre en fordyrelse af byggeriet, hvis nye skoler skal indrettes således, at der er nem adgang til faciliteter på skolen samtidigt med, at andre dele af skolen skal kunne aflukkes.
- Forslaget vil forøge driften på skolerne, hvorfor der skal udarbejdes en driftsmodel.

Greb 6: Biblioteker og kulturfaciliteter på skolerne

! IGANGSAT - KRÆVER
JUSTERING AF
FUNKTIONSPROGRAMMET OG
FINANSIERING AF
TILVALGSProjekt PÅ
SKOLER

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Ingen lovgivning.
- Jf. KP15 udstikker rammerne for biblioteker og kulturhuse på skolerne.
- KFU og BUU har godkendt "Kultur- og læringscenter" som tilvalg til funktionsprogram for skoler og KKFO

HISTORIK

- Der er bibliotek på Ørestad Skole.
- BUU og KFU har i marts godkendt funktionsprogram for biblioteker/kulturhus på skolerne (et tilvalg).
- Der planlægges et kombineret folke- og skolebibliotek på skolen i Nordhavn.

RESUME

BUF og KFF har udarbejdet et tilvalg af Kultur- og Læringscenter til funktionsprogrammet for skoler og KKFO. Et Kultur- og Læringscenter på en skole erstatter ved at inkludere det "pædagogiske læringscenter" og udvider derved skolens samlede areal med ca. 702 m². Denne udvidelse koster ca. 18 mio. kr. mere (nøgletal). Til gengæld fylder et bibliotek integreret i et Kultur- og læringscenter på en skole mindre, end et solitært bibliotek, fordi der tages udgangspunkt i et "samlokaliseringbibliotek" jf. funktionsguiden for biblioteker. Kultur- og Læringscenteret vil være samlingssted for kulturaktiviteter og åbner skolen op mod lokalområdet

PROCES

HVEM

- BUF og KFF har udarbejdet et funktionsprogram for Kultur- og Læringscentre som tilvalg til funktionsprogram for skoler og KKFO, Kultur- og Læringscenteret er samlingssted for kulturaktiviteter og åbner skolen op mod lokalområdet.
- Tillægget er godkendt i BUU, KFU og BR.

HVORDAN

- Kultur- og læringscenter fremlægges som tilvalgsscenerier ved kommende skoleprojekter.

INDFASNING/ EFFEKT

- Der tages stilling til tilvalg af kultur- og læringscentre på skolerne i takt med skolerne finansieres i budgetaftaler.

ØKONOMI

- Vil reducere behovet for opførelse af selvstændige kulturfaciliteter og biblioteker

Øvrige tiltag : Sportstårne

RESUME

Ideen med sportstårne er at etablere fodboldbaner og andre sportsbaner ovenpå hinanden i en tårnkonstruktion, så det optager færre kvadratmeter i byen.

Andre alternativer der optager færre kvadratmeter kunne være:

- Brug af tagarealer til kultur- og fritidsfaciliteter
- Midlertidig/permanent brug af udtjente industriarealer
- Midlertidige faciliteter i byudviklingsområder
- Stimulere Københavnerne til at bruge naturen bedre. Det kan være gennem f.eks. støttepunkter til kajaker, løberuter i parker og på idrætsanlæg samt klatretræer.

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Tårnkonstruktionen skal placeres et sted, hvor der er mulighed for at bygge i højden uden at genere naboer m.v.
- Et tårn skal muliggøres i en lokalplan.

HISTORIK

- Sportstårnløsninger udenfor Københavns Kommune:
  - Spiralen, Kalundborg Kommune – fire sale i fire forskudte planer til kampsport, gymnastik og dans.
  - Pitch/Pitch, London – Ideudvikling af 5-mandsbaner i tre planer i flytbar tårnkonstruktion.
- Øvrige løsninger i Københavns Kommune:
  - Børnebyen, Christianshavn – basketballbur opført på taget af daginstitution.

PROCES

HVEM

- KFF og ØKF udpeger arealer til tårnet i samarbejde med TMF.
- TMF udarbejder lokalplan der muliggør tårnet.
- KFF fremlægger budgetønske på tårnet.
- KFF fordeler banetider i tårnet til foreningerne.

HVORDAN

- Tårnet planlægges og opføres.

INDFASNING/ EFFEKT

- Tårnet opføres såfremt der opnås plangrundlag og finansiering i budgetaftale.
- Ved at bygge boldbaner og andre sportsbaner etagevis kan der spares fodaftryk og placeres flere faciliteter i områder, hvor er mangel på ledige arealer.
- Et tårn til boldspil har en begrænset frihøjde over banen, hvilket udgør en udfordring i forhold til praktisk anvendelse.

ØKONOMI

- En kunstgræsbane koster ca. 8,5 mio. kr. i anlægsudgifter.
- En tårnkonstruktion forventes at være forholdsvis dyrere at bygge end en kunstgræsbane på terræn på terræn.
- Spiralen i Kalundborg Kommune til kampsport m.v. kostede ca. 50 mio. kr. i anlægsudgifter.
- Det må forventes, at der kommer afledte udgifter til bygningsdrift.

Tema 2: Greb til reducere af udbygningsbehovet for BUF (Skoler)

GREB:

GREB 1:

Reduktion af arealkrav i funktionsprogrammet for skoler og KKFO

GREB 2:

Ophævelse af KKFO base

GREB 3:

Gentofte modellen

GREB 4:

Skolesamarbejder

GREB 5:

Skolesammenlægninger

Greb 1: Reduktion af arealkrav i funktionsprogrammet for skoler og KKFO

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Folkeskoleloven: maksimalt 28 elever i en klasse.
- Bygningsreglement krav til m3 pr. hoved.
- BR 2014; funktionsprogram for skoler og KKFO:
  - Hjemklasseprincip for 0. – 6. kl.
  - Faglokaler og øvrige lokaler på en skole.

NYE RAMMER DER SKAL HÅNDBEREGNES:

- Der skal sikres synlig læring på anden vis, hvis ikke eleverne har basislokaler.
- Elever med særlige behov kan opleve udfordringer med skiftende lokaler og ingen fast base.
- Reduktion i antal af lokaler, vil betyde, at skolen har sværere ved at dele klassen op i hold for eksempelvis at sikre differentieret undervisning.

HISTORIK

- I 2014 ophævede BR hjemklasseprincippet i 7. – 9. klasse og reducerede faglokaleprogrammet med et lokale.
- Der er fortsat lokaler på skolerne med lav belægning, specielt faglokalerne.
- Reduktion af arealkravet kan ikke dække et spor, men reducere anlægsbehovet.

RESUME

I budget 2019 vedtog parterne at få afdækket den faktiske brug af skolerne for at afdække hvor meget behov der kræver grundkøb og anlæg, og hvor meget behov der kan dækkes indenfor rammerne af skolerne i dag. Økonomiforvaltningen har afdækket i samarbejde med Børne- og Ungdomsforvaltningen hvorvidt arealkravene i funktionsprogrammet kan reduceres og dermed hvor meget, der kan reduceres ved anlæg af nye skoler og skoleudbygninger. Denne undersøgelse har vist, at der ikke kan reduceres væsentligt i funktionsprogrammet uden en beslutning om at ophæve hjemklasseprincippet på mellemtrinnet. Dette vil have pædagogiske og faglige konsekvenser. Elever på mellemtrin har en del timer i faglokalerne hvorfor en ophævelse af hjemklasseprincippet kan frigive ny lokalekapacitet skolen, mens indskolingseleverne hovedsageligt opholder sig i hjemklasselokalet og dermed kan ophævelse af deres hjemklasseprincip ikke frigive væsentlig kapacitet. Forslaget vil medføre ændring i serviceniveau.

PROCES

HVEM

- Børne- og Ungdomsforvaltningen analyserer og beregner potentialet i samarbejde med Byggeri København (ByK).

HVORDAN

- Arealreduktionerne beregnes på baggrund af nøgletal.
- Potentialerne testes skemateknisk og i forhold til ministeriets krav til timetal, herunder:
  - Ophævelse af hjemklasseprincippet på mellemtrin og indskoling.
  - Reduktioner i faglokaleprogrammet.
  - Øvrige reduktioner.

INDFASNING/ EFFEKT

- Forslag til reduktion i programmet indstilles til BUU, ØU og BR.
- Godkendte ændringer i funktionsprogrammet implementeres i nye anlægsprojekter.

ØKONOMI

- Ophævelse af hjemklasseprincip 0. – 6. klassetrin, 2 – 4 klasselokaler / 120 – 240 m² = ca. 1,2 mio. kr. pr. spor svarende til 3,6 mio. kr. for en ny 3 sporet skole ud af en samlet projektøkonomi på ca. 350 mio. kr.
- Reduktion i faglokaler, 1 faglokale ca. 80 – 160 m² – anslået 1 – 5 mio. kr. pr. faglokale.
- Der kan reduceres yderligere, f.eks. i antal grupperum.

Greb 2: Reduktion af arealkrav i funktionsprogram for skoler og KKFO / Ophævelse af KKFO basen

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- BR 2014; funktionsprogram for skoler og KKFO:
  - 2,0 m² pr. barn i KKFO basen.

HISTORIK

- I 2014 reducerede BR arealkravet i KKFO basen til 2,0 m² pr. barn.
- Reduktion af arealkravet i KKFO kan ikke dække et spor, men reducere anlægsbehovet på nye skoler.

RESUME

I budget 2019 vedtog parterne at få afdækket den faktiske brug af skolerne for at afdække hvor meget behov der kræver grundkøb og anlæg, og hvor meget behov der kan dækkes indenfor rammerne af skolerne i dag. Økonomiforvaltningen afdækker i samarbejde med Børne- og Ungdomsforvaltningen hvor meget der kan reduceres ved anlæg af nye skoler og skoleudbygninger uden KKFO-base. Der skal tages politisk stilling til serviceniveauet for KKFO i København, da besparelsen formodentligt vil være størst ved nybyggeri og det endnu ikke vides om der vil kunne spares anlægskroner ved at ophæve KKFO-basen på eksisterende skoler.

PROCES

HVEM

- Børne- og Ungdomsforvaltningen analyserer og beregner potentialet for nye skoler i samarbejde med Byggeri København (ByK).

HVORDAN

- Arealreduktionerne for nye skoler beregnes på baggrund af nøgletal.
- På eksisterende skoler, vil det være nødvendigt, at undersøge og tage stilling til hvad de frigjorte m² skal anvendes til.
- Det undersøges om den samlede besparelse på ophævelse af KKFO-basen på eksisterende skoler overstiger udgiften til ændring af de frigjorte m².

INDFASNING/ EFFEKT

- Forslag til ophævelse KKFO basen indstilles til BUU, ØU og BR.
- Godkendte ændringer i funktionsprogrammet implementeres i nye anlægsprojekter.

ØKONOMI

- Reduktion på ca. 224 m² (ca. 3,8-4 mio. kr.) pr. spor. Det svarer til 11-12 mio. kr. af en samlet projektøkonomi på ca. 350 mio. kr. for en 3 sporet skole.

Greb 3: Gentoftemodellen

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Folkeskolelovens § 36, stk. 2, at en skole har et distrikt, og børn bosat i distriktet har krav på optagelse på skolen. UVM kan indenfor rammerne af frikommuneforsøget give en tidsbegrænset dispensation fra denne bestemmelse.
- Det vil være ønskeligt at kommunerne havde permanent adgang til at dispensere fra kravet. Det kræver dog lovændring.
- BUU, ØU og BR har i dag godkendt en række principper der gælder ved indskrivningen foruden folkeskoleloven, f.eks. Søskendehensyn og Københavnermodellen for integration.
- UVM har godkendt tidsbegrænset forsøg med et distrikt, der omfatter alle skoler i Gentofte kommune.

HISTORIK

- UVM har afvist alle tidligere ansøgninger fra København med henvisning til princip om ligebehandling af borgere i kommunen, da KK kun ønskede at bruge modellen på Vesterbro og ikke i øvrige dele af byen.
- I Gentofte Kommune har alle skolebestyrelserne sagt ja til forsøget, og forsøget har bevirket, at flere forældre får opfyldt deres 1. prioritet ved skoleindskrivningen

RESUME

Gentofte Kommune, og en række andre kommuner, har en midlertidig dispensation fra folkeskolelovens bestemmelser om skoledistrikter og indskrivning. Dette betyder at kommunen kan optimere klasseskoleledelsen og hæve klassekvotienten og samtidigt opretholdes de enkelte skoler som selvstændige enheder med egen ledelse, bestyrelse osv. Dermed kan kommunen reducere antallet af spor der oprettes på skolerne. Det kan give en stor udfordringen i planlægningen, at dispensationen er midlertidig (I 2018 havde Gentofte fået lov til at forlænge med 1 år under paragraf 56, og Lyngby Taarbæk havde fået lov at lave ét skoledistrikt i 1 år). I Gentofte optages eleverne på baggrund af afstand til skolen og søskendehensyn, og ikke på baggrund af skoledistrikter. Forslaget har ingen pædagogiske eller faglige konsekvenser for skolerne.

PROCES

HVEM

- BUU skal godkende en begrundet dispensationsansøgning til UVM.
- UVM skal godkende ansøgningen og oplyse betingelserne samt gyldighedsperioden.

HVORDAN

- BUF udarbejder udkast til ansøgning, herunder præcisering af hvilke hensyn der skal lægges til grund ved indskrivningen såfremt dispensationen imødekommes.
- BUU godkender.
- UVM behandler ansøgningen.

INDFASNING/ EFFEKT

- Såfremt ansøgningen godkendes indføres skoleindskrivning på baggrund af nye kriterier og ikke skoledistrikterne. eksempelvis afstandskriterier og søskendehensyn

ØKONOMI

- Ca. 94 mio. kr. pr. spor.
- Hæves klassekvotienten med 1 elev ved indskrivningen reduceres behovet med 9 spor.
- Forsøget i Gentofte giver ikke kommunen mulighed for at lægge kasser sammen på tværs af skolerne efter indskrivningen, og dermed ikke mulighed for at optimere klasseskoleledelsen igen i skoleforløbet mellem flere skoler. Ophører forsøget (ingen forlængelse) skal kommunen finde plads til flere spor på kort tid
- Risikoen for ikke at få forlænget dispensationen betyder, at der pludseligt kan opstå mangel på kapacitet, hvis der planlægges efter en højere klassekoefficient pba. midlertidig bedre klasseskoleledelse. 14

Greb 4: Skolesamarbejder

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Beslutning om ændring af skolestrukturen følger proceduren for skolenedlæggelser (UVM/folkeskoleloven).
- Intet behov for dispensation.

HISTORIK

- Skolesamarbejdet på Amager (oprettet i 2012).

RESUME

I 2012 nedlagde BR 4 små skoler på Amager og oprettede et skolesamarbejde med 3 indskoling/ mellemtrinsskoler med i alt 13 spor og 1 overbygningskole på 9 spor. Hver skole har eget distrikt og ledelse og ca. samme antal klasser som før. Men da hver enhed har flere spor, er der mulighed for at optimere klassedannelsen og at optimere klassedannelsen igen på overbygningskolen. Optimeringerne har givet plads til 2 spor mere uden at udbygge skolerne. Forskellen er at der nu er flere børn i klasserne på de fire skoler. Ved et skolesamarbejde, som på Amager, vil der være behov for at bygge de eksisterende skoler til, så de er tilpasset klassetrinnene. Dette vil kræve anlægskroner.

PROCES

HVEM

- BUF undersøger hvilke skoler, der vil samarbejde i et længere inddragelsesforløb.
- BUF og ØKF undersøger byggetekniske foranstaltninger
- BUF indstiller forslag til skolesamarbejder.
- BUU, ØU og BR godkender efter høring.
- Samarbejdet oprettes på skolerne.

HVORDAN

- Skoler udvælges til skolesamarbejde f.eks. på baggrund af nærhedsprincip og ønske om blandede skoler.
- Inddragelse og høringer af skoler, fagorganisationer, lokaludvalg etc.
- Der undersøges hvor meget anlægsøkonomi, det vil kræve, at etablere det ønskede samarbejde. Den samlede besparelse skal holdes op imod den forventede anlægsøkonomi på samarbejdet.

INDFASNING/ EFFEKT

- Skolesamarbejdet indføres jf. beslutning.

ØKONOMI

- Samarbejdet mellem 4 skoler på Amager har udvidet kapaciteten med 2 spor uden udbygning af skolerne, men med udgifter til ombygning af skolerne.
- I teorien, hvis man omdanner alle skolerne i København til tilsvarende skolesamarbejder og planlægger med en elevkvotient på 28, ville der kunne spares ca. 26 spor (af et samlet behov på 45). Dette er dog ikke praktisk muligt, da der aldrig vil være 28 elever ligeligt fordelt mellem Københavns skoler.
- Skolesamarbejder har størst effekt i områder med meget udsivning (f.eks. Nørrebro og Vesterbro) og mindre effekt i områder med mindre udsivning (f.eks. Indre By, Østerbro, Ørestad, Islands Brygge).

Greb 5: Skolesammenlægninger

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Procedure for sammenlægninger er fastlagt ved lov.
- Intet behov for dispensation.

HISTORIK

- Københavns Kommune har gennemført 10 – 15 skolesammenlægninger siden år 2000 som har resulteret i større skoleenheder og optimering af klasseskoleenheten ved indskrivning og i skoleforløbet.
- Eksempler på nyligt sammenlagte skoler er Guldberg Skole, Vesterbro Ny skole, Nørrebro Park Skole, Lergravsparkens Skole, Tove Ditlevsens Skole, Langelinieskolen og Damhusengens Skole.

RESUME

Nærtliggende skoler lægges sammen. Større skoleenheder giver en mere optimal klasseskoleenheten og muligheder for ny klasseskoleenheten i skoleforløbet ved udsivning. BUU forelægges en indstilling d. 24. april, hvor de tager stilling til om der skal arbejdes videre med denne effektivisering.

PROCES

HVEM

BUF har et forslag til en proces for igangsættelse af skolesammenlægninger på BUU d. 24. maj.

HVORDAN

- Forslaget udarbejdes via inddragelse af lokale aktører og sendes i høring hos berørte skoler og offentlig høring.

INDFASNING/ EFFEKT

- Sammenlægningen indfases jf. forslaget.
- Justering af skoledistrikt, bestyrelse og ledelse, samt ikrafttrædelsestidspunkt skal fremgå af beslutningen.

ØKONOMI

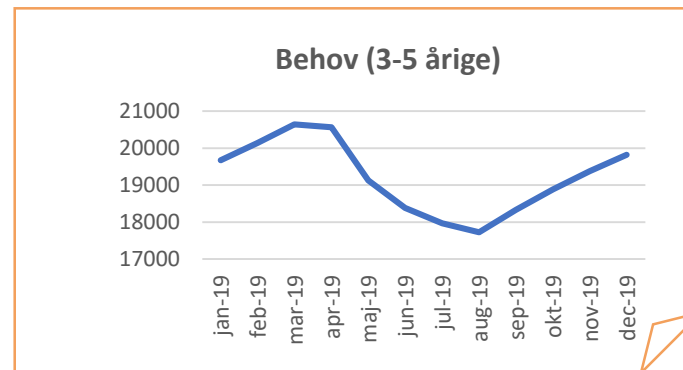
- Sammenlægninger har lidt mere effekt end skolesamarbejder. Sammenlægges 4 skoler ad gangen, fås lidt højere effekt end skolesamarbejdet på Amager:
- Samarbejdet mellem 4 skoler på Amager har udvidet kapaciteten med 2 spor uden udbygning af skolerne, men med udgifter til ombygning af skolerne.
- Sammenlægges alle skolerne i København 4 stk., herunder skolesamarbejdet reduceres antallet af skoler til 14 skoler og der spares mindst 28 spor i indskoling/mellemtrin og yderligere spor i udskoling (af et samlet behov på 44).
- Sammenlægninger har størst effekt i områder med meget udsivning (f.eks. Nørrebro og Vesterbro) og mindre effekt i områder med mindre udsivning (f.eks. Indre By, Østerbro, Ørestad, Islands Brygge).

Tema 3: Greb til reducere af udbygningsbehovet for BUF (Daginstitutioner)

GREB DER ØGER KAPACITETEN:

GREB 1:

Tidlig start i fritidshjem for kommende skolebørn rykkes fra april til marts

Greb 1: Tidlig start i fritidshjem for kommende skolebørn rykkes fra april til marts

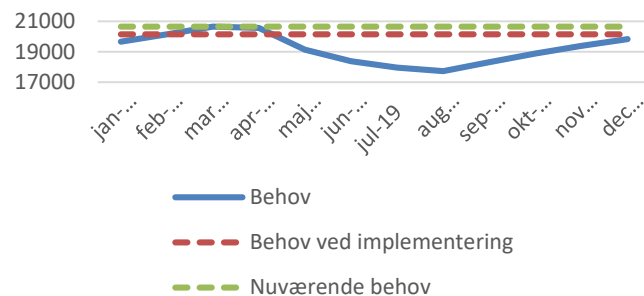

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at kommende skolebørn kan starte i fritidsinstitution fra marts måned.
- Forslaget kræver ændrede arealkrav, hvis det skal implementeres i alle fritidsinstitutioner.

HISTORIK

Behov (3-5 årige)

RESUME

På nuværende tidspunkt starter de kommende skoleelever i 0. klasse på fritidsinstitution tidligst i april måned. Dette bevirker, at behovet for børnehavepladser er højere i marts end i april.

PROCES

HVEM

- Forslaget vil berøre kommende skolebørn der skal starte i folkeskole i Københavns Kommune.
- Nogle af børnene skal starte i fritidsinstitution i marts måned.
- I øjeblikket flytter en mindre del af de kommende skolebørn fra børnehave til fritidsinstitution i april måned. Den største del flytter i maj måned.

HVORDAN

- Der vil være en indfasningsperiode på maksimalt et år, da skoleindskrivningen og skoledistriktsændringer skal tilpasses den nye struktur.

INDFASNING/ EFFEKT

- Det skal undersøges om der er varig ledig kapacitet i fritidsinstitutionerne i marts måned, som kan anvendes af børnehavebørnene. Hvis dette ikke er tilfældet skal fritidsinstitutionerne udbygges. Tiltaget kan altså betyde, at fritidsinstitutionerne skal udbygges.
- Effekten vil maksimalt være ca. 500 børnehavepladser som anlægsbehovet kan nedjusteres med (svarende til behovet i februar måned).

ØKONOMI

- 500 børn grupper svarer til 23 grupper. Det reducerer behovet for anlægsfinansiering med 116 mio. kr.

Tema 4: Greb til reducere af udbygningsbehovet og byggeudgifter for SOF

GREB:

GREB 1:

Udnytte eksisterende bygninger og byggeretter fuldt ud

GREB 2:

Sikre at KK pladser i udgangspunktet anvendes til egne behov før salg

GREB 3:

Projektforslag for nye botilbud og moderniseringer skal indeholde politisk besluttede minimumsscenerier

GREB 4:

Private aktører inddrages som medskabere af nye løsninger og koncepter for botilbud og skæve boliger

GREB 5:

LIS til at overvåge og sikre løbende ændringer i kapaciteten

Greb 1: Udnytte eksisterende bygninger og byggeretter fuldt ud

IGANGSAT -
KRÆVER IKKE
POLITISK
BESLUTNING

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Serviceloven.
- Planloven, Byggeloven.
- KK – funktionskrav og standarder.

HISTORIK

- KK skal tilvejebringe botilbudspladser til en række indmeldte SOF-behov, hvor målgrupperne fordeler sig på borgere der har en sindslidelse, borgere der har et handicap og borgere der er socialt udsatte. Inden for eksisterende SOF tilbud skal det sikres, at det fulde potentiale for at bygge yderligere til i overensstemmelse med plangrundlaget og SOFs funktionskrav udnyttes.

RESUME

Moderniseringsplanen på Socialområdet skal sikre funktionelle og tidssvarende ejendomme, hvor fokus er på at sikre socialfagligt gode rammer samt en effektiv driftsøkonomi. Planen indeholder en trinvis gennemgang af alle SOFs ejendomme, som gennemgås i forhold til mangler og muligheder.

PROCES

HVEM

- SOF i dialog med ØKF og TMF.

HVORDAN

- Den vedtagne moderniseringsplan for Socialforvaltningens ejendomme medvirker til at alle ejendomme gennemgås ift. mangler og muligheder.

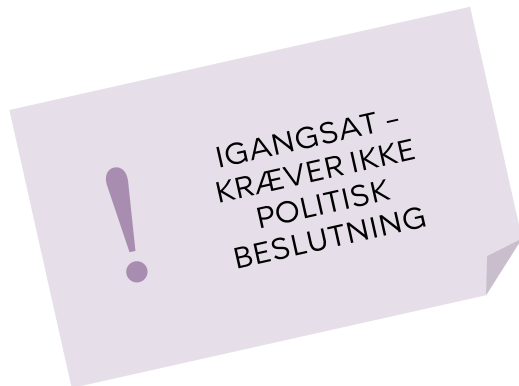
INDFASNING/ EFFEKT

- Effekten vil være, at en del af ny SOF-kapacitet kan løses inden for SOFs eksisterende ejendomsportefølje, hvorved vi mindsker behovet for grundkøb.

ØKONOMI

- Der vil skulle anvendes midler til udarbejdelse af screeninger og volumenstudier ved undersøgelse af potentiale i konkrete SOF tilbud.
- Der vil skulle afsættes anlægsmidler til at omdanne evt. uudnyttet areal til ny kapacitet.

Greb 2: Sikre at KK pladser anvendes til egne behov før salg

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Serviceloven.

HISTORIK

- I dag er der SOF tilbud som sælger pladser til borgere fra andre kommuner. Det skyldes ofte, at der er tale om særligt specialiserede pladser. Det skal sikres, at der ikke sker salg af pladser, såfremt der er et uløst KK behov for den givne plads.

RESUME

Det skal løbende sikres, at den eksisterende styringskæde i forhold til salg af pladser understøtter, at KK kapacitet i udgangspunktet benyttes af KK borgere inden der sælges pladser til andre kommuner.

PROCES

HVEM

- SOF

HVORDAN

- Beslutningskompetencen i forhold til salg af pladser skal fortsat ligge på et overordnet ledelsesniveau i de enkelte borgercentre.

INDFASNING/ EFFEKT

- Sikre at egne KK pladser tilbydes til egne behov før evt. salg.

ØKONOMI

- Enhedsprisen for køb af plads til borgere med handicap, borgere med sindslidelse og udsatte voksne varierer i 2018 i intervallet ca. 0,5 mio. kr. til 1,1 mio. kr.

Greb 3: Projektforslag for nye botilbud, skæve boliger og moderniseringer skal indeholde politisk besluttede minimumsscenerier

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Serviceloven
- Byggeloven
- Planloven
- KK-funktionskrav og standarder

HISTORIK

- Rammerne for standarder og serviceniveau for botilbud og skæve boliger tager udgangspunkt i både lovgivning, kommunalpolitiske beslutninger og gældende praksis. Nye projektforslag skal være tydelige ift. hvad der er reguleret af lovgivning, hvad der er vedtaget politisk i KK og hvad der er knyttet til forvaltningens praksis.
- Budget 2019: Der skal skabes gennemsigthed i udgifterne ved modernisering af Socialforvaltningens område med henblik på en reduktion af de reelle anlægsudgifter.

RESUME

Hovedparten af moderniseringer og ny kapacitet på botilbudsområdet vil fremadrettet omhandle botilbud efter serviceloven. Der er ikke krav om særlig indretning af botilbud i serviceloven eller i dens lovbemærkninger eller forarbejder. Når SOF opfører botilbud efter almenboligloven er der særlig krav til indretning, men SOF forventer ikke, at der fremadrettet skal bygges efter almenboligloven pga. for højt huslejeniveau og SOFs målgruppers manglende betalingsevne.

PROCES

HVEM

- SOF i dialog med ØKF og TMF

HVORDAN

- At der udarbejdes minimumsstandarder for botilbud, som godkendes politisk.
- Efter politisk godkendelse vil denne standard udgøre baseline, som tilvalg og fravalg sammenholdes med.

INDFASNING/ EFFEKT

- At det er tydeligt hvilke til- og fravalg man kan foretage inden for et givent projekt, med mulighed for at holde de reelle anlægsudgifter nede.

ØKONOMI

- Et politisk besluttet serviceniveau fx standard af bolig og størrelse på bolig, samt andre krav eksempelvis ift. sikkerhed, kan have fordyrende effekt.

Greb 4: Private aktører inddrages som medskabere af nye løsninger og koncepter for skæve boliger- mere byggeri for pengene

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

- Bekendtgørelse om tilskud til fremme af udviklingen af almene boliger til særligt udsatte grupper (skæve boliger).
- Planloven og Byggeloven.
- KK-funktionskrav og standarder.

HISTORIK

- Botilbudspladser og skæve boliger skal aktuelt bygges og indpasses som en del af eksisterende bymiljøer. Det stiller krav til byggeriets udformning og indpasning både i forhold til at imødekomme behovet hos de borgere, der visiteres til boligerne, og i forhold til borgere, som bor i området. Det fordrer nye løsninger og koncepter, hvor private aktører i samarbejde med kommunen kan bidrage til udviklingen af nye løsninger.

RESUME

I henhold til lovgivningen skal det være en organisation i alment regi (herunder evt. en kommune), som ejer og drifter skæve boliger. Et forslag om at lade private opføre de skæve boliger forudsætter derfor, at boligselskabet accepterer, at en privat aktør opfører et nøglefærdigt byggeri. Boligselskabet må forventes at have betænkeligheder, idet et dårligt udført byggeri vil medføre forhøjede driftsudgifter efterfølgende.

PROCES

HVEM

- SOF, ØKF undersøger de lovgivningsmæssige rammer for inddragelse af private aktører i forbindelse med udvikling og etablering af skæve boliger.

HVORDAN

- Projektet skal beskrives nøjagtigt ned i hver enkelt detalje, så det almene boligselskab betrygges i, at den fremtidige drift ikke fordyres.

INDFASNING/ EFFEKT

- Enhedsprisen for en skæv bolig bringes ned.

ØKONOMI

Greb 5: LIS system til at overvåge løbende ændringer i kapaciteten

IGANGSAT -
KRÆVER IKKE
POLITISK
BESLUTNING

LOVGIVNING OG ØVRIGE RAMMER

HISTORIK

- SOF disponerer over en række ejendomme og tilbud. Løbende overblik over opståede eller planlagte ændringer i kapaciteten muliggør styring og at de rette tiltag igangsættes med henblik på at kunne matche det reelle behov.

RESUME

SOF er ultimo 2018 overgået til Cura Bolig, som er forvaltningens nye bolig- og pladsstyringsystem. I Cura Bolig får SOF et bedre overblik i ét samlet system, hvor der er automatisk match mellem ledige boliger og ventende borgere. I Cura Bolig får man bl.a. et bedre overblik i ét samlet system, automatisk match mellem ledige boliger og ventende borgere, filtrering af søgninger på enten boliger eller borgere og opsætning af oversigter/lister efter brugerens behov og tidstro oversigt over reserverede boliger/pladser og ophold på din enhed

PROCES

HVEM

- SOF

HVORDAN

- Efter Cura Bolig indfasningsperiodens afslutning ultimo april 2019, vil et øget antal funktioner være tilgængelige for at sikre et fuldt overblik over eksisterende kapacitet

INDFASNING/ EFFEKT

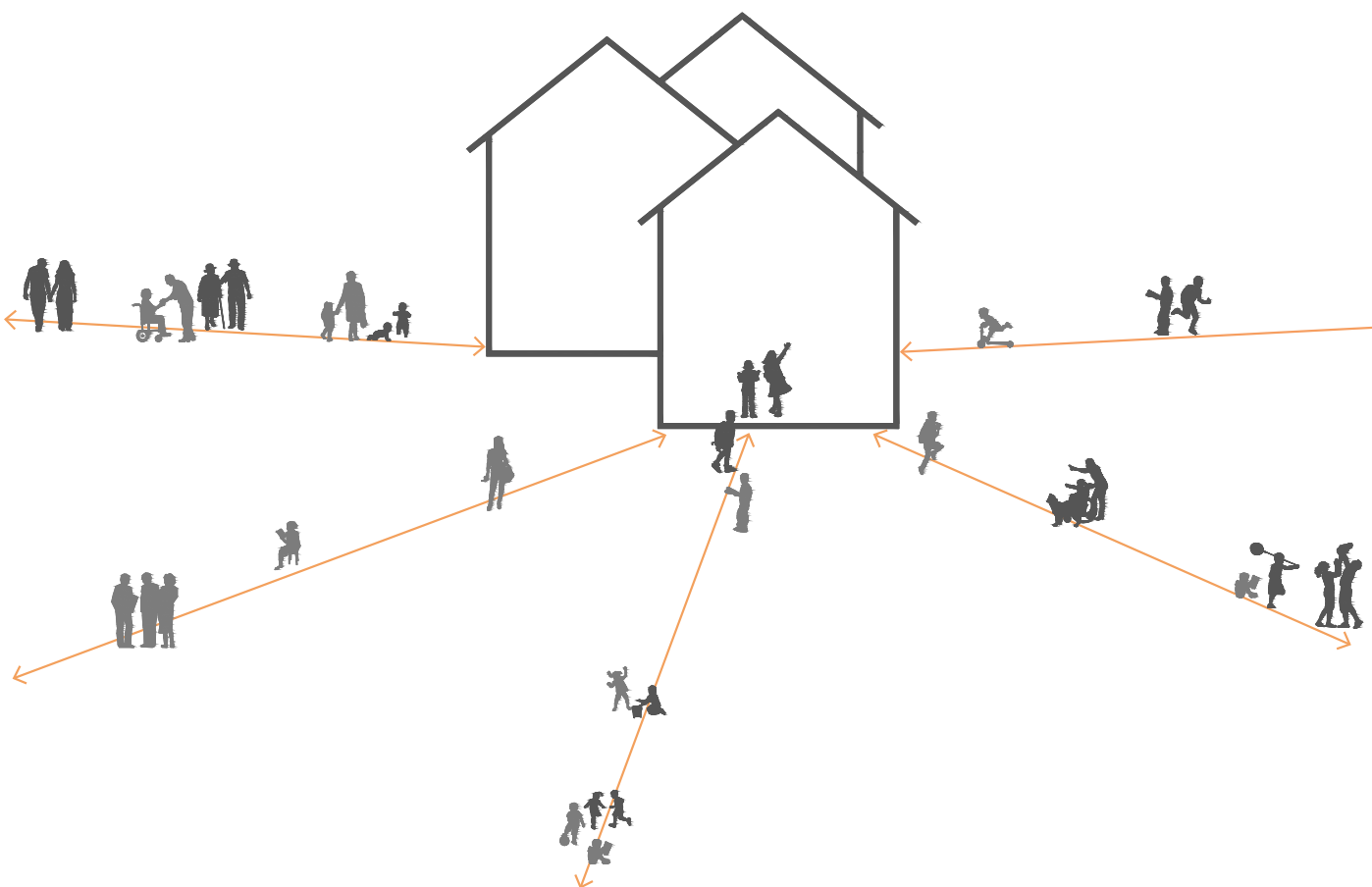
- Sikre at al kapacitet udnyttes fuldt ud over tid.

ØKONOMI

- Kræver ingen yderligere økonomi

POTENTIELLE TVÆRGÅENDE FUNKTIONSPROGRAMMER FOR BUF-KFF OG SUF-SOF

Eksempler på samtænkning af funktioner
på tværs af kommunale forvaltninger

Udarbejdet af Økonomiforvaltningen (ØKF) i samarbejde med Børn- og Ungdomsforvaltningen (BUF), Kultur- og Fritidsforvaltningen (KFF), Socialforvaltningen (SOF) og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen (SUF)

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 - Indledning	3
Baggrund	3
Formål og projektbeskrivelse	3
Projektets organisering	4
Anbefalinger	4
Kapitel 2 - Metode	5
Kapitel 3 - Spor 1: Tværgående funktionsprogrammer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen	7
Baggrund og formål	7
Anbefalinger	8
Incitamentstrukturer	8
Temaer	8
Tema 1: Skolen som kulturelt mødested	10
Tema 2: Unge og kultur/Udskoling og kultur	17
Tema 3: Bevægelse for alle	21
Tema 4: Under åben himmel/Udemiljø	24
Opsummering af spor 1	26
Kapitel 4 - Spor 2: Tværgående funktionsprogrammer mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen	27
Baggrund og formål	27
Anbefalinger	28
Incitamentstrukturer	28
Temaer	28
Eksempler - Hvad gør vi i dag og fremtidspotentialer?	29
Afgrænsning og yderligere potentialer	35
Opsummering af spor 2	37
Bilag 1: Skema med eksempler på samlokalisering mellem BUF og KFF	38
Bilag 2: Skema med eksempler på samlokalisering mellem SUF og SOF	43

Kapitel 1 - Indledning

Baggrund

Københavns Kommune skal fortsat bygge kommunale faciliteter for at følge med befolkningsudviklingen. For at imødekomme behovet for ny kapacitet og sikre, at der er plads nok til alle kommunens aktiviteter og tilbud, er det nødvendigt, at Københavns Kommune bruger eksisterende og kommende bygninger og arealer på den mest effektive måde og til gavn for flest mulige.

På den baggrund blev der med Budget 2019 igangsat et arbejde med at sikre mere byggeri for pengene og smartere brug af m². Heri er det et mål, at der er fokus på at skabe gode fysiske rammer for københavnernes hverdag og skabe mødesteder på tværs af brugergrupper. Indeværende rapport om tværgående funktionsprogrammer på tværs af forvaltningsområder indgår som en del af dette arbejde.

Af aftaleteksten fra budget 2019 fremgår det:

”at Økonomiforvaltningen i samarbejde med forvaltningerne skal udarbejde forslag til tværgående funktionsprogrammer, der indeholder forslag til samtænkning af funktioner i både nye og eksisterende byområder. På grundlag af gode eksempler udarbejdes forslag til dobbeltanvendelse, multifunktionelle løsninger og klarlægning af rammevilkår og incitamentsstruktur for at optimere brugen af kommunens m².

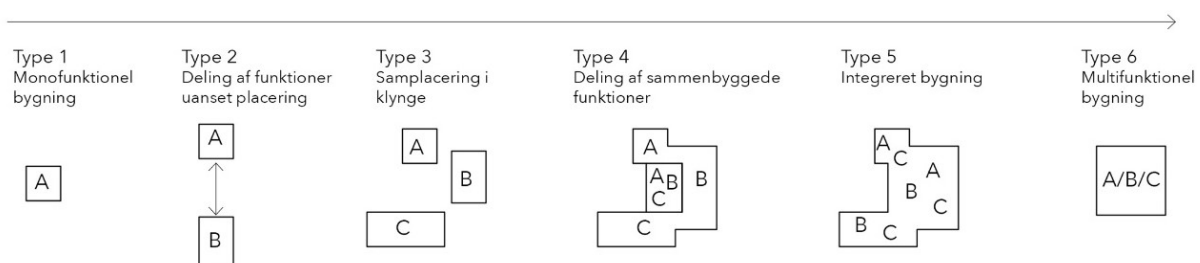
Økonomiudvalget forelægges resultaterne af arbejdet inden sommer 2019 med henblik på, at resultaterne kan indgå i Budget 2020”.

Formål og projektbeskrivelse

Indeværende rapport har til formål at udpege potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem forvaltningsområder. Ved at tænke funktionsprogrammer sammen på tværs af kommunens forvaltninger kan der skabes bedre sammenhæng mellem brugergrupper og en mere effektiv udnyttelse af kommunens kvadratmeter til gavn for flere. På den måde sikres gode forhold for borgere samtidig med at der frigøres plads og midler til andre kommunale funktioner andre steder i byen, således at det stigende kapacitetsbehov i København kan imødekommes.

I praksis betyder det, at kommunens faciliteter i højere grad bliver dobbeltanvendelige fremfor monofunktionelle. De forskellige grader af dobbeltanvendelse fremgår af figur 1 nedenfor.

Figur 1 – Grader af dobbeltanvendelse

I det monofunktionelle byggeri (type 1) har hver bygningen en specifik funktion, og bygningens areal deles ikke med andre brugergrupper, end dem funktionen er tiltænkt.

I det multifunktionelle byggeri (type 6), tilbyder bygningen flere forskellige funktioner, og et areal der kan deles af flere brugergrupper. Formålet med figur 1 er at illustrere den tankegang der ligger bag arbejdet med

at optimere kvadratmeterne og skabe mere synergi blandt brugerne i Københavns Kommune – herunder at forskellige projekter kan samtænkes i højere eller mindre grad.

Plankredsen i Københavns Kommune har peget på, at der er behov for, at gældende funktionsprogrammer revideres, så der i højere grad arbejdes med dobbeltanvendelse og samarbejde på tværs af forvaltningsområder. Indeværende rapport skal bidrage til dette.

Projektets organisering

På baggrund af tidligere erfaringer med samtænkning og deling af arealer mellem forvaltningerne i Københavns Kommune, er rapporten opdelt i to spor.

- Tværgående funktionsprogrammer for Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen (Spor 1).
- Tværgående funktionsprogrammer for Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen (Spor 2).

Forvaltningerne der indgår i hvert spor er udvalgt på baggrund af ligheder i deres målgruppers behov og efterspørgsel af tilbud og funktioner. I et eventuelt videre arbejde med tværgående funktionsprogrammer kan man med fordel undersøge samlokaliseringspotentialer på tværs af andre forvaltninger.

Hvert spor har haft tilknyttet en styregruppe og en arbejdsgruppe bestående af deltagere fra henholdsvis:

- Spor 1: Økonomiforvaltningen (ØKF), Børne- og Ungdomsforvaltningen (BUF) og Kultur- og Fritidsforvaltningen (KFF)
- Spor 2: Økonomiforvaltningen (ØKF), Sundheds- og Omsorgsforvaltningen (SUF) og Socialforvaltningen (SOF)

Anbefalinger

Hvert spor opsummeres med generelle anbefalinger til tværgående funktionsprogrammer, som er affødt af erfaringer fra de enkelte cases, der belyses i analysen:

- Generelle anbefalinger og potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen – se side 24.
- Generelle anbefalinger og potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen – se side 35.

Anbefalingerne er opdelt i 7 kategorier, som beskrives på side 5, og som også benyttes til at beskrive de enkelte cases i analysen:

- Møder på tværs af brugergrupper
- Brug henover dagen
- Beboernes hus
- Kvarterets hus
- Udnyttelse af kvadratmeter
- Fagligt potentiale
- Drift og ejerforhold

Kapitel 2 - Metode

For at udpege potentialet for samlokalisering i de to spor, er der i rapporten taget udgangspunkt i en række temaer, der danner rammen om analysen. I hvert tema indgår nuværende eksempler på samlokalisering og forslag til nye muligheder for samlokalisering, som der kan arbejdes videre med, og hvor det vurderes, at der ligger et potentiale. Formålet med eksemplerne er at formidle best-practice og erfaringer.

Eksemplerne er udvalgt, så de repræsenterer eksisterende byggerier såvel som kommende byggerier. På den måde belyser rapporten dels konkrete erfaringer med samlokalisering fra eksisterende byggeri og dels potentialer ifm. kommende projekter. Samlokalisering kan være relevant både ifm. nybyg og renoveringer. For at danne et hurtigt overblik over eksemplerne er de plottet ind i et skema lignende tabel 1. Det udfyldte skema ses i bilag 1 og 2.

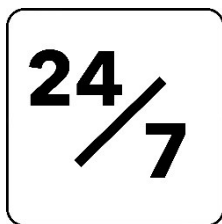
Tabel 1: Eksempelskema

Eksempel	Beskrivelse	Udnyttelse af m2	Effekt for brugerne	Ejerskab	Kvartersdimension	Påvirkning af drift
Eksempel 1						
Eksempel 2						
Eksempel 3						

Case-eksemplerne uddybes i de følgende afsnit og formidles bl.a. gennem ikoner:

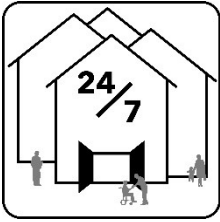
Møder på tværs af brugergrupper: Synergier mellem brugergrupper og værdiskabelse hos brugere mm. (Benyttes kun i BUF/KFF-sporet).

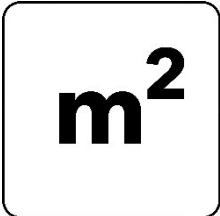
Brug henover dagen: F.eks. trygheds- og aktivitetsniveauet i og omkring bygningen (Benyttes kun i BUF/KFF-sporet).

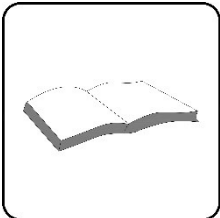
Beboernes hus: Synergier mellem brugergrupper internt i bygningen (Benyttes kun i SUF/SOF-sporet).

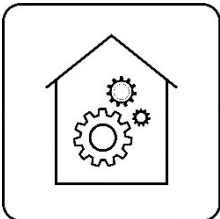
*Kvarterets hus: Synergier mellem brugergrupper internt i bygningen samt eksternt med lokalområdet
(Benyttes kun i SUF/SOF-sporet).*

Udnyttelse af kvadratmeter: Arealer der dobbeltanvendes, optimeres eller spares.

Fagligt potentiale: Øget mulighed for faglig sparring, bedre kvalitet i undervisning mm.

Drift og ejerforhold: F.eks. ansvarsfordeling og påvirkning af driftsmæssige opgaver.

Kapitel 3 - Spor 1: Tværgående funktionsprogrammer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen

Baggrund og formål

I takt med at København udvikler sig skal der etableres børne- og ungdoms- samt kultur- og fritidsfaciliteter i nye byområder. I den eksisterende by skal byen fortættes og faciliteterne udnyttes til flere funktioner henover døgnet og året rundt. Skolerne er i dag allerede et godt eksempel på, hvordan kommunen udnytter kvadratmeterne på tværs af brugergrupper. Når skolebørnene tager hjem, rykker foreninger og aftenskoler ind på skolerne. Der er dog flere muligheder for at åbne skolerne endnu mere op og gøre kultur- og fritidsfaciliteterne tilgængelige og brugbare for skolebørn og for børn og unge efter skoletid.

Synergipotentialer er vigtige i en tid, hvor der er et stort pres på kapaciteten og skal bygges mange nye skoler, daginstitutioner og kultur- og fritidsfaciliteter. De nye institutioner skal bruges bedst muligt og komme flest muligt til gavn. Derfor er det ligeledes vigtigt at undersøge mulighederne for at udvide den række af tilvalg, som der i dag kan vælges imellem, når der bygges nye skoler, daginstitutioner, idrætshaller mm.

Ved at tænke på tværs af forvaltninger og arbejde med synergipotentialer er det muligt at opnå faglige og pædagogiske gevinster. Medarbejderne fra de forskellige forvaltningsområder kan dele viden med hinanden og udvide deres kompetencer. Koblingen mellem skole- og daginstitutionsbørn samt kulturbrugere kan skabe værdi for begge målgrupper. Børnene får nemmere adgang til kultur- og fritidsfaciliteter og lærer at tage hensyn og forstå andre målgrupper. Kultur- og fritidsbrugere får adgang til nogle ekstra faciliteter, og lokalbefolkningen får øget tilknytningen til skolerne og daginstitutionerne i lokalområdet. Samtænkning på tværs kan dermed bidrage til at gøre børnene til bedre kulturbrugere og sikre det gode og hele børneliv. Deling af arealer kan også skabe potentiale for at reducere det samlede antal kvadratmeter og dermed bygge mere effektivt.

Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen har nogle oplagte snitflader i deres tilbud, og der er gode muligheder for at sammenkoble brugergrupperne fra de to forvaltninger. Derfor er forvaltningerne valgt som ét spor i arbejdet med tværgående funktionsprogrammer. Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen kan tilbyde hinanden funktioner, som ved hjælp af samlokalisering og dobbeltanvendelse kan komme flere brugere til gavn. F.eks. er der på skolen potentiale for at dele:

- Indgangspartier
- EAT-lounge/Køkken/Kantine/spiseområde
- Pædagogisk læringscenter
- Gymnastiksal
- Omklædningsrum/depot/lager
- Værksteder/faglokaler
- Klasselokaler/mødelokaler
- Udearealer – herunder skolegårde og legepladser

Derudover er der potentiale for at dele en række kultur- og fritidsfaciliteter som f.eks.:

- Biblioteker
- Kulturhuse
- Idrætshaller
- Svømmehaller
- Udearealer – herunder udendørs idrætsfaciliteter

Det overordnede formål med denne analyse er at finde synergipotentialer der kan skabe:

- Faglig merværdi
- Mødesteder på tværs af brugergrupper
- Øget brug af m² henover dagen
- Optimering, dobbeltanvendelse og besparelse af kvadratmeter

Anbefalinger

Analysen af potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen opsummeres med en række generelle anbefalinger. Anbefalingerne kategoriseres ud fra ikonerne på side 5-6. Se anbefalingerne på side 24.

Incitamentstrukturer

For at skabe gode løsninger for samtænkning af funktioner på tværs af Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen er det vigtigt at sikre en god incitamentsstruktur. F.eks. er det en forudsætning at løse de driftsmæssige forhold og forhold relateret til ejerskab. Der skal være klare samarbejdsaftaler om, hvem der håndterer hvilke driftsopgaver, og hvem der har ejerskab over hvilke dele af bygningen. I nogle tilfælde vil det være hensigtsmæssigt at etablere en kompensationsordning mellem låner og udlåner, således at incitamenterne for at dele arealer på tværs af forvaltningsområder opretholdes.

Ideelt set bør der tænkes i ét fælles hus med klare rammer for drift og ledelse. Det kan kræve en kulturforandring, hvor der i højere grad tænkes helhedsorienteret - og hvor de enkelte tilbud tænkes som én samlet enhed på tværs af forvaltningsområder.

Incitamentstrukturen kan styrkes ved, at der i de årlige budgetforhandlinger i højere grad prioriteres budgetønsker, der indeholder mulighed for smartere brug af de kommunale kvadratmeter ved f.eks. dobbeltanvendelse af arealer ved samtænkning mellem flere forvaltningsområder. På den måde styrkes forvaltningernes incitament til i højere grad at samarbejde og indtænke dobbeltanvendelse i kommende anlægsprojekter.

Temaer

Der er identificeret følgende fire temaer indenfor samtænkningen af tilbud mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen:

- *Skolen som kulturelt mødested*
- *Unge og kultur/udskoling og kultur*
- *Bevægelse for alle*
- *Under åben himmel/udemiljø*

Temaerne er udvalgt fordi de har potentiale for at skabe synergier på tværs af brugergrupper og optimering af kvadratmeter. Under hvert tema er der identificeret nogle eksempler på eksisterende eller kommende byggeri i både Københavns Kommune og andre kommuner, hvor der tænkes på tværs af Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur og Fritidsforvaltningen. Hvert eksempel uddybes i følgende afsnit. For overblik over alle eksemplerne se bilag 1.

Der findes der også synergipotentialer mellem andre forvaltninger – f.eks. mellem Kultur- og Fritidsforvaltningen og Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, der samarbejder om støttet beskæftigelse i Valby Idrætspark. Derudover arbejdes der f.eks. med samlokalisering af idrætshal og plejehjem i forbindelse med helhedsplanen for Bystævneparken. Der bør tages højde for, at ikke alle brugergrupper nødvendigvis passer lige godt sammen. F.eks. kan det være nødvendigt at tage højde for støjgener, når daginstitutioner deler arealer med plejehjem.

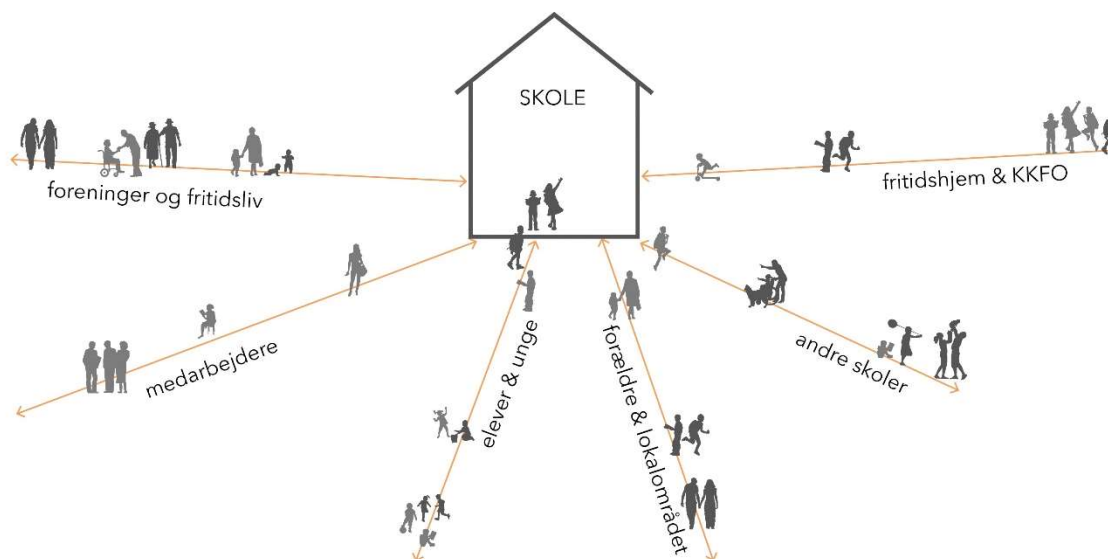
Tema 1: Skolen som kulturelt mødested

Skolen som kulturelt mødested handler om at samle nogle udvalgte funktioner på eller i tilknytning til skolen på en måde, så det skaber værdi for skoleeleverne såvel som for andre brugere. Det kan f.eks. ske ved, at man flytter kultur- og fritidsaktiviteter ind på skolen og på den måde skaber et mødested for forskellige brugergrupper og sikre en bedre udnyttelse af kvadratmeterne i flere af døgnets timer. I dag bliver skolerne allerede i et vist omfang brugt af foreninger. Folkeoplysningsloven siger at skolerne skal være tilgængelige efter skoletid. Ved at skabe et kulturelt mødested på og omkring skolen får børnene bedre adgang til kultur- og fritidsaktiviteter og en mere naturlig tilknytning til foreningslivet.

Der er dog potentiale for at gøre skolen mere tilgængelig. Bl.a. ved at indrette skolebyggerierne så de i endnu højere grad henvender sig mod fritidsbrugerne, så begge grupper oplever ejerskab til stedet. Det kan for eksempel ske ved i højere grad at åbne skolebyggerier op for offentligheden, så borgere fra lokalområdet kan booke lokaler på egen hånd eller i mindre grupper, ligesom på mange idrætsanlæg.

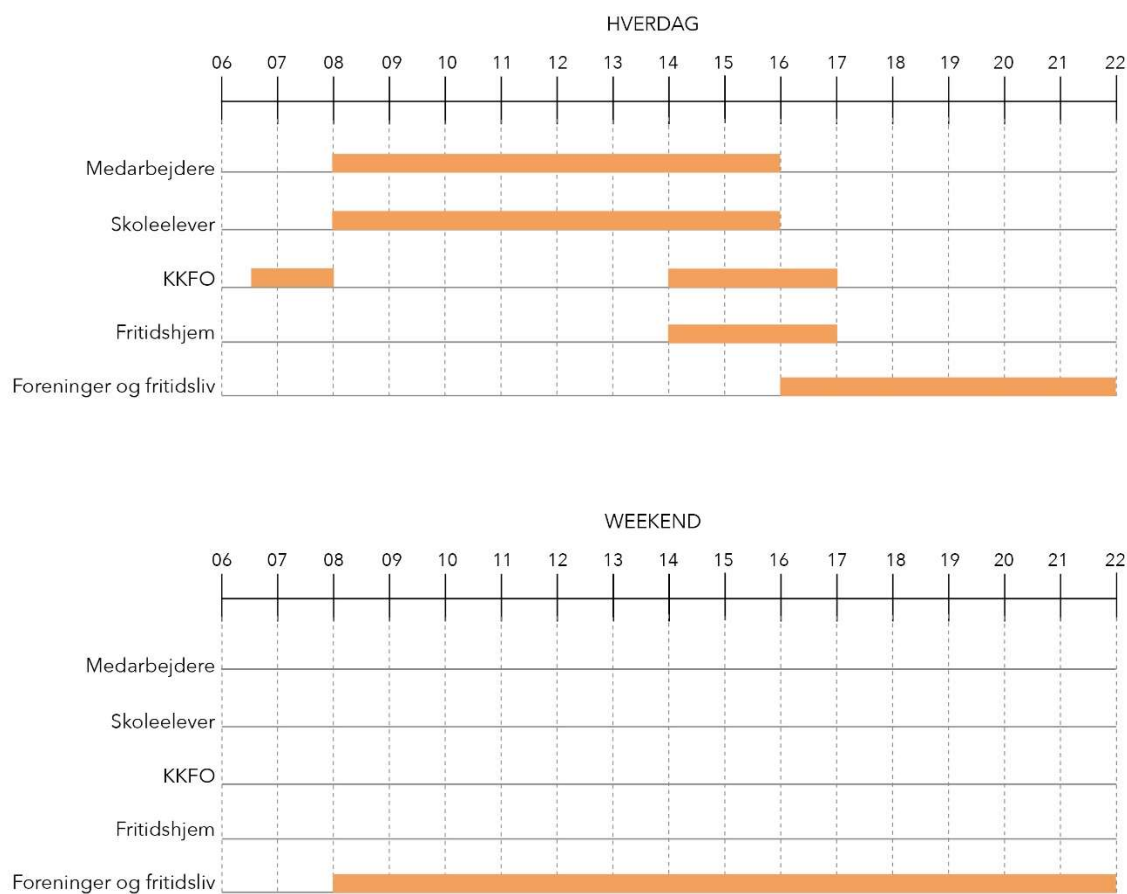
Skolen som kulturelt mødested handler ikke om at få så mange mennesker som muligt ind på skolen. Det handler om at åbne de arealer op, som alligevel står tomme udenfor normal skoletid og tilføje noget ekstra til skolen, som børnene også kan få gavn af. Figur 2 illustrerer de forskellige målgrupper, der kan få glæde af skolen på forskellige tidspunkter. De dobbelte pile viser, at skolen og brugerne tilføjer værdi til hinanden.

Figur 2: Brugergrupper der kan mødes på skolen

Potentialet for at åbne skolen op skyldes blandt andet, at de forskellige brugergrupper benytter skolen på forskellige tidspunkter. Dette illustreres i figur 3, som viser, hvornår skolens faciliteter kan anvendes af hvem. Den viser ikke om faciliteterne reelt bliver brugt, men hvornår de enkelte målgrupper råder over kvadratmeterne.

Figur 3: Skolens brug henover dagen

I dag bruges KKFO’ens lokaler om morgenen og om eftermiddagen – før og efter skoletid - men står tomme i skoletiden (ca. kl. 8-14), hvor lokalerne med fordel kunne bruges af skolen til f.eks. gruppearbejde eller lignende i indskoling. Efter kl. 16 rykker foreningslivet ind på skolen, hvor lokalerne ellers ville stå tomme.

Der foregår på nuværende tidspunkt et arbejde om opdatering af samarbejdsaftalen mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen, hvori principper for deling af arealer ved anlæg af nye skoler fremgår.

Eksempler - Hvad gør vi i dag?

Kultur- og Læringscentre

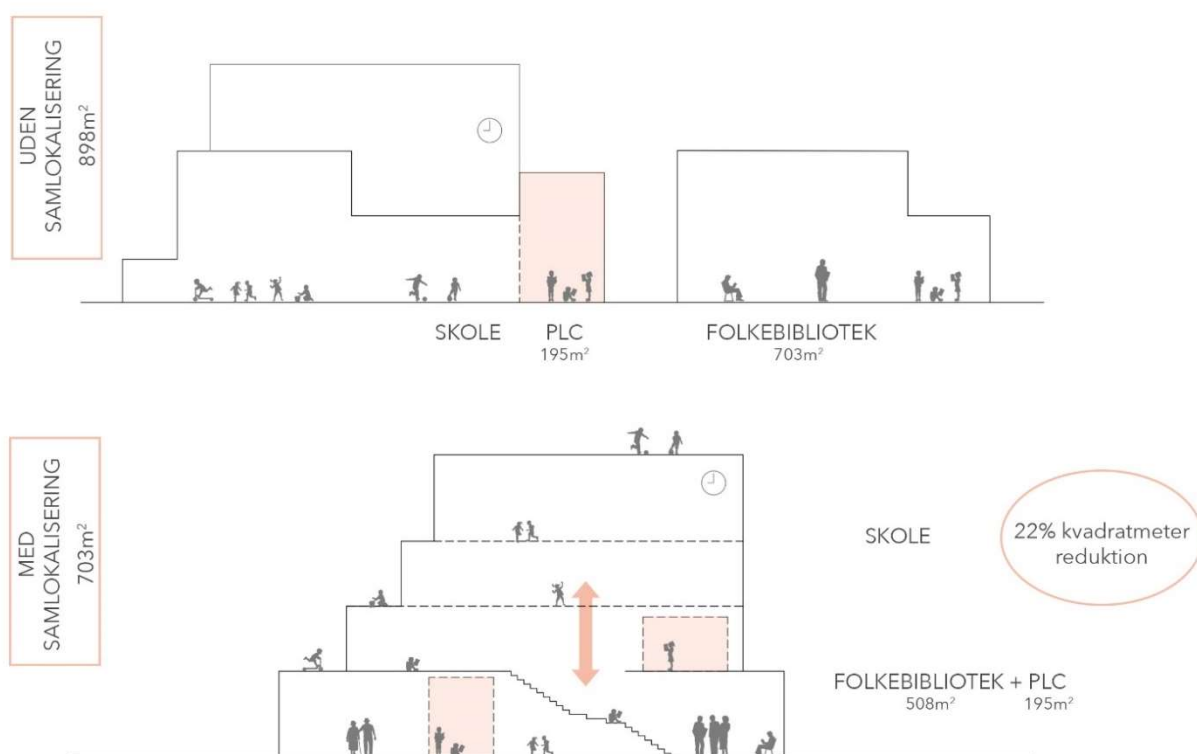
Kultur- og Læringscentret er en samtænkning af folkeskolens Pædagogiske Læringscenter (PLC) og folkebiblioteket. Visionen med samlokaliseringen er at styrke skolen som lokalt samlingspunkt for skolebørn, forældre og borgere. Kultur- og Læringscenteret understøtter elevernes kreativitet, almene dannelse og læringsparathed. Samarbejdet i centret gør det også muligt at præsentere kultur- og fritidstilbud for de børn, der ikke normalt møder kultur- og fritidslivet. Kultur- og Læringscenteret skaber sammenhæng mellem skole og fritid og mellem generationer samt udgør et lokalt kulturelt samlingssted både i dag- og aftentimerne.

Endelig fremmer etablering af Kultur- og Læringscentre en mere effektiv udnyttelse af kommunens bygninger, samt anlægs- og driftsudgifter.

Børne- og Ungdomsudvalget og Kultur- og Fritidsudvalget behandlede d. 13. marts 2019 en fælles indstilling om Funktionsprogram for Kultur- og Læringscentre. Begge udvalg godkendte, at Funktionsprogram for Kultur- og Læringscentre vedtages som et tilvalgsscenario til Børne- og Ungdomsforvaltningens Funktionsprogram for skoler og KKFO/FH. Derudover godkendte udvalgene, at der anvises finansiering til driftsudgifter forbundet med det enkelte anlægsscenario, når der træffes beslutning om anlægsbevilling - og at der på baggrund af de afsatte midler indgås specifik driftsaftale. Kultur- og Fritidsudvalget bemærkede at godkendelsen forudsætter, at udvalget inddrages tidligt i hver enkelt konkret sag om samlokalisering af folkebiblioteker med skoler.

Figur 4: Bedre udnyttelse af m² i et kultur- og læringscenter

Ovenstående figur illustrerer potentialet for reducere af det samlede antal kvadratmeter, når man bygger kultur- og læringscentre i stedet for folkebibliotek og PLC hver for sig. I eksemplet er der taget udgangspunkt i en tresporet skole, hvor et tilhørende PLC er beregnet til 195 m². Ud fra dette eksempel er det muligt at reducere kvadraterne med ca. 22%, når man samlokalisere. Synergipotentialet for et Kultur- og Læringscenter eksemplificeres ved:

- Case 1: Ørestad Bibliotek og Skole (se side 13)

Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen har i samarbejde udarbejdet en film, hvor personalet fra Ørestad Bibliotek deler deres erfaringer, og fortæller om fordele, udfordringer og vigtige opmærksomhedspunkter ifm. at kombinere folkebibliotek og PLC. Filmen kan ses [her](#).

Skole og kulturcenter

I Københavns Kommune udnyttes fordelene i at samlokalisere skoler og kulturcentre. Det skaber et lokalt kulturelt mødested, som bliver brugt døgnet rundt.

Skolens faglokaler kan indgå i kulturcentrets aktiviteter efter skoletid. Et eksempel herpå er:

- Case 2: Kulturcenter Kildevæld (se side 14)

Et andet eksempel på koblingen mellem skole og kultur- og fritidslivet er Ellebjergskole, hvor eleverne undervises gratis af foreninger i regi af konceptet åben skole.

Fremtidspotentiale

Selvom der eksisterer gode eksempler på samlokalisering af funktioner på tværs af Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen, er der stadig potentiale for at tænke på tværs af andre funktioner. Det kunne eksempelvis være følgende:

Madskoler og folkekøkken

De fleste steder i dag er madskolerne lukkede for borgere udefra. Det betyder at madskolerne og de tilhørende køkken- og spisefaciliteter ofte står tomme sent om eftermiddagen og om aftenen. Der er et potentiale for at bruge kvadratmeterne smartere, hvis man åbner dem op for borgere udefra. På den måde kunne der f.eks. etableres folkekøkkener, hvor områdets beboere kan komme og spise aftensmad, og hvor forskellige brugere kan mødes på tværs af alder og interesser. Samtidig vil det understøtte liv og tryghed i og omkring skolen og lokalområdet. Lykkebo Skole i Valby er et eksempel på, at lokalsamfundet anvender en skole til folkekøkken om aftenen. De frivillige bag initiativet afholder første arrangeret i skolens aula i april 2019.

Ideen med at åbne madskolen op for brugere udefra kræver nogle driftsmæssige tilpasninger. Da det på grund af hygiejnekrav mm. ikke er muligt at lukke borgere ind i selve køkkenet, vil det være nødvendigt med flere ansvarlige driftsherrer for køkkenet. En åben madskole vil også kræve en merudgift ifm. etablering, da det kræver ekstra kapacitet som f.eks. ekstra køleskabe og lignende.

Åbne værksteder

I dag er Københavns Kommunes værkstedsfaciliteter, der er åbne for borgerne, primært placeret på kommunens biblioteker og kulturhuse. Der er stor efterspørgsel efter faciliteterne blandt borgerne, og der er lange ventelister til flere af værkstederne. For eksempel havde Vesterbro Bibliotek og Kulturhus i december 2018 omkring 350 brugere tilknyttet keramikværkstedet og 1400 brugere på venteliste. Udfordringen med at imødekomme efterspørgslen på værkstedsfaciliteter i Københavns Kommune blev bl.a. drøftet i Kultur- og Fritidsudvalget d. 20. december 2018 i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om bevaringen af keramikværkstedet i Valby Kulturhus.

Borgernes efterspørgsel kan bl.a. efterkommes ved at åbne op for brugen af værkstedsfaciliteter på kommunens eksisterende folkeskoler og etablere fælles værksteder på nye folkeskoler. Et sådant tiltag vil også kunne sprede brugen af faciliteterne ud på flere af døgnet timer og skabe et kreativt samlingssted på skolerne. Kultur- og Fritidsforvaltningen er i en løbende dialog med Børne- og Ungdomsforvaltningen om mulighederne for brug af eksisterende værksteder på folkeskoler og etablering af fælles værksteder på nye folkeskoler.

Opsummering

For en samlet opsummering for hele sporet henvises til afsnittet Opsummering på spor 1 på side 24, hvor de samlede synergipotentialer og udfordringer omhandlende samtænkning af funktioner mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen fremgår. Af opsummeringen fremgår bl.a. gevinster og opmærksomhedspunkter i forhold til værdiskabelse for brugerne, de faglige forhold, øget brug af kvadratmeterne hen over dagen, bedre udnyttelse af kvadratmeterne (herunder dobbeltanvendelse) og forhold relateret til drift og ejerskab.

CASE 1: ØRESTAD BIBLIOTEK & SKOLE (Ibrugtaget i 2012)

Samtænkning af Folkebibliotek og Pædagogisk Læringscenter (PLC)

BESKRIVELSE

Samlokaliseret bibliotek og skole. Biblioteksareal ligger i stueetagen og på første sal, og skolen bor i etagerne ovenover.

Biblioteksareal er et Kultur- og Læringscenter, dvs. et kombineret folkebibliotek og pædagogisk læringscenter (PLC). Der er ansat en PLC-medarbejder, som fungerer som bindeled mellem biblioteket og skolen.

Desuden tilbyder biblioteket funktioner (fx kino og hack-lab), som bruges af både skolen, borgere og foreninger.

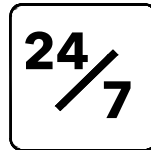
FAKTABOKS: KULTUR OG LÆRINGSCENTER

Børne- og Ungdomsudvalget og Kultur- og Fritidsudvalget godkendte d. 13. marts 2019 en fælles indstilling om Funktionsprogram for Kultur- og Læringscentre.

LÆRINGER

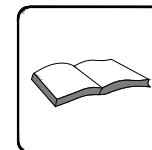
- Mødested for borgere og fritidsbrugere
- Børnene mødes om eftermiddagen og opholder sig også i biblioteket, når forældrene henter dem. Forældre bruger også biblioteket.

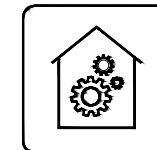
- Mange elever bruger også biblioteket i weekenderne med deres familie og venner.
- Mange aktiviteter i samme bygning.
- Lokalerne bliver benyttet i flere af døgnetimer pga. børnenes tætte tilknytning, som smitter af på familien.

- Både skole og bibliotek låner lokaler hos hinanden (dobbeltanvendelse).
- Reduktion af m²: 22% mindre areal ift. at bygge PLC og folkebibliotek hver for sig.
- Rummene er fleksibelt indrettet - f.eks. med møbler på hjul.

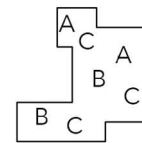
- Skolebørnene får en tættere tilknytning til biblioteket og skolepersonalet samt bibliotekspersonalet kan støtte og sparre med hinanden.
- Bibliotekets fagpersonale kan understøtte PLC's fagpersonale gennem blandt andet indkøb og vejledning (faglig sparring).
- Børnene vænner sig til at bruge et bibliotek og bliver gode kulturbrugere på den lange bane.

- Det er essentielt at alle parter er indstillet på at samarbejde om et fælles mål, og at der fra start er helt klare aftaler for drift, vedligehold og ansvarsområder.
- Personalet efterspørger et aflukket lokale i biblioteket til aktiviteter, der kræver ro.
- Skolen ejer bygningen og biblioteket betaler en leje for at bruge den.

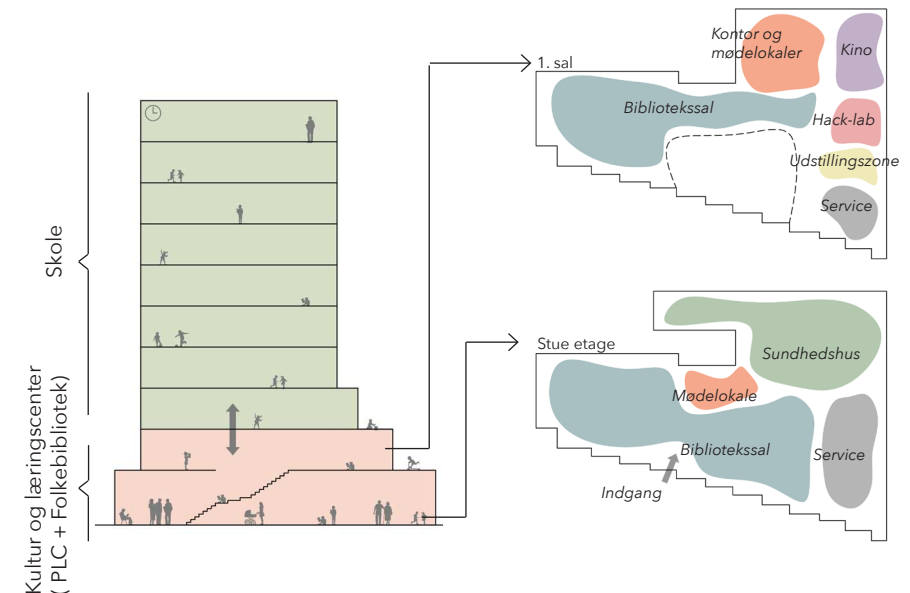
For interview med personale på Ørestad Bibliotek og Skole klik [her](#)

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 5 - Integreret bygning

Folkebiblioteket og Pædagogisk Læringscenter (PLC) er sambyggede og deler biblioteksareal (stueetage og 1. sal).

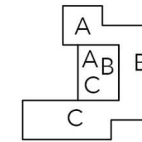

CASE 2: KULTURCENTER KILDEVÆLD (Forventet ibrugtagning august 2019)

Samtænkning af Kulturcenter og Skole

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 4 - Deling af sammenbyggede funktioner

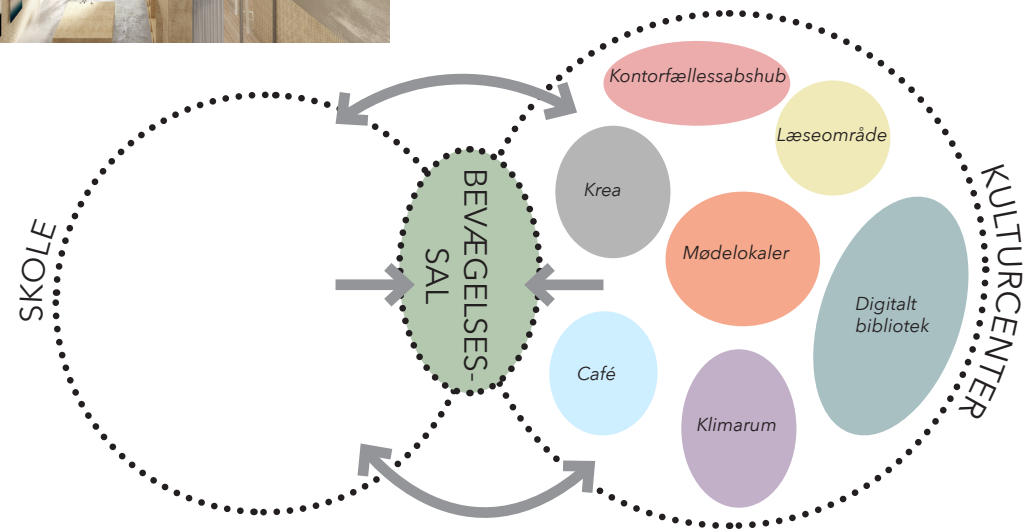
Skolen og kulturcenteret er sambyggede og deler bevægelsessal.

BESKRIVELSE

Det nye kulturcenter er bygget sammen med Kildevældsskolen med adgang imellem de to dele. Kulturcenteret indeholder café, klimarum (orangeri), digitalt bibliotek, stille/læseområde, mødelokale, arbejdsrum til kreative udfoldelser, en kontorfællesskabshub for iværksættere, der arbejder med klima/bæredygtighed/natur/kultur og en bevægelsessal, der deles med skolen.

Indtil videre er der kun lagt op til at der skal være 100 % dobbeltanvendelse af bevægelsessalen, men der er stort potentiale for at skolen og kulturcenteret kommer til at dele mange flere funktioner i fremtiden.

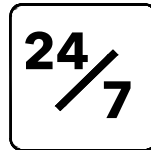
Der er tale om en forandringsproces, hvor skole og kulturcenter har mulighed for at dele funktioner på tværs. Der er dog ikke på nuværende tidspunkt indgået aftale om fælles drift og fælles ledelse af det samlet tilbud.

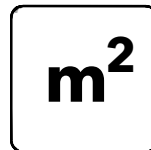
LÆRINGER

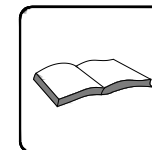
- Mødested for børn, voksne og fritidsbrugere.
- Potentiale for at skolebørnenes familier får en tilknytning til kulturcenteret.

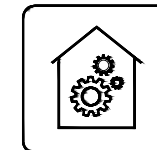
- Fælles brug af bevægelsessal. Skolen bruger den i dagtimerne og kulturcenteret i aften timerne.
- Mere liv og tryghed ved og omkring skolen.
- Det blev undersøgt, hvorvidt man kunne skabe flere synergier bl.a. omkring mad til skole og café, det viste sig dog i første omgang ikke muligt.

- Optimeret brug af m², da flere institutioner benytter samme område.
- Nogle af skolens arealer er blevet inddraget til kulturcenteret.
- Dobbeltanvendelse: Skole og kulturcenter dobbeltanvender bevægelsessalen og der er potentiale for ydeligere deling af funktioner.

- Kulturcenteret skal forstærke sammenhængskraften i lokalområdet og skabe rammen om et styrket kultur- og fritidstilbud.
- Kulturcenteret vil få fokus på aktiviteter omkring kultur, bevægelse og natur og samskabelsesaktiviteter mellem borgerne i kvarteret og skolen.
- Større mulighed for på længere sigt at samarbejde om arrangementer.
- Potentiale for skolebørn bliver bedre kulturbrugere.

- BUF driver skolen og KFF driver Kulturcenteret.
- Negativ effekt: Der er endnu ikke lavet en samarbejdsaftale omkring driften.

Tema 2: Unge og kultur/Udskoling og kultur

Unge og kultur handler om at skabe et miljø, hvor unge kan mødes med kulturen som samlingspunkt. Ved at samlokalisere ungdomstilbud, såsom 10. klasse og ungdomsklubber, med kultur- og fritidstilbud, såsom biblioteker og kulturhuse, kan der skabes mødesteder for de unge, samtidig med at deres tilknytning til kulturen øges. Ved at skabe kulturelle samlingspunkter for unge, kan brugere med forskellige baggrunde og interesser mødes. Derudover kan der skabes potentiale for at udsatte unge får mulighed for at blive inkluderet i kulturelle fællesskaber.

Eksempler - Hvad gør vi i dag?

10. klasse og bibliotek/kulturhus

10. klasser i Københavns Kommune er bydækkende tilbud, hvilket giver flere muligheder ift. samlokalisering. Et eksempel herpå er:

- Case 3: Vesterbro Kulturhus og Bibliotek (se side 17)

Ifølge eksemplet med samlokalisering af 10. klasse og Bibliotek/kulturhus er det væsentligt at påpege, at der ikke findes særlig mange 10. klasser i Københavns Kommune, og at synergipotentialer derfor er lavt. Erfaringerne fra Vesterbro Kulturhus og Bibliotek vurderes dog væsentlige, da de kan overføres til andre eksempler.

Økonomiforvaltningen, Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og fritidsforvaltningen har i samarbejde udarbejdet en film, hvor Lars Becher (leder af Vesterbro Bibliotek og Kulturhus) og Gunver Moll Biering (Områdeleder af 10. klasse) deler deres erfaringer, og fortæller om fordele, udfordringer og vigtige opmærksomhedspunkter samt anbefalinger i forbindelse med at kombinere 10. klasse og bibliotek/kulturhus. Derudover kommer de med generelle anbefalinger til samtænkning af flere målgrupper, som kan bruges i andre kommende projekter i Københavns Kommune, hvor to tilbud på tværs af forvaltninger sammentænkes. Filmen kan ses [her](#).

Ungdomscenter, gymnasium og skole

Det er muligt at skabe gode synergier på tværs af brugergrupper ved at kombinere kommunale og ikke kommunale projekter. Det kan f.eks. foregå ved at man styrker samarbejdet mellem skoler, frivillige, private aktører og foreninger, der arbejder med børn og unge. Et eksempel herpå er:

- Case 4: Fryshuset i Stockholm (se side 18)

Fryshuset er et stort ungdomscenter, der ligger i Stockholm. Det er opstartet, som en privat organisation, men samarbejder med den offentlige sektor på en række områder.

Fryshuset har udarbejdet en video om ungdomscenterets koncept og faciliteter. Se den [her](#).

Fremtidspotentiale

Ungdomsklubber og foreninger

Der er et potentiale for at sammentænke ungdomsklubber med foreningslivet eller andre funktioner i Københavns Kommune, såsom f.eks. Skøjtehal. Dette kan med fordel især indtænkes i forbindelse med programmeringen af nye byområder og byudviklingsområder.

Samarbejde mellem kommunen og gymnasier/erhvervsskoler

Øget samarbejde mellem kommunen og gymnasier/erhvervsskoler kan skabe nye synergipotentialer. F.eks. kan samtænkning af 10. klasse og gymnasie, skabe en bedre sammenhæng mellem de to institutioner, og

øge 10. klasseelevernes tilknytning til ungdomsuddannelsen, og dermed gøre en eventuel overgang fra folkeskole til ungdomsuddannelse nemmere. I den forbindelse kan Fryshuset også bruges som inspiration, da udskoling og gymnasium er samplaceret og drager fordel af hinandens faciliteter ved at skabe et ungdomsmiljø på tværs af undervisning og fritidsaktiviteter (se mere på side 18).

Opsummering

For en samlet opsummering for hele sporet henvises til afsnittet Opsummering af spor 1 på side 24, hvor de samlede synergipotentialer og udfordringer omhandlende samtænkning af funktioner mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen fremgår. Af opsummeringen fremgår bl.a. gevinster og opmærksomhedspunkter i forhold til værdiskabelse for brugerne, de faglige forhold, øget brug af kvadratmeterne hen over dagen, bedre udnyttelse af kvadratmeterne (herunder dobbeltanvendelse) og forhold relateret til drift og ejerskab.

CASE 3: VESTERBRO BIBLIOTEK & KULTURHUS (Ibrugtaget i sommeren 2018)

Samtænkning af 10. Klasse og Bibliotek & Kulturhus

BESKRIVELSE

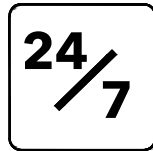
10. klassercenter Vest flyttede fra Vesterbro Ny Skole til Vesterbro Bibliotek og Kulturhus i sommeren 2018.

Baggrunden for samlokaliseringen var et behov for nye skolespor på Vesterbro, og at 10. klasse på Vesterbro Ny Skole derfor var nødt til at afgive deres lokaler. Samtidig havde Vesterbro Bibliotek og Kulturhus ledig kapacitet i dagtimerne, hvor den gennemsnitlige belægningsprocent var lav. Dette dannede baggrundstæppe for at samtænke de to funktioner til et dynamisk biblioteks-, kultur- og ungemiljø.

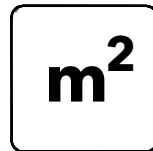
LÆRINGER

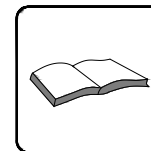
- Mødested for unge i 10. klasse, borgere og fritidsbrugere.
- Negativ effekt: Samlokalisering har betydet at nogle brugergrupper er flyttet ud (Settlementet Børn og Unge).

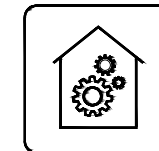
- Der er kommet mindre tomgang og mere aktivitet i dagtimerne efter indflytningen af 10. Klasse.
- Foreninger og 10.klasse bruger de samme lokaler på forskellige tider af døgnet.

- Samlokalisering har frigjort m² på Vesterbro Ny Skole.
- Bedre brug af m² - mindre tomgang.
- De eksisterende m² har fået et løft og er blevet mere multifunktionelle.
- Nyt kontorfællesskab for personalet.
- Negativ effekt: Enkelte funktioner er relokaliseret andetsteds.

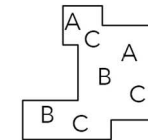
- De to funktioner sammen giver et dynamisk biblioteks-, kultur- og ungemiljø.
- Synergi- og samarbejdspotentialer mellem foreninger, bibliotek og 10. klasse.
- Lærere og bibliotekspersonale kan sparre med hinanden.
- 10. klasse er et frisk pust i huset og er med til at påvirke både personale og borgernes fordomme om og holdning til unge.
- Unge uden umiddelbar tilknytning til kulturmiljø får bedre mulighed for tilknytning.

- Både Bibliotek og 10.klassercenter har ejerskab til bygningen.
- Fælles drift og samarbejdsaftale er udarbejdet.
- Ikke forvaltningsopdelt - den medarbejder der støder på problemet håndterer det.
- Samme rengøringsenhed.
- Det er altafgørende, at alle er dedikerede til projektet.
- Negativ effekt: Mere og hyppigere rengøring og mere affald og slitage.
- Behov for en lille økonomisk pulje til uforudsete udgifter, som kan opstå ved samtænkning af flere funktioner.

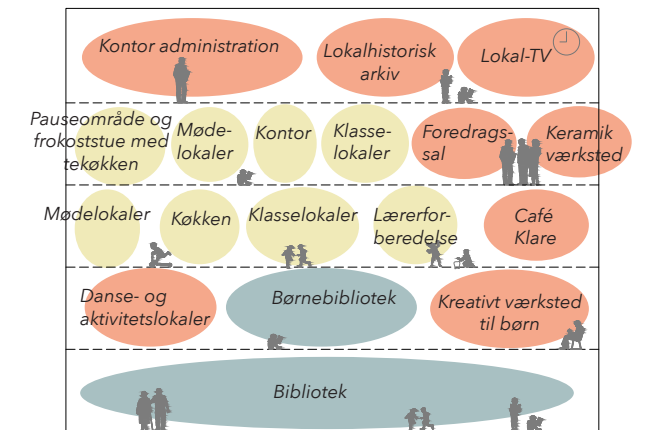
For interview med personale på Vesterbro Bibliotek & Kulturhus klik [her](#)

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 5 - Integreret bygning

Biblioteket & Kulturhus og 10. Klasse er sambyggede og deler lokaler.

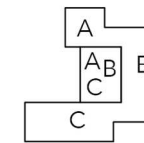

CASE 4: FRYSHUSET STOCKHOLM (Ibrugtaget i 1997)

Samtænkning af aktivitetscenter, skole og gymnasium

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

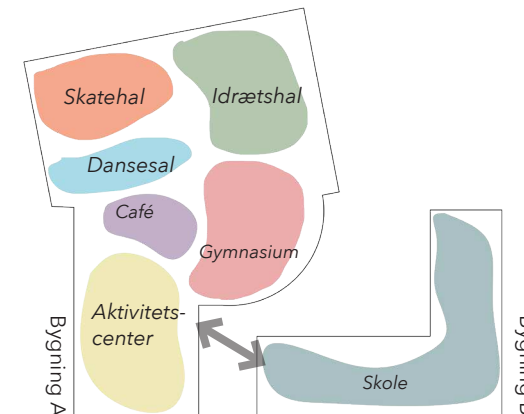
Type 4. Deling af sammenbyggede funktioner

Gymnasium, café, idrætshal, dansesal, skatehal og aktivitetscenter er sambyggede (Bygning A), mens skolen (Bygning B) er placeret ved siden af den første. Alle deler funktioner på tværs.

BESKRIVELSE

Fryshuset er en nonprofitorganisation med hovedsæde i Stockholm. Det er et stort aktivitetscenter og mødested for sociale projekter, uddannelse og fritidsinteresser og det har fire spor: Ungdomskultur, Sociale projekter, Arbejdsmarked og entreprenørskab og Skoler.

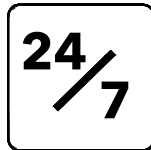
Fryshuset i Stockholm ligger i en 24.000 m² 9-etagers ejendom. Huset har et væld af funktioner, herunder skatehal, dansesal, musikstudier, idrætshal, basketballbaner, café og en grundskole for 6.-9. klasse med 216 elever og et friskolegymnasium med ca. 900 elever.

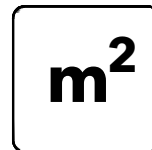
LÆRINGER

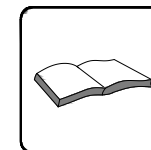
- Mødested for børn, voksne og fritidsbrugere.

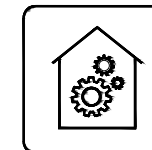
- Forskellige aktiviteter døgnetrunt, f.eks. undervisning i dagtimerne og fritidsaktiviteter om aftenen og weekenden.

- Skole, gymnasium og fritidsbrugere deler mange af funktionerne i bygningen.

- Mulighed for unge til at udvikle deres medfødte evner og opdage deres lidenskab for at hjælpe dem med at realisere deres fulde potentiale og finde deres vej i samfundet.
- Gymnasiet og skolen har fokus på et uddannelsesfokus på mange af de aktiviteter huset tilbyder. På den måde kan medarbejdere og brugere i hele huset få gavn af hinanden.
- En anden folkeskole har en årsuddannelse i rockmusik på Fryshuset.
- Stort fokus på sociale projekter, der kommer udsatte unge til gavn.

- Fryshusets aktiviteter er finansieret gennem bidrag fra fonde, skoletilskud og salg af serviceydelser.
- Privatejet, men 5 % af aktiviteterne er offentligt finansieret.

For interview med brugere på Fryshuset klik [her](#)

Tema 3: Bevægelse for alle.

Tema 3 handler om at skabe miljøer, hvor bevægelse er i fokus, og hvor der samtidig kan opnås en bedre brug af arealerne i flere af døgnet's timer. Bevægelse og idræt kan samle mange forskellige målgrupper, og ved at samlokalisere idrætsfaciliteter med skoler og daginstitutioner, kan man skabe bevægelsescentre, hvor mange forskellige brugere kan samles om idræt og bevægelse, og hvor der kan skabes en tættere tilknytning mellem skole- og dagsinstitutionsbørn og forenings- og fritidslivet. Ved at bygge idrætshal, svømmehal mv. i tilknytning til skolerne får børnene adgang til flere og bedre aktivitetsmuligheder, som de ellers ikke ville have haft, og som børnene kan bruge både i og efter skoletid.

Eksempler - Hvad gør vi i dag?

Idrætshal og skole

Når Københavns Kommune planlægger en ny skole indgår idrætshal som tilvalg. Ved en sådant tilvalg vil skolebørnene opnå en større tilknytning til idrætshallen og større kendskab til foreningslivet - og de vil få adgang til flere idrætsfaciliteter end skolernes gymnastiksale kan tilbyde. Foreninger, der benytter idrætshallerne, vil også kunne få glæde af skolens lokaler til møder, mm. Samlokalisering af idrætshal og skole, vil også give mulighed for at dele faciliteter som omklædning, cafeområde og depoter. Samlokalisering af idrætshal og skole er eksemplificeret ved:

- Case 5: Arenakvarterets Skole (se side 20)

Fremtidspotentiale

Idrætshal og skole i et nyt byområde

Der er et stort potentiale i nye byudviklingsområder for at tænke tilbud, funktioner og arealer sammen fra start, således at man sikrer at børn får adgang til kultur- og fritidsaktiviteter i og efter skoletid og Kultur- og fritidsbrugere får adgang til arealerne efter skoletid. På den måde kan flere målgrupper inkluderes i bevægelsescentrummet helt fra start i planlægningen og der kan skabes gode rammer for at skole, idrætshal og lokalområdet kan få glæde af hinanden. Et eksempel herpå er:

- Case 6: Skolen I Nordhavn (se side 21)

Skolen i Nordhavn skal anlægges i forbindelse med udviklingen af det nye byudviklingsområde omkring Levantkaj i Nordhavn. Et af målene med Levantkaj er fra start at tænke helhedsorienteret, herunder i dobbeltudnyttelse og flerfunktionalitet. Der er mulighed for at skabe mødesteder for kvarterets borgere på tværs af brugergrupper samtidig med, at der skabes mere byliv henover døgnet.

Skolen i Nordhavn skal bidrage til det helhedsorienterede byområde, blandt andet ved at man opfører idrætshallen i umiddelbar tilknytning til skolen. Det undersøges hvorvidt idrætshallens funktioner (omklædningsrum, mødelokaler, toiletter mm.) kan gøres tilgængelige for andre brugere. På den måde skal halmkomplekset sammen med skolen blive omdrejningspunkt for mange udendørs idræts- og kulturaktiviteter.

Opsummering

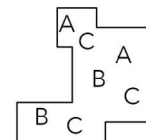
For en samlet opsummering for hele sporet henvises til afsnittet Opsummering af spor 1 på side 24, hvor de samlede synergipotentialer og udfordringer omhandlende samtænkning af funktioner mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen fremgår. Af opsummeringen fremgår bl.a. gevinster og opmærksomhedspunkter i forhold til værdiskabelse for brugerne, de faglige forhold, øget brug af kvadratmeterne hen over dagen, bedre udnyttelse af kvadratmeterne (herunder dobbeltanvendelse) og forhold relateret til drift og ejerskab.

CASE 5: ARENAKVARTERETS SKOLE (Forventet ibrugtagning august 2023)

Samtænkning af skole, idrætshal og svømmehal

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 5 - Integreret bygning

Skole, idrætshal og svømmehal skal sambygges og dele hinandens funktioner.

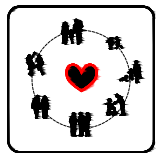
BESKRIVELSE

Samlokalisering af skole, idrætshal og svømmehal.

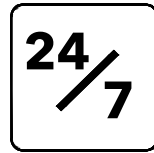
Med en beliggenhed midt i Arenakvarteret i Ørestad Syd skal skolen, idrætshallen og svømmehallen som samlet projekt være omdrejningspunkt for elever og medarbejdere på skolen og fritidshjemmet, for lokale foreninger, for kvarterets naboer og for interesserede borgere.

Skolen kommer til at have fire spor fra 0. til 9. klassetrin fordelt på indskoling 0.-3. klasse, mellemtrin 4.-6. klasse og udskoling 7.-9. klasse. Som en del af skolen etableres KKFO. Bygningen kommer desuden til at rumme en madskole, med et dertilhørende produktionskøkken.

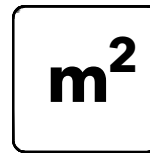
POTENTIALER

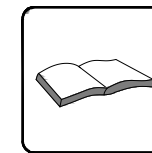
- Projektet skal være omdrejningspunkt for elever og medarbejdere på skolen og fritidshjemmet, for lokale foreninger, for kvarterets naboer og for interesserede borgere.
- Den samlede bygning med udearealer skal åbne sig op mod kvarteret og være et tilbud for kvarterets beboere.
- Ved at placere idrætshal og svømmehal sammen med skolen får børnene adgang til faciliteter som de også kan bruge i fritid.

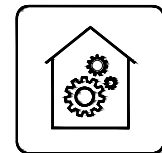
- Svømmehallen, idrætshallen såvel som flere af skolens lokaler og udearealer skal kunne bruges fra tidlig morgen til sen aften af de daglige brugere såvel som af foreninger og kvarterets borgere.
- Foreningslivets brug af den samlede bygning, vil skabe liv og lys, og derved tryghed i området, når skoletiden er forbi.

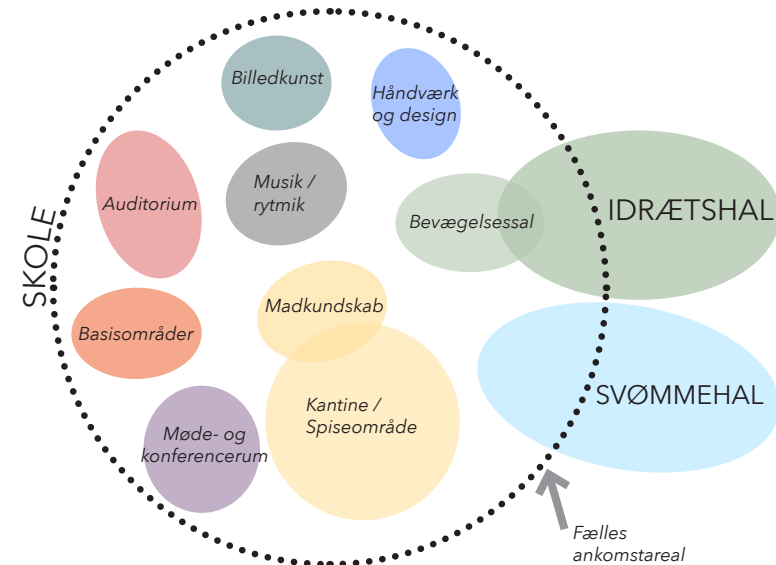
- Arealerne skal kunne anvendes til såvel undervisning som fritidsbrugernes aktiviteter.
- Projektet skal endvidere tilstræbe en effektiv arealudnyttelse, hvilket bl.a. medfører, at der skal være en dobbeltanvendelse og multifunktionalitet af mange af arealerne.
- Reduktion af m²: Dobbeltanvendelse mellem KKFO og skolens arealer giver potentiale for besparelse på 2 m² pr. barn.

- Børn og unge i skolen kommer tættere på sport og bevægelse.
- Læring i bevægelse, gennem bevægelse og rum til bevægelse, som understøtter elevens parathed for og efterbearbejdning af læring.
- Skolen indeholder en madskole, som et særligt pædagogisk aktiv, som bidrager til sundhed og trivsel.
- Skolens KKFO er integreret i skolens bygning, hvilket giver gode samarbejdsbetingelser for det pædagogiske personale og skolelærerne.

- Da bygningen først forventes ibrugtaget i 2023, er der ikke meget at udlede ift. driften.
- Projektet skal have et design, et materialevalg og en teknik, der understøtter bæredygtig brugeradfærd.

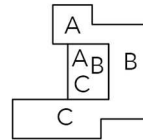

CASE 6: SKOLE I NORDHAVN (Forventet ibrugtagning august 2024)

Samtænkning af skole, idrætshal, kultur- og læringscenter, specialskole, madskole og fritidsklub

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 4. Deling af sammenbyggede funktioner

Skole, idrætshal, kultur- og læringscenter, specialskole, madskole og fritidsklub placeres i klynge, deler sambyggede funktioner og udearealer.

BESKRIVELSE

Skolen i Nordhavn skal anlægges i forbindelse med udviklingen af det nye byområde i Nordhavn, Levantkaj. Når der udvikles nye byområder, er det vigtigt at planlægge kommunale tilbud fra start og tænke helhedsorienteret - herunder i dobbeltudnyttelse og multifunktionalitet. Rettidig planlægning kan desuden skabe mødesteder for kvarterets borgere samtidig med, at der skabes mere byliv henover døgnet.

Skolen ønskes som et 'campusbyggeri'. Med campusbyggeri menes et skolebyggeri, hvor hvert skoletrin eksempelvis har til huse i en selvstændig 'hjembygning'. Andre bygninger i campusbyggeriet er idrætshallen, kultur- og læringscenter, specialskole, bygninger til faglokaler og madskole. Der skal tænkes i zoner, der kun anvendes til skolebrug, og zoner, der er offentligt tilgængelige for fritidsbrugere uden for skolens åbningstider, f.eks. faglokaler, madskole, kultur- og læringscenter samt idrætshal.

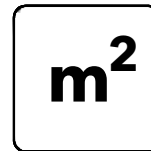
POTENTIALER

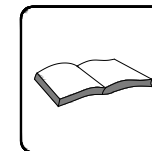
- Projektet skal være omdrejningspunkt for elever og medarbejdere på skolen og fritidshjemmet, for lokale foreninger, for kvarterets naboer og for interesserede borgere.
- Ved at placere idrætshal med skolen får børnene adgang til faciliteter som de også kan bruge i fritid.
- Idrætshallen skal placeres, så udearealer samt nogle af service funktioner kan gøres tilgængelige for andre brugere end den organiserede idræt inde i hallen. Derved kan halmkomplekset og området blive omdrejningspunkt for mange udendørs idræts- og kulturaktiviteter som løb, cykling, spejder, friluftsliv mm.

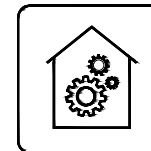
- Idrætshallen såvel som flere af skolens lokaler og udearealer skal kunne bruges fra tidlig morgen til sen aften af de daglige brugere såvel som af foreninger og kvarterets borgere.
- Foreningslivets brug af den samlede bygning vil skabe liv og lys, og derved tryghed i området, når skoletiden er forbi.

- Arealerne skal kunne anvendes til såvel undervisning som fritidsbrugernes aktiviteter.
- Projektet skal endvidere tilstræbe en effektiv arealudnyttelse, hvilket bl.a. medfører, at der skal være en dobbeltanvendelse og multifunktionalitet af mange af arealerne.
- Reduktion af m²: Dobbeltanvendelse mellem skolens udeareal og 11-mands fodboldbane giver potentiale for reduktion af skolens udearealer på 25%.
- Specialskolen kan placeres ved den almene skole, så fællesanvendelse af funktioner muliggøres. Dog skal udearealerne kunne hegnes, og der skal skabes et trygt miljø tilpasset børnenes behov.

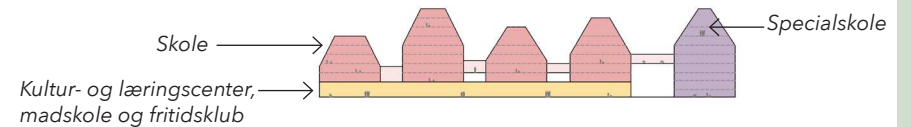

- Børn og unge i skolen tættere på kultur og sport & bevægelse.
- Skolen indeholder en madskole, som et særligt pædagogisk aktiv, som bidrager til sundhed og trivsel.

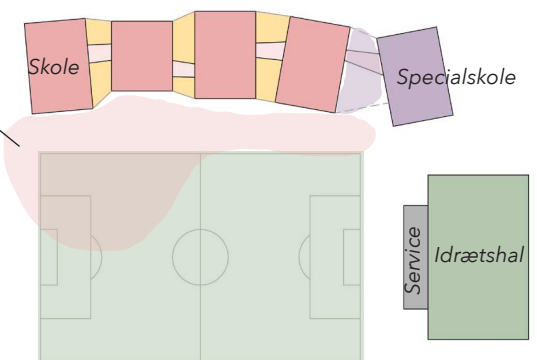
- Da bygningen først forventes ibrugtaget i 2024, er der ikke meget at udlede ift. driften.

Skole i Nordhavn

Dobbeltanvendelse mellem skolens udeareal og 11-mands fodboldbane giver potentiale for reduktion af skolens udearealer på 25% (1/4 af skolens friareal udgøres af fodboldbanen).

- Skole
- Specialklasse
- Idrætshal
- Service: Omklædningsrum, toiletter og mødelokaler
- Kultur- og læringscenter, madskole og fritidsklub

*Figuren illustrere projektets potentielle og vision, men er ikke en eksakt tegning af det endelige byggeri.

Tema 4: Under åben himmel/Udemiljø

Der er potentiale for at udnytte kommunens udearealer bedre, hvis der tænkes på tværs imellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen. Udearealer er vigtige for mange institutioner, men de bliver sjældent benyttet hele dagen af den samme målgruppe. Ved at optimere og dobbeltanvende flere af kommunens legepladser, parker og naturområder kan områderne komme flere til gode og skabe mere liv og flere udendørs mødesteder.

Eksempler - Hvad gør vi i dag?

Københavns Kommune gør i dag meget ift. at optimere og dobbeltanvende udearealer – herunder aktivere byens udearealer i regi af skolerne. Det gælder f.eks.:

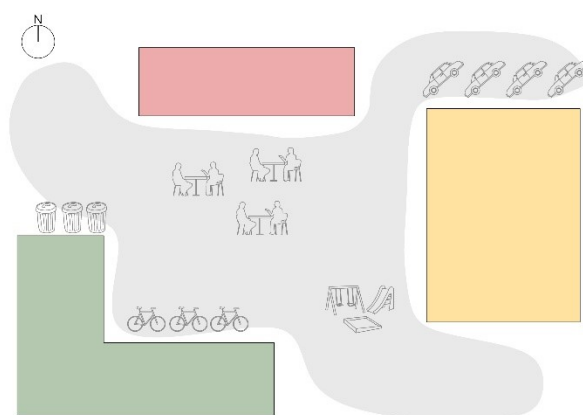
- Hans Tavsens Park - hvor Blågårdsgade Skole og Nørrebro Park Skole kommer til at bruge parken som læringsrum.
- Oehlenschlägersgade Skole – hvor byrummet foran skolen kommer til at blive benyttet som skolens udeareal samtidigt med at det bliver åbent for lokalområdet.
- Guldberg Skole – hvor byrummet foran skolen benyttes som skolens udeareal samtidigt med at det er åbent for lokalområdet.
- Den Classenske Legatskole og Sundbyøster Skole – hvor skolen og lokalområdet kan dele udearealer forskudt i og efter skoletid.
- Højdevangens Skole – hvor skolen anvender fodboldbaner og udendørs fitness i Sundby Idrætspark.
- Christianshavns Skole – hvor skolen anvender fodboldbaner på Holmens Idrætsanlæg.
- Østerbro Stadion – hvor skoler anvender stadionet til atletikstævner.

Derudover arbejdes der i et byudviklingsperspektiv i f.eks. Bystævneparken i forhold til at samplacere kommunale funktioners udeareal, så udearealerne kan anvendes af flere over en større del af dagen.

Bystævneparken

I Bystævneparken er der i øjeblikket ved at blive udarbejdet en ny helhedsplan. I forbindelse med dette undersøges mulighederne for at samle og etablere et fælles udeareal til udendørsfunktionerne for skole, daginstitution, idrætshal og plejehjem, som kan skabe merværdi for alle brugerne, jf. figur 5. Dette kan samtidig medføre et potentiale for at reducere udearealet hos de enkelte institutioner.

Figur 5: Skitse over samplacering af udearealer mellem forskellige kommunale tilbud.

Figuren ovenfor er en skitse over, hvordan man for eksempel kan samle plejehjemmets, daginstitutionens og skolens cykelparkering og skure på nordvendte udearealer og opholdspladser og bænke på sydvendte arealer. Der arbejdes desuden med ideen om udendørs synergizoner med læringsrum, træningsstationer, dyrehold, dyrkning af grøntsager og udstillinger, som kan skabe værdi for alle brugergrupper.

Fremtidspotentialer

Daginstitutioner og kultur- og fritidsfaciliteter

I fremtiden kan der være potentiale i at udvikle samarbejdet mellem daginstitutioner og kultur- og fritidsfaciliteter i København mhp. at sikre en bedre udnyttelse af byens mange udearealer. Et eksempel herpå kunne være at samtænke daginstitutioner med spejderforeninger. Daginstitutioner har typisk brug for udearealer om formiddagen og starten af eftermiddagen, hvor spejderforeninger typisk benytter deres arealer sidst på dagen og i weekenderne.

Der bør derfor være et potentiale for, at daginstitutioner og spejderforeninger i lokalmiljøet, kan få glæde af hinandens udearealer og faciliteter i de timer, hvor de alligevel ikke bliver benyttet af den pågældende brugergruppe. Et eksempel herpå vil kunne ses på Stengade, hvor lokale spejdere kommer til at få adgang til en daginstitutionens udeareal i eftermiddags- og aftentimerne.

Opsummering

For en samlet opsummering for hele sporet henvises til afsnittet Opsummering af spor 1 på side 24, hvor de samlede synergipotentialer og udfordringer omhandlende samtænkning af funktioner mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen fremgår. Af opsummeringen fremgår bl.a. gevinster og opmærksomhedspunkter i forhold til værdiskabelse for brugerne, de faglige forhold, øget brug af kvadratmeterne hen over dagen, bedre udnyttelse af kvadratmeterne (herunder dobbeltanvendelse) og forhold relateret til drift og ejerskab.

OPSUMMERING AF SPOR 1

Generelle anbefalinger og potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Børne- og Ungdomsforvaltningen og Kultur- og Fritidsforvaltningen.

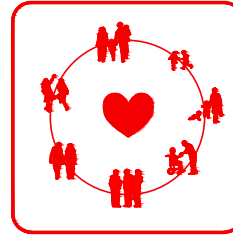
GEVINSTER:

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER:

BRUGERGRUPPER

- Brobygning mellem børn og unge og kultur/foreningsliv, så flere børn og unge får kendskab til kultur- og fritidstilbud.
- Potentiale for, at udsatte unge kan få særlig gavn af brobygningen over til kultur- og fritidslivet.
- Møder mellem forskellige brugergrupper.
- Foreninger og aftenskoler får nemmere ved at rekruttere børn og unge.

- I planlægningen af faciliteterne skal der tænkes i, hvilke zoner de forskellige grupper skal have adgang til og hvornår på døgnet/året.
- Det er vigtigt at bevare fokus på kerneydelsen.

ØGET BRUG HEN OVER DAGEN

- Ved at kombinere kultur- og fritidstilbud med børne- og ungdomsfaciliteter vil faciliteterne blive brugt mere henover døgnet, da de forskellige målgrupper ofte har aktiviteter på forskellige tidspunkter.
- Øget brug henover døgnet skaber mere liv i området og øger trygheden.

- Der skal tænkes i slidstærke materialer, når der bygges med henblik på mere brug henover døgnet.
- Det er vigtigt at indberegne en øget udgift til driften som følge af den øgede brug henover døgnet.

UDNYTTELSE AF KVADRATMETER

- Skole og foreninger bruger arealerne forskudt, hvilket medfører et stort potentiale for dobbeltanvendelse af kvadratmeterne.
- Det er muligt at tænke i smarte kvadratmeter og dele eksempelvis værksteder, klasselokaler, køkkenfaciliteter, omklædningsrum, idrætshaller, svømmehaller, folkebibliotek, kulturhus, udearealer mm. Der er potentiale for at sparre etablering af disse funktioner et andet sted i byen.
- Skolen kan få flere kvadratmeter ved at bruge KKFO'ens arealer i skoletiden, hvor de alligevel står tomme, da KKFO'ens børn er i skole.
- Der er potentiale for at sparre 2 m² pr. barn ved at dobbeltanvende skolens areal til KKFO.

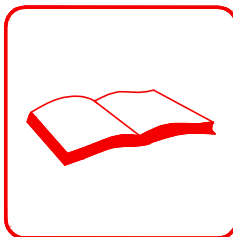

- Der kan med fordel tænkes i forskellige zoner i forbindelse med overgang mellem kultur- og fritidsdelen og børne- og ungdomsdelen. Nogle zoner skal kunne deles af alle brugere, mens andre zoner skal være forbeholdt den primære målgruppe.
- Når to eller flere funktioner samlokaliseres er det vigtigt at holde fokus på den primære funktion i indretningen.
- Det er vigtigt at indberegne en øget udgift til driften som følge af dobbeltanvendelsen af kvadratmeterne.

FAGLIGE SYNERGI

- Børnene får adgang til flere og bedre faciliteter, som de ellers ikke ville have fået – herunder f.eks. svømmehal, idrætshal, bibliotek mm.
- Medarbejdere kan sparre med hinanden på tværs af fagområder og udnytte hinandens kompetencer. F.eks. får skoler adgang til bibliotekarer, når folkebibliotek placeres på skolen.
- Kultur- og fritidsbrugere får adgang til flere specialiserede tilbud, som de ellers ikke ville have haft som f.eks. kreative værksteder og skolernes faglokaler.

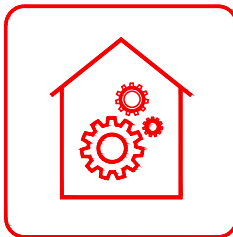

- Når personalegrupper med forskellige fagligheder skal samarbejde kan der være behov for en kulturforandring, hvor man tænker helhedsorienteret.
- Det er vigtigt, at man ved samtænkning af to funktioner bibeholder blikket for at forskellige brugergrupper har forskellige faglige behov.

DRIFT OG EJERFORHOLD

- Ved større enheder vil det være muligt at dele ressourcer til bygningsdrift som f.eks. affaldshåndtering, snerydning, pedel mm.
- Mulighed for mere fleksibel udnyttelse af medarbejdere på tværs forvaltningsområderne i det enkelte tilbud.

- For at lette processen vedr. samtænkning af to kommunale tilbud, bør der afsættes en økonomisk pulje til uforudsete udgifter.
- Der bør laves en drifts- og samarbejdsaftale tidligt i processen.
- Det er vigtigt at indtænke smarte adgangs- og låsesystemer i planlægningen.
- Det er vigtigt at indtænke fleksibelt, robust og flytbart inventar, således at 25 arealerne bliver multifunktionelle.

Kapitel 4 - Spor 2: Tværgående funktionsprogrammer mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen

Baggrund og formål

Der er de kommende år et markant udbygningsbehov for Sundheds- og Omsorgsforvaltningen (SUF) og Socialforvaltningen (SOF) i Københavns Kommune. Der er på nuværende tidspunkt (marts 2019) behov for omkring 1800 nye eller moderniserede plejehjemspladser til ældre borgere frem mod 2030 og omkring 300 nye botilbudspladser til udsatte og handicappede borgere frem mod 2026. Med de mange nye pladser i pipeline ift. ny kapacitet er der et potentiale for synergier mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningens plejehjem og Socialforvaltningens botilbud. Derfor belyses mulighederne for samtænkning af plejehjem til ældre og botilbud til Socialforvaltningens målgrupper i indeværende kapitel.

Der er på nuværende tidspunkt planlagt samlokaliseringer mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen i forbindelse med kommende byggerier - herunder blandt andet det kommende plejehjem og botilbud til senhjerneskedede i Folehaven samt plejehjem og botilbud på Beauvaisgrunden. Sidstnævnte er dog sat midlertidigt i bero i 2019 på grund af anlægsloftet.

Definition af botilbud

- Et botilbud defineres ifølge Socialforvaltningen, som et tilbud for voksne mennesker, der af den ene eller anden grund ikke evner at bo alene, eller som har behov for støtte til de daglige funktioner. Botilbud defineres i Lov om social service.
- Målgrupperne til botilbud er generelt borgere med handicap, sindslidelser eller udsatte borgere.

Definition af plejehjem

- Et plejehjem defineres ifølge Sundheds- og Omsorgsforvaltningen, som en permanent bolig til ældre, indrettet til borgerens særlige behov - med tilknyttet personale døgnet rundt.
- Målgrupperne til plejehjem er ældre, der har svært ved at klare hverdagens opgaver eller føler sig begrænset i hverdagen på grund af utryghed eller ensomhed.

Brugergrupper

De forskellige brugergrupper har forskellige behov. I arbejdet med at sammentænke og samplacere på tværs af brugergrupper er det vigtigt, at der sker en konkret vurdering af, hvilke brugergrupper, der egner sig til at bo sammen og hvilke brugergrupper, som ikke egner sig til at bo sammen. Det kan ikke afvises, at der er potentiale for samtænkning af andre målgrupper end dem, der er inddraget i indeværende analyse, men det ville kræve en mere dybdegående undersøgelse at afklare.

Arealer og mulighed for dobbeltanvendelse

Generelt vurderes det, at plejeboliger består af ca. 25 % serviceareal og 75 % boligareal. I indeværende analyse udpeges potentialer for dobbeltanvendelse inden for de 25% serviceareal, som består af:

- Fællesarealer, som er direkte tilknyttet boenhederne. Arealerne er ikke umiddelbart delbare med andre målgrupper.
- Fællesarealer, som kan deles med beboere tilhørende andre målgrupper. Arealerne er internt delbare mellem forskellige målgrupper i kommunale tilbud (se definition af beboernes hus på side 26).

- Fællesarealer, som kan deles med lokalområdet. Arealerne er både internt og eksternt delbare mellem forskellige målgrupper i kommunale tilbud samt mellem kommunale tilbud og lokalområdet (se definition af kvarterets hus på side 27).

At der kun ses på servicearealer ift. deling af kvadratmeterne skyldes, at det ikke vurderes hensigtsmæssigt at blande forskellige målgruppers private boligarealer – og da der er tale om borgernes private hjem, er det nødvendigt at holde de 75% boligareal privat.

Formål

Det overordnede formål med tværgående funktionsprogrammer for Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen er at identificere synergipotentialer, der kan skabe:

- Faglig merværdi
- Kvalitet for brugere og borgere ved inddragelse af kvarteret
- Kvalitet for beboere ved samtænkning af målgrupper
- Optimering og dobbeltanvendelse af kvadratmeter

Anbefalinger

Analysen af potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen opsummeres med en række generelle anbefalinger. Anbefalingerne kategoriseres ud fra ikonerne på side 5-6. Se anbefalingerne på side 35.

Incitamentstrukturer

For at skabe gode løsninger for samtænkning af funktioner på tværs af Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen er det vigtigt at sikre en god incitamentsstruktur. F.eks. er det en forudsætning at løse de driftsmæssige forhold og forhold relateret til ejerskab. Der skal være klare samarbejdsaftaler om, hvem der håndterer hvilke driftsopgaver, og hvem der har ejerskab over hvilke dele af bygningen.

Ideelt set bør der tænkes i ét fælles hus med klare rammer for drift og ledelse. Det kan kræve en kulturforandring, hvor der i højere grad tænkes helhedsorienteret - og hvor de enkelte tilbud tænkes som én samlet enhed på tværs af forvaltningsområder.

Incitamentstrukturen kan styrkes ved, at der i de årlige budgetforhandlinger i højere grad prioriteres budgetønsker, der indeholder mulighed for smartere brug af de kommunale kvadratmeter i form af f.eks. dobbeltanvendelse af arealer ved samtænkning mellem flere forvaltningsområder. På den måde styrkes forvaltningernes incitament til i højere grad at samarbejde og indtænke dobbeltanvendelse i kommende anlægsprojekter.

Temaer

I analysen af samtænkningen af plejeboliger til ældre og botilbud til Socialforvaltningens målgrupper belyses følgende dimensioner:

- Beboernes Hus – herunder deling af funktioner og arealer internt på tværs af bygningens beboere fra Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen.
- Kvarterets Hus - herunder deling af funktioner og arealer internt på tværs af bygningens beboere fra Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen samt deling af funktioner og arealer eksternt med udefrakommende/lokalområdet.

Beboernes Hus

Temaet Beboernes Hus henviser til synergipotentialer internt i en bygning, der huser både Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningens målgrupper.

Der er tale om funktioner, som deles af de to målgrupper, men som ikke er tilgængelige for borgere udenfor huset. Der henvises til disse funktioner som "fælles". Eksempler på "fælles" funktioner er:

- Festsal
- Omklædnings- og træningsfaciliteter
- Aktivitetscenter
- Sanserum
- Værksteder og hobbylokaler
- Møde- og administrationslokaler
- Café
- Køkken
- Vareindlevering, depot og lager
- Vaskekælder
- Udearealer

Kvarterets Hus

Temaet kvarterets hus henviser til synergipotentialer internt i en bygning, der huser både Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningens målgrupper samt eksternt med lokalsamfundet.

Der er tale om funktioner, som deles af de to målgrupper og som borgere udenfor huset også har adgang til at benytte. Der henvises til disse funktioner som "fælles-fælles". Eksempler på "fælles-fælles" funktioner er:

- Indgangsparti
- Mødelokaler
- Festsal
- Café
- Aktivitetscenter
- Sundhedsplejerske
- Udearealer

Udover botilbud og plejehjem vurderes der at være potentiale for samtænkning af diverse servicefunktioner indenfor Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen - herunder ifm. lægehuse, hjemmepleje mm. Disse potentialer adresseres i afsnittet *Afgrænsning og yderligere potentialer* på side 33.

Derudover findes der også synergipotentialer mellem andre forvaltninger – f.eks. mellem Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Børne- og Ungdomsforvaltningen, hvor der f.eks. er potentiale for at samlokalisere daginstitutioner og plejehjem med henblik på at skabe synergier mellem børn og ældre. Dette arbejdes der blandt andet med i forbindelse med helhedsplanen for Bystævneparken.

Eksempler - Hvad gør vi i dag og fremtidspotentialer?

I dag tænkes der allerede på tværs af Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningens med henblik på en bedre udnyttelse af kvadratmeterne. For eksempel har Sundheds- og Omsorgsforvaltningen i en periode med behov for færre ældreboliger i København omkonverteret ældreboliger til botilbud til nogle af Socialforvaltningsmålgrupper for at imødekomme det stigende kapacitetsbehovet på socialområdet.

I indeværende rapport fokuseres der, som førnævnt, på plejeboliger og botilbud. Der er identificeret en række eksempler på nuværende og kommende byggerier, hvor boliger til brugergrupper i de to forvaltninger samlokaliseres. For overblik over de udvalgte eksempler henvises til bilag 2.

Der er identificeret 4 cases, som belyses yderligere på side 29-32. De 4 cases består af 2 eksempler på eksisterende byggerier og 2 eksempler på kommende byggerier.

Eksempler på eksisterende byggeri

Der er udvalgt to cases i forhold til eksisterende byggerier, hvor botilbud og plejehjem er sammentænkt i én og samme bygning, jf. case 7 og 8:

- Case 7: Plejeboligerne Østervang, Frederiksberg Kommune (se side 29)
- Case 8: Omsorgs- og Plejecenter Åbrinken, Viborg Kommune (se side 30)

Plejeboligerne Østervang i Frederiksberg Kommune og Omsorgs- og Plejecenter Åbrinken i Karup i Viborg Kommune er udvalgt efter en afsøgning af www.tilbudsportalen.dk, hvor de mest relevante tilbud, der huser både ældre borgere og socialforvaltningens målgrupper, er blevet udvalgt.

Fælles for Plejeboligerne Østervang og Omsorgs- og Plejecenter Åbrinken er, at begge tilbud ligger i kommuner, hvor socialområdet og sundheds- og omsorgsområdet er samlet under én og samme forvaltning.

Derudover skal det bemærkes, at særligt Viborg Kommune er væsentligt mindre end Københavns Kommune. Dette gør det nødvendigt for kommunen at samle flere målgrupper i samme bygning for at opnå en vis volumen med henblik på at få institutionen til at løbe rundt driftsmæssigt og dermed sikre, at der forsat er et tilbud i lokalsamfundet.

Potentialer ved fremtidigt byggeri

Der er udvalgt to cases i forhold til fremtidige byggerier, hvor botilbud og plejehjem tænkes sammen i én og samme bygning, jf. case 9 og 10:

- Case 9: Generationernes Hus, Århus Kommune (se side 31)
- Case 10: Plejehjem og botilbud i Folehaven, Københavns Kommune (se side 32)

Fælles for Generationernes Hus i Århus Kommune og Plejehjem og botilbud i Folehaven i Københavns Kommune er, at begge endnu ikke er bygget og først forventes ibrugtaget i 2020 eller derefter. Der er derfor endnu ikke konkrete erfaringer at hente i forbindelse med brugen af tilbuddene.

Fokus i case 9 og 10 nedenfor er derfor på projekternes potentialer, herunder bl.a. potentielle synergier mellem brugergrupper og mulighed for dobbeltanvendelse af arealer på tværs. Der er tale om potentialer, som andre kommende projekter på tværs af Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen kan drage erfaringer af.

Økonomiforvaltningen, Sundheds- og Omsorgsforvaltningen og Socialforvaltningen har i samarbejde udarbejdet en film, hvor Vivian Buse (Lokalomsrådeleder i Sundheds- og Omsorgsforvaltningen) fortæller om potentialer og opmærksomhedspunkter i forbindelse med at samtænke plejehjem og botilbud til senhjerneskaadede i Folehaven. Filmen kan ses [her](#).

CASE 7: PLEJEBOLIGERNE ØSTERVANG (Ibrugtaget i 1996)

Samtænkning af plejeboliger til ældre og rehabilitering for senhjerneskadede

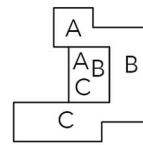

BESKRIVELSE

Plejeboligerne Østervang ligger i Frederiksberg Kommune. I Frederiksberg Kommune hører sundheds- og omsorgsområdet og socialområdet under samme forvaltning, hvilket afspejles i Østervang, som huser beboere fra begge målgrupper.

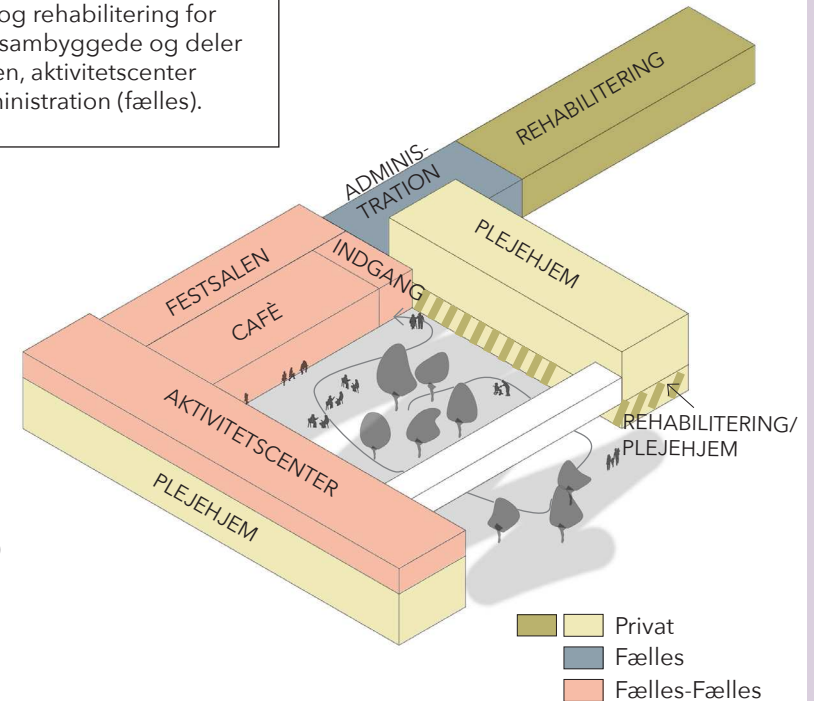
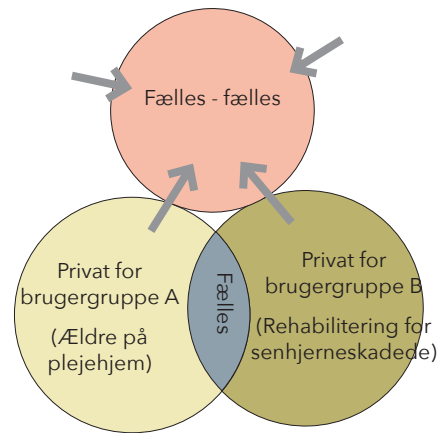
Institutionen har 116 plejeboliger til ældre og 8 midlertidige pladser til senhjerneskadede. En del af de 116 plejeboliger benyttes til at huse de senhjerneskadede som vælger at blive på Østervang permanent.

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 4 - Deling af sammenbyggede funktioner

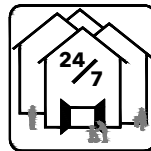
Plejeboliger til ældre og rehabilitering for senhjerneskadede er sambyggede og deler indgang, café, festsalen, aktivitetscenter (fælles-fælles) og administration (fælles).

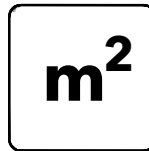
LÆRINGER

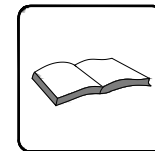
- Beboerne med senhjerneskade kan efter interesse deltage i plejecentrets aktiviteter - f.eks. musik og sang.
- Beboerne med senhjerneskade får adgang til faciliteter som café, festsal og aktiviteter som de ikke ville have haft adgang til med deres lille tilbud.

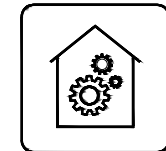
- Der arrangeres f.eks. musik, kor, oplæg og andre aktiviteter med lokale skoler og daginstitutioner som kommer på besøg.
- Aktivitetscentret og cafeen er åbent for borgere fra lokalområdet.
- Inddragelse af kvarteret, er med til at løfte aktivitetsniveauet og skabe mere liv.

- Større mødelokaler deles.
- Omklædning deles.
- Indgang deles, uden gennemgang i de forskellige målgruppers afdelinger.
- En del af haven deles.
- Samlokalisering giver SOF brugere adgang til funktioner som ellers ikke ville have adgang til, f.eks. café, festsalen, osv.

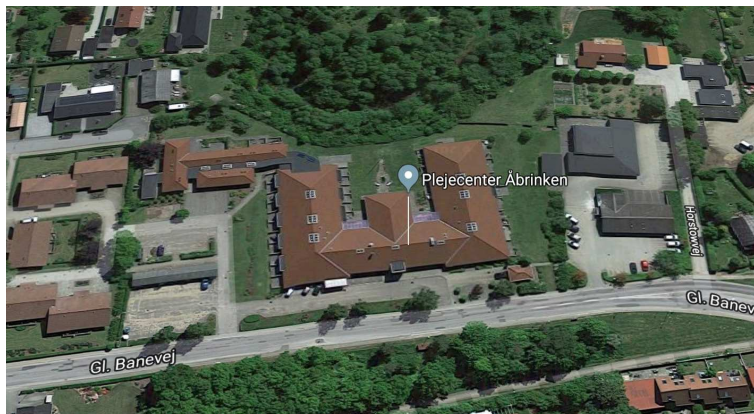
- Kursusaktiviteter deles i et vist omfang.
- Faglig sparring mulig imellem personalegrupperne.
- Nogle af de lidt ældre borgere, der har været i rehabiliteringsforløb og ikke kan komme hjem i egen bolig, flytter over i plejehjemafdelingen, hvor der igennem tiden er opstået en mindre afdeling, der primært har borgere med senhjerneskade.

- Det er muligt at dække ind ved sygdom/ferie hos fysioterapien.
- De to tilbud deler nattevagt.
- Bus deles.
- Administration deles.
- Bygningsdrift deles.
- Fælles ledelse.

CASE 8: PLEJE- OG OMSORGSCENTER ÅBRINKEN

Samtænkning af plejeboliger til ældre og botilbud til udviklingshæmmede og misbrugere

BESKRIVELSE

Åbrinken ligger i Viborg Kommune, hvor sundheds- og omsorgsområdet samt socialområdet hører under samme forvaltning. Det afspejles i tilbuddet, som huser beboere fra begge målgrupper.

På Åbrinken er der i alt 35 boliger, og huset er opdelt i tre afsnit; et med plejeboliger til ældre, et med botilbud til udviklingshæmmede og et med botilbud til misbrugere. Derudover indeholder Åbrinken en sygeplejeklinik, en sundhedssatellit (forebyggelseskonsulenter og sundhedspleje) og et cafétilbud. Sundhedssatellit og café benyttes også af borgere og lokalområdet.

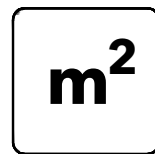
LÆRINGER

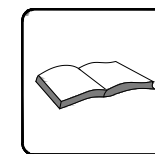
- Nogle aktiviteter som musikterapi, luciaoptog og dyrebesøg samler alle målgrupperne.
- Beboere fra flere målgrupper har glæde af funktioner som sanserum og festsal
- Mødet mellem brugergrupper kan skabe social værdi - f.eks. ses det at misbrugere yder omsorg for de udviklingshæmmede.
- Bolig- og spisearealer er separate, da beboerne har brug for at bo og spise, med samme målgruppe.

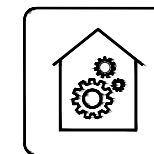
- Bygningen huser en sundhedssatellit, der betyder at lokale kommer til Åbrinken for at konsultere sygeplejersken.
- Åbrinken har en række frivillige og flexmedarbejdere, der hjælper og hygger om beboerne ved måltiderne, fester, samt gå- og cykelture m.v.
- Ældre fra lokalområdet deltager i initiativer for at mindske ensomhed
- Skolebørn kommer på besøg ifm. luciaoptog mm.

- Der er god plads og mange kvadratmeter i forhold til rammerne for moderne plejeboligbyggeri.
- Bygningen har en fælles hovedindgang, med direkte adgang til administration og café samt boenhederne. De senere år har vist et behov for at udnytte bygningens ekstra indgang, således at nye beboere og besøgende kan komme direkte fra neutrale omgivelser til det de søger.

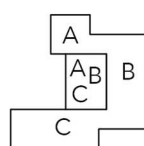

- Der arbejdes systematisk med rummelighed og tolerance beboerne imellem.
- Gode muligheder for sparring, når der arbejdes med tre forskellige målgrupper.
- Medarbejderne er tilknyttet én enhed, men kan blive sendt til de andre.
- Ved at have fleksible grænser mellem de tre målgrupper undgår man tomme pladser.

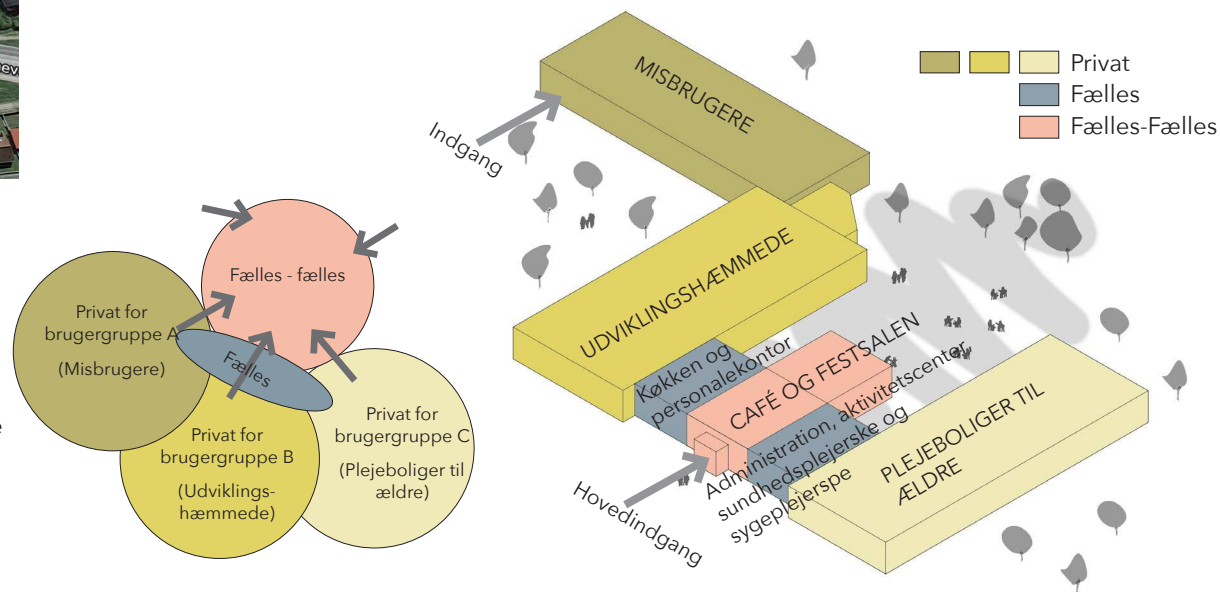
- Via to grupper med somatisk normering og en med forhøjet normering hænger driftsøkonomien sammen.
- En samlet ledelse for de 3 målgrupper.
- De specialiserede tilbud letter rekruttering.
- Bygningsvedligeholdelse og køkken er organiseret i tværgående enheder i Viborg kommune.

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 4 - Deling af sammenbyggede funktioner

Afdeling med plejeboliger til ældre, afdeling for udviklingshæmmede og afdeling for misbrugere er sambyggede og deler hovedindgang, café/festsal (fælles-fælles) og administration (fælles). Afdelingen for misbrugere har en ekstra separat indgang.

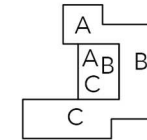

CASE 9: GENERATIONERNES HUS (Forventet ibrugtagning 2020)

Samtænkning af dagtilbud, plejeboliger til ældre, botilbud til fysisk handicappede og senhjerneskadede, ungdomsboliger og familieboliger

GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

Type 4 - Deling af sammenbyggede funktioner

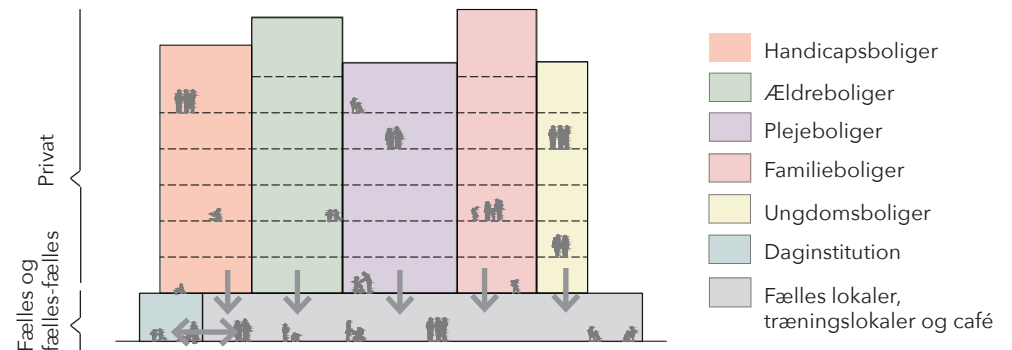
Samtænkning af dagtilbud, plejeboliger til ældre, botilbud til fysisk handicappede og senhjerneskadede, ungdomsboliger og familieboliger.

BESKRIVELSE

Generationernes Hus i Århus er et kombineret tilbud med boliger og andre funktioner til børn, unge, voksne og ældre.

Omkring 500 mennesker kommer til at have sin hverdag i Generationernes Hus og bygningen bliver indrettet med 40 ungdomsboliger, 40 familieboliger, 24 handicapboliger, 100 ældreboliger, 100 plejeboliger og 1 daginstitution.

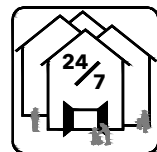
Derudover kommer der til at være kvartervendte funktioner som café træningslokaler og fælleslokaler.

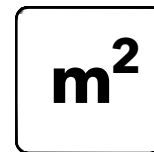
LÆRINGER

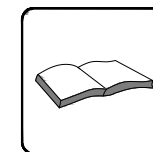
- Målet er at mødet mellem mennesker i flere aldre, med forskellig formåen og forskellige livssituationer, sætter livet i perspektiv.
- Fællesarealerne indrettes til at rumme funktioner på tværs af beboergrupperne. På den måde er det tætte naboskab vævet ind bygningen allerede i disponeringen.
- Bygningen indrettes i klynger, så der bliver en varieret beboer- og medarbejdersammensætning i den enkelte klynge.

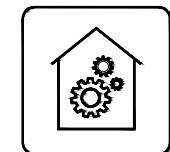
- Bygningen skal invitere lokalområdet indenfor med blandt andet café, træningsfaciliteter, fælleslokaler
- De mange forskellige tilbud og åbningen mod kvarteret skal skabe mere liv i bygningen og mindske ensomhed og utryghed.

- Alle beboergrupper har afgivet kvm til fællesarealer både ude og inde.
- Fællesarealerne indrettes til at rumme funktioner på tværs af beboergrupperne.

- Mulighed for faglige synergier på tværs af ældre-, handicap- og børneområdet.
- Klyngeorganiseringen skal understøtte tværfagligheden imellem husets medarbejdergrupper.

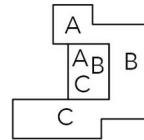
- Fælles ledelse.
- Fælles bygningsdrift.
- Fælles køkkendrift.
- Fælles stor-indkøb til driften.

CASE 10: PLEJEHJEM & BOTILDUD I FOLEHAVEN (Forventet ibrugtagning 2020)

Samtænkning af plejeboliger til ældre, botilbud til senhjerneskadede

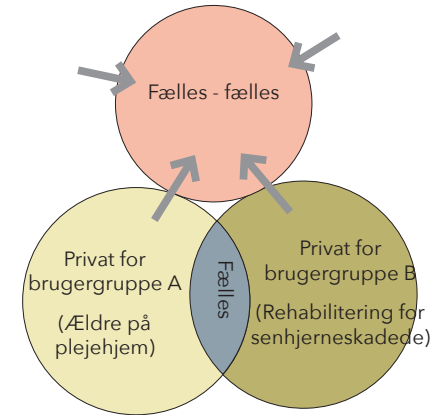
GRAD AF DOBBELTANVENDELSE

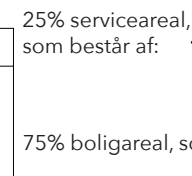
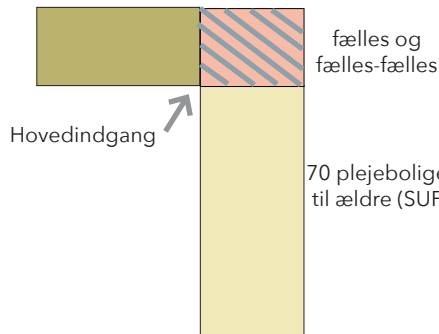
Type 4 - Deling af sammenbyggede funktioner

Plejeboliger til ældre og rehabilitering for senhjerneskadede er sambyggede og deler nogle funktioner

Plejeboliger til ældre og botilbud til senhjerneskadede

24 boliger til rehabilitering for senhjerneskadede (SOF)

- 1) Fællesarealer, som er direkte tilknyttet boenheder.
- 2) Fællesarealer, som kan deles med andre kommunale tilbud.
- 3) Fællesarealer, som kan deles med lokalområdet.

BESKRIVELSE

Samlokaliseret plejehjem (70 boliger til ældre) og botilbud til senhjerneskadede (24 boliger). Byggeriet skal erstatte det eksisterende tilbud i Folehaven Kirsebærhavens Plejehjem.

Det nye byggeri indgår som en del af udviklingsplanen for Folehaven. Visionen for planen er at placere de forskellige kommunale funktioner bedst muligt ift. hinanden med henblik på at skabe synergi indbyrdes mellem funktionerne og med resten af lokalsamfundet. Det nye kombinerede tilbud skal tænkes ind i den generelle vision for Folehaven - blandt andet ved at bygningen skal åbne sig op imod kvarteret og dele arealer med borgere fra lokalsamfundet. Udviklingsplanen forventes færdig i april 2019.

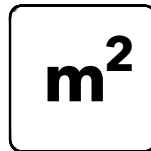
POTENTIALER

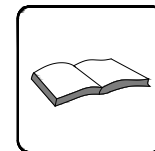
- Beboerne med senhjerneskade kan efter interesse deltage i plejehjemets aktiviteter - f.eks. musik og sang.

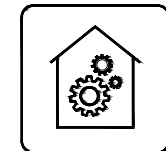
- Når plejehjem/botilbud åbner sig mod kvarteret, kan der skabes mere liv i og omkring bygningen og beboerne får mulighed for i højere grad at blive en del af det omgivende samfund.

- Det er muligt at tænke i smarte kvadrater og dele f.eks. indgangsparti, produktionskøkken, café, administrationslokaler, trænings- og omklædningsfaciliteter samt udearealer.
- Samlokalisering giver SOF-målgrupper adgang til en række faciliteter og tilbud, som de ellers ikke ville have haft, som f.eks. café.

- Medarbejdere kan sparre med hinanden på tværs af fagområder og udnytte hinandens kompetencer.
- Der kan være potentiale for fælles kursus- og kompetenceudviklingsforløb.

- Der er potentiale for at dele ressourcer til bygningsdrift som f.eks. affaldshåndtering, snerydning, have m.v.
- Ved at have flere målgrupper kan det være nemmere at konvertere pladser fra en målgruppe til en anden og dermed tilpasse kapaciteten til behovet.

For interview med lokalområdechef Vivian Buse om visioner vedr. tilbuddet i Folehaven klik [her](#)

Afgrænsning og yderligere potentialer

Der findes andre grænsesnitflader mellem Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen, hvor der vil være potentialer for at skabe værdi ved at tænke på tværs af de to forvaltningsområder. Disse behandles i andre sammenhænge og er derfor ikke beskrevet i indeværende rapport, som egentlige anbefalinger.

1. Lægehuse

Københavns Kommune arbejder på at sikre lægedækningen, som er udfordret i kommunen. I den forbindelse vedtog Sundheds- og Omsorgsudvalget (SUU) 'Strategi for lægedækning i Københavns Kommune'. I strategien er det et mål, at alle borgere har let og lige adgang til lægebehandling. Som et led i strategien er forvaltningerne opmærksomme på at afsøge mulighederne for egnede lokaler til mere almen praksis i kommunen. Der er dog en udfordring med at finde ledige lokaler. Det er ligeledes en udfordring, fordi læger ville skulle leje sig ind i kommunale eller almene ejendomme på markedsvilkår, og tidligere erfaringer har vist, at kvadratmeterprisen på nybyggeri er væsentligt over lægernes betalingsvillighed.

2. Sundhedsreformen

Med regeringens udspil til Sundhedsreform er der lagt op til en nyvurdering af opgavefordelingen mellem sygehusene, kommunen og lægerne – med reformen kommer sammen med den nye opgavefordeling også et oplæg til finansiering, som måske rykker afgørende på de rammer vi kender i dag. Derfor behandles problemstillingen ikke nærmere for nuværende. Læs mere om Sundhedsreformen [her](#).

3. Analyse af hjemmepleje

Både Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen tilbyder hjemmeplejeservice til deres målgrupper. Begge hjemmeplejeenheder råder over arealer, der benyttes ved starten og afslutningen af vagterne. Der er derfor et potentiale i at optimere brugen af hjemmeplejens arealer, hvilket f.eks. kan ske ved dobbeltanvendelse. Da de faglige aspekter af potentialet ikke på nuværende tidspunkt er belyst, anbefales det, at dette behandles internt i de enkelte fagforvaltninger. Et eksempel på optimering af hjemmeplejen, som der med fordel kan tages udgangspunkt i, er Odense Kommune, hvor der er arbejdet med dobbeltanvendelse af kvadratmeterne, da hjemmeplejen anvender plejehjems arealer.

4. Botilbud til andre målgrupper

Potentialet for at etablere botilbud målrettet ældre borgere med handicap blev analyseret af Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen som følge af budgetaftalen for 2018. Analysens fokus var at nå frem til, hvordan der bedst og mest omkostningseffektivt kan etableres et tilbud, der afspejler de aldersbetingede og somatiske plejebestbehov hos kommunens ældre borgere med handicap. Det var dog ikke muligt at udarbejde et forslag til et omkostningseffektivt tilbud, og forvaltningerne har derfor ikke arbejdet videre hermed.

Selvom der ikke umiddelbart kan spares penge på driftsbudgettet ved at etablere et konkret tilbud for målgruppen, så arbejde Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen videre med problemstillingen omkring ældre borgere med handicap og behov for somatisk pleje og omsorg. Da der fortsat er behov for faglig erfaringsudveksling og samarbejde på området afklares dette bilateralt mellem Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen.

For yderligere information henvises til Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningens afrapportering fra arbejdsgruppen vedr. analyse af ældre borgere med handicap. Se den [her](#).

Ved siden af arbejdet med tværgående funktionsprogrammer arbejder Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen kontinuerligt på at optimere brugen af funktioner, lejemål og kvadratmeter idet begge forvaltninger har aktiviteter i alle bydele og klare incitamenter til at minimere driftsudgifterne og optimere arealanvendelsen internt i begge forvaltninger.

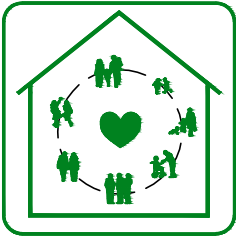
OPSUMMERING AF SPOR 2

Generelle anbefalinger og potentialer for tværgående funktionsprogrammer mellem Socialforvaltningen og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen

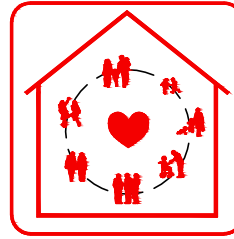
GEVINSTER:

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER:

BRUGERGRUPPER

- Erfaringer fra andre kommuner viser at samlokalisering kan give mulighed for deltagelse i aktiviteter på tværs af målgrupper. Det kan f.eks. være deltagelse i musikarrangementer, cykelture, mandeklub mm.

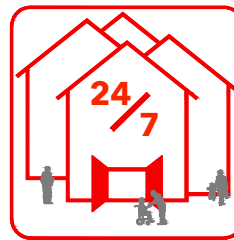

- Det er ikke sandsynligt at ældre plejehjemsbeboere og yngre borgere fra bostedet vil berige hinandens hverdag meget. Derimod kan de kan i høj grad profitere af det liv, der kommer ind i huset. Både passivt og aktivt.
- Det er ikke hensigtsmæssigt at blande målgrupper fælles boligafdelinger. Dette gælder også for spiseområder i direkte tilknytning til boligafsnit.

ØGET BRUG HEN
OVER DAGEN

- Når plejehjem/botilbud åbner sig mod kvarteret, kan der skabes mere liv i og omkring bygningen og beboerne får mulighed for i højere grad at blive en del af det omgivende samfund.

- Målet er ikke at have bygningen fuld af mennesker hele tiden, men at have et aktivt kvalitetstilbud.
- Der vil være en række målgrupper i Socialforvaltningen, hvor der vil skulle tages særlige hensyn og hvor et meget åbent hus ikke vil bidrage til kvalitet for beboerne.

UDNYTTELSE AF
KVADRATMETER

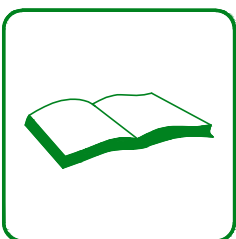

- Det er muligt at tænke i smarte kvadratmeter og dele eksempelvis indgangsparti, aktivitetscenter, produktionskøkken, café, administrationslokaler, trænings- og omklædningsfaciliteter samt udearealer.
- Generelt kan samlokalisering give SOF-målgrupper adgang til en række faciliteter og tilbud, som de ellers ikke ville have haft, som f.eks. café og aktivitetscenter. Det skyldes at SUF's tilbud er større og har flere fælles faciliteter end de mindre SOF-tilbud.

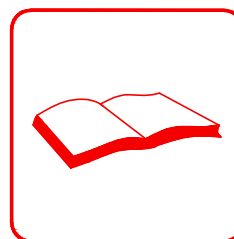

- Det er vigtigt at bygningen indrettes, så tilbuddene er adskilte og så man som beboer og gæst ikke skal forbi de andre målgrupper, for at få adgang til sin egen bolig og de tilknyttede arealer.
- Det vil afhænge af en konkret vurdering fra gang til gang ift. bl.a. målgrupper, hvilke funktioner der kan deles.
- Arealer målrettet kvarteret bør placeres tæt ved indgangen, så brugere fra lokalområdet ikke skal igennem boligafsnitene for at få adgang til dem.

FAGLIGE SYNERGI

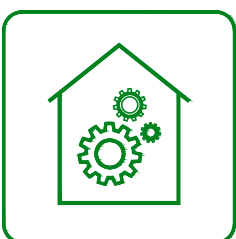

- Medarbejdere kan sparre med hinanden på tværs af fagområder og udnytte hinandens kompetencer.
- Der kan være potentiale for fælles kursus- og kompetenceudviklingsforløb.
- Samlokaliseringen kan tiltrække medarbejdere, der finder det spændende at arbejde med flere forskellige målgrupper.

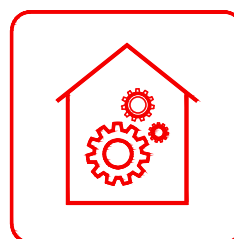

- Dialog er vigtig - SUF og SOF har på nogle områder forskellig tilgang og forskelligt serviceniveau.

DRIFT OG
EJERFORHOLD

- Ved større enheder vil det være muligt at dele ressourcer til bygningsdrift som f.eks. affaldshåndtering, snerydning, have m.v.
- Ved at have flere målgrupper kan det være nemmere at konvertere pladser fra en målgruppe til en anden og dermed tilpasse kapaciteten til behovet.
- Mulighed for mere fleksibel udnyttelse af medarbejdere på tværs forvaltningsområderne i det enkelte tilbud.

- I nogle mindre kommuner etablerer man tilbud med flere målgrupperne og fælles ledelse for at kunne fastholde et tilbud i mindre byområder.
- I KK er der ikke tradition for fælles ledelse i institutioner med samlokaliserede tilbud. Fælles ledelse er andre steder pointeret som en forudsætning for at få det fulde synergipotentialer.

BILAG 1

Eksempler på samtænkning af funktioner mellem BUF og KFF

Bilag 1: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem BUF og KFF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
TEMA 1: SKOLEN SOM KULTURELT MØDESTED	CASE 1: Ørestad Bibliotek & Skole	<ul style="list-style-type: none"> Folkebibliotek og skolebibliotek (PLC) er samlokaliseret i stueetagen på Ørestad Skole. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolen og biblioteket deler det meste af arealet - enkelte områder er reserveret til enten PLC eller bibliotek. Optimeret brug af m², da flere institutioner benytter samme område. Øget brug henover dagen. 	<ul style="list-style-type: none"> Mulighed for eleverne at bruge biblioteket i eftermiddag og aften timerne. Øget tryghed. Større ejerskab for eleverne. Mere støj? 	<ul style="list-style-type: none"> Skolen ejer bygningen og biblioteket betaler en leje for at bruge den. 	<ul style="list-style-type: none"> Ørestad Gymnasium benytter biblioteket. Kulturarrangementer for borgere. 	<ul style="list-style-type: none"> Skolebibliotekarens ansættelse er 100 % på biblioteket, men fungerer som bindeled til skolen. Skolen får bygningsvedligehold ved ansættelse af en fælles betjentordning, ligesom der kun er ét rengørings-selskab. Fælles materialeindkøb. Har justeret driften undervejs.
	CASE 2: Kulturcenter Kildevæld	<ul style="list-style-type: none"> Kulturhus i forlængelse af skole med adgang imellem de to dele (kulturhuset indeholder bl.a. cafe, bevægelsessal, biblioteksfunktion, foreningslokaler, værksted). 	<ul style="list-style-type: none"> + fælles brug af bevægelsessal (skolen i dagtimerne og KFF i aften timerne). Det blev undersøgt, hvorvidt man kunne lave flere synergier bl.a. omkring mad til skole og cafe, det viste sig dog ikke muligt. 	<ul style="list-style-type: none"> + liv og tryghed ved og omkring skolen. + mulighed for på sigt at samarbejde om arrangementer. 	<ul style="list-style-type: none"> BUF drifter skolen og KFF drifter kulturhuset (Kultur Ø). 	<ul style="list-style-type: none"> Nogle af skolens arealer er blevet inddraget til kulturhuset. Fælles brug af bevægelsessal. 	<ul style="list-style-type: none"> Der er endnu ikke lavet en driftsaftale. Det er vigtigt at lave en samarbejdsaftale omkring skolens brug af kulturhuset.

Bilag 1: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem BUF og KFF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
TEMA 2: UNGE OG KULTUR/ UDSKOLING OG KULTUR	CASE 3: Vesterbro Bibliotek & Kulturhus	<ul style="list-style-type: none"> • Samlokalisering af bibliotek & kulturhus og 10. klasse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bedre brug af m². • De eksisterende m² har fået et løft. • Nyt kontorfællesskab for personalet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Synergi- og samarbejdspotentialer mellem foreninger, bibliotek og 10. klassecenteret. • Liv og aktivitet i dagtimerne. • Attraktivt ungemiljø. • Udnyttelse af alt personalets faglighed. Lærerne ved hvordan man inspirerer unge og bibliotekarerne ved hvad der kan inspirere. • Enkelte brugergrupper er flyttet ud (Settlementet Børn og Unge). • Enkelte funktioner er relokaliseret andetsteds. 	<ul style="list-style-type: none"> • Både Bibliotek og 10. klasse har ejerskab. • Fælles drift og samarbejdsaftale blev udarbejdet hurtigt. • Ønsket er kommet nedfra = forudsætning for ejerskab. 	<ul style="list-style-type: none"> • 10. klasse er et frisk pust i huset og er med til at påvirke både personale og borgeres holdning til unge. (Jo, de kan rode og larme men det er rare unge, som nok også får rykket lidt ved fordommene om voksne). 	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles drift- og samarbejdsaftale er udarbejdet = forudsætning. • Samme rengøringsenhed. • Problemer ift. internetforbindelse – to forskellige leverandører. • Mere og hyppigere rengøring, mere affald og slitage. • Forskellig slags inventar (fx forskellige stole). • Det er vigtigt med positive personalegrupper for at samtænkning skal lykkes.

Bilag 1: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem BUF og KFF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
TEMA 2: UNGE OG KULTUR/ UDSKOLING OG KULTUR	CASE 4: Fryshuset Stockholm	<ul style="list-style-type: none"> • Fryshuset er en non-profit organisation med fire spor: Ungdomskultur, Sociale projekter, Arbejdsmarked og entreprenørskab, Skoler. • Fryshuset i Stockholm ligger i en 24.000 m² 9-etagers ejendom i Södra Hammarbyhamnen. Huset har et væld af aktiviteter i form af en skatebane, dansesal, musikstudier, idrætshal, basketbaner, en café og tilmed en grundskole for 7-9. klasser med 216 elever og et friskolegymnasium med knapt 1.000 elever. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skole, gymnasium og fritidsbrugere deler mange af funktionerne i bygningen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mødested for børn, voksne og fritidsbrugere. • Mulighed for unge til at udvikle deres medfødte evner og opdage deres lidenskab for at hjælpe dem med at realisere deres fulde potentiale og finde deres vej i samfundet. • Stort fokus på sociale projekter, der kommer udsatte unge til gavn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fryshusets aktiviteter er finansieret gennem bidrag fra fonde, skoletilskud og salg af serviceydelser. Derudover dækker offentlig støtte 5 % af aktiviteterne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle funktioner er offentligt tilgængelige og kan benyttes af lokalområdet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Privatejet, men 5% af aktiviteterne er offentligt finansieret.

Bilag 1: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem BUF og KFF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
TEMA 3: BEVÆGELSE FOR ALLE	CASE 5: Arenakvarterets Skole	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af skole, svømmehal, idrætshal, skolebibliotek, KKFO/ Fritidshjem, ungemiljø og fritidsklub. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arealerne skal kunne anvendes til såvel undervisning som fritidsbrugernes aktiviteter. • Dobbeltanvendelse mellem KKFO og skolens arealer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at placere idrætshal og svømmehal sammen med skolen får børnene adgang til faciliteter som de også kan bruge i fritid. • Børn og unge i skolen kommer tættere på sport og bevægelse. 		<ul style="list-style-type: none"> • Projektet skal være omdrejningspunkt for elever og medarbejdere på skolen og fritidshjemmet, for lokale foreninger, for kvarterets naboer og for interesserede borgere. 	<ul style="list-style-type: none"> • Da bygningen først forventes ibrugtaget i 2023, er der ikke meget at udlede ift. driften.
	CASE 6: Skole i Nordhavn	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af skole, idrætshal, kultur- og læringscenter, specialklasse, madskole og fritidsklub. 	<ul style="list-style-type: none"> • Arealerne skal kunne anvendes til såvel undervisning som fritidsbrugernes aktiviteter. • Dobbeltanvendelse mellem skolens udeareal og 11-mands fodboldbane, men skolen kan bruge hele fodboldbane i skoletiden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at placere idrætshal med skolen får børnene adgang til faciliteter som de også kan bruge i fritid. • Børn og unge i skolen tættere på kultur og sport & bevægelse. 		<ul style="list-style-type: none"> • Projektet skal være omdrejningspunkt for elever og medarbejdere på skolen og fritidshjemmet, for lokale foreninger, for kvarterets naboer og for interesserede borgere. • Foreningslivets brug af den samlede bygning vil skabe liv og lys, og derved tryghed i området, når skoletiden er forbi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Da bygningen først forventes ibrugtaget i 2024, er der ikke meget at udlede ift. driften.

BILAG 2

Eksempler på samtænkning af funktioner mellem SUF og SOF

Bilag 2: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem SUF og SOF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
EKSISTERENDE EKSEMPLER	CASE 7: Plejeboligerne Østervang	<ul style="list-style-type: none"> • Samlokalisering af plejecenter og rehabilitering for senhjerneskadede. 	<ul style="list-style-type: none"> • Større mødelokaler deles. • Omklædning deles. • Indgang deles. Borgere med senhjerneskade skal ikke igennem plejecenter for at komme til deres afdeling. • Have deles, men der er dog også separate afsnit. 	<ul style="list-style-type: none"> • Borgerne med senhjerneskade får adgang til cafe og festsat som også kan bruges til f.eks. at holde familiefødselsdag. • Det lille senhjerneskadetilbud profiterer således af de faciliteter som et stort sted har mulighed for at have. Der er ikke umiddelbart en effekt for brugerne i plejecenteret. • Nogle af de lidt ældre borgere der har været i rehabiliteringsforløb og ikke kan komme hjem i egen bolig flytter til plejehjemmet hvor der igennem tiden er opstået en mindre afdeling der primært har borgere med senhjerneskade. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rehabiliteringstilbuddets brugere kan efter interesse deltage i aktiviteter i plejecenter, f.eks. musik. Aktiviteterne tilrettes/målrettes ikke til borgere med senhjerneskade. • Med de mange aktiviteter der er samlet på Østervang (rehabilitering, plejecenter, værested, sundhedstilbud og aktivitetscenter til hjemmeboende ældre) har der været tilstrækkeligt kundegrundlag for at lave en cafe, som alle kan benytte. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er flere aktiviteter med lokale skoler og daginstitutioner som kommer på besøg. • Ældre fra lokalområdet bruger aktivitetscenteret og indgår som aktive ift. at lave plejecenterets månedlige avis. • Kor og oplæg mm. inviteres indløbende. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er muligt at dække ind ved sygdom/ferie hos fysioterapien. • De to tilbud deler nattevagt. • Bus deles. • Administration deles. • Bygningsdrift deles. • Kursusaktivitet deles i et vist omfang. • Faglig sparring mulig imellem personale-grupperne.

Bilag 2: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem SUF og SOF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
EKSISTERENDE EKSEMPLER	CASE 8: Pleje- og omsorgscenter Åbrinken	<ul style="list-style-type: none"> • Somatisk plejeafdeling, afdeling for voksne med fysiske og/eller psykiske handicap samt afdeling for senhjerneskade med misbrugsproblematikker. 	<ul style="list-style-type: none"> • Åbrinken er bygget af kommunen i 80'erne og senere indrettet til de forskellige målgrupper og diverse sundhedstilbud. • Der er god plads og mange kvadratmeter i forhold til rammerne for moderne plejeboligbyggeri. • Bygningen har en fælles hovedindgang, med direkte adgang til administration og cafe samt boenhederne. <p>De senere år har</p> <ul style="list-style-type: none"> • vist et behov for at udnytte bygningens ekstra indgang, således at nye beboere og besøgende kan komme direkte fra neutrale omgivelser til det de søger. 	<ul style="list-style-type: none"> • Åbrinkens blandede målgrupper bevirker at der stadig er 10-13 somatiske plejeboliger i Karup. • De specialiserede tilbud til udviklingshæmmede og misbrugere har hver deres sociale og faglige miljø. • Enkelte arrangementer f.eks. musikterapeuten har bred appel på tværs af målgrupper. • Der arbejdes systematisk med rummelighed og tolerance beboerne imellem. 	<ul style="list-style-type: none"> • Åbrinken var oprindeligt et almindeligt somatisk plejehjem. Senere er de tre fløje i bygningen omdannet til hver sin målgruppe. • I disse år ændres søgemønstret og det udviser grænserne mellem målgrupperne. Socialt opretholdes fællesskaberne i de enkelte målgrupper f.eks. til frokost og festlige sammenkomster. 	<ul style="list-style-type: none"> • Åbrinken huser en "Sundhedssatellit" (Kommunens fremskudte sundhedstilbud). Derfor kommer lokale ældre til plejehjemmet for at møde sygeplejersken eller deltage i fællesspisning og andre initiativer for at mindske ensomhed. • Åbrinken har en række frivillige og flexmedarbejdere der hjælper og hygger om beboerne ved måltiderne, fester, samt gå- og cykelture m.v. • Desuden kommer lokale skolebørn på besøg i forbindelse Luciaoptog osv. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ved at have fleksible grænser mellem de tre målgrupper undgår man tomme pladser. • Via to grupper med somatisk normering og en med forhøjet normering hænger driftsøkonomien sammen. • De specialiserede tilbud letter rekruttering. • Bygninger og Køkken er organiseret i tværgående enheder i Viborg kommune

Bilag 2: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem SUF og SOF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
KOMMENDE BYGGERI	CASE 9: Generationernes Hus	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af familieboliger, handicapboliger, ældreboliger, plejehjemsboliger og daginstitution. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle beboergrupper har afgivet kvm til fællesarealer både ude og inde. • Fællesarealerne indrettes til at rumme funktioner på tværs af beboergrupperne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mennesker mødes på tværs af generationer og livssituationer. • Mere liv i bygningen og mindre ensomhed og utryghed. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle beboergrupper har afgivet kvm til fælles fællesarealer både ude og inde. • Fællesarealerne indrettes til at rumme funktioner på tværs af beboergrupperne. På den måde er det tætte naboskab vævet ind i bygningen allerede i disponeringen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bygningen skal invitere lokalområdet indenfor med blandt andet café, træningsfaciliteter, fælleslokaler • De mange forskellige tilbud og åbningen mod kvarteret skal skabe mere liv i bygningen og mindske ensomhed og utryghed. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fælles ledelse. • Fælles bygningsdrift. • Fælles køkkendrift. • Fælles stor-indkøb til driften.
	CASE 10: Plejehjem & Botilbud i Folehaven	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af botilbud for senhjerneskadede og plejeboliger til ældre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Mulighed for deling af f.eks. indgangsparti, produktionskøkken, café, administrationslokaler, trænings- og omklædningsfaciliteter samt udearealer. • Flere målgrupper gør det nemmere at konvertere pladser og dermed tilpasse kapaciteten til behovet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Beboerne med senhjerneskade kan efter interesse deltage i plejehjemmets aktiviteter - f.eks. musik og sang. • Samlokalisering giver SOF-målgrupper adgang til en række faciliteter og tilbud, som de ellers ikke ville have haft, som f.eks. café. 		<ul style="list-style-type: none"> • Når plejehjem/botilbud åbner sig mod kvarteret, kan der skabes mere liv i og omkring bygningen og beboerne får mulighed for i højere grad at blive en del af det omgivende samfund. 	<ul style="list-style-type: none"> • Der er potentiale for at dele ressourcer til bygningsdrift som f.eks. affaldshåndtering, snerydning, have m.v.

Bilag 2: Eksempler på samtænkning af funktioner mellem SUF og SOF.

	EKSEMPEL	BESKRIVELSE	PÅVIRKNING AF M ²	EFFEKT FOR BRUGERNE	EJERSKAB	KVARTERS-DIMENSION	PÅVIRKNING AF DRIFT
KOMMENDE BYGGERI	Beauvais-grunden	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af SOF-botilbud, plejecenter og svømmehal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det skal overvejes nøje hvilke målgrupper der skal bygges til (SUF/SOF). Graden af fællesskab skal afstemmes efter den forventede fællesmængde. • Det skal undersøges nærmere hvordan beboergrupperne kan udnytte faciliteterne i en svømmehal. (adspredelse og træning). 	<ul style="list-style-type: none"> • På Beauvais-grunden er der mulighed for at tænke naboskab og ejerskab i nye former, da hele området planlægges/udvikles på samme tid. • Relationen til beboelseskvarteret ved siden af bebyggelsen skal udforskes under hensyn til de målgrupper der ventes at bebo de enkelte bygninger. • Udearealerne skal disponeres så de understøtter naboskabet og giver beboerne mulighed for at nyde det liv svømmehalstrafikken giver i kvarteret. 	<ul style="list-style-type: none"> • Modeller for samdrift skal overvejes i forbindelse med: <ul style="list-style-type: none"> • Bygningsdrift. • Pleje: Dag/af-ten/nat. • Fælles køkken-drift. • Træning og aktivitet. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samtænkning af SOF-botilbud, plejecenter og svømmehal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det skal overvejes nøje hvilke målgrupper der skal bygges til (SUF/SOF). • Graden af fællesskab skal afstemmes efter den forventede fællesmængde. • Det skal undersøges nærmere hvordan beboergrupperne kan udnytte faciliteterne i en svømmehal. (adspredelse og træning).

HVORDAN
INDRETTER VI
**AKTIVITETSBASERET
ARBEJDSPLADS
I KØBENHAVNS
KOMMUNE?**

Udarbejdet af Københavns Ejendomme og Indkøb
Udgave 1 / maj 2019

Indhold

<u>FORMÅL</u> :	Kun 30-50% af vores arbejdstid foregår ved skrivebordet	4
<u>HVORFOR</u> :	Gevinster ved aktivitetsbaseret arbejdsplads	6
<u>HVAD</u> :	En arbejdsplads målrettet brugerne og organisationens behov	8
<u>HVORDAN</u> :	Overvejelser i beslutningsprocessen	10
<u>NÆSTE SKRIDT</u> :	Hvad tilbyder KEID?	14
<u>INDSIGTER</u> :	Når ABW skaber plads til flere	16
	ABW er en proces med løbende justeringer	18
	Indsigter på tværs	20

Kun 30-50% af vores arbejdstid foregår ved skrivebordet

Arealeffektivitet

Befolkningstallet i Københavns Kommune vokser med 10.000 borgere årligt. For at sikre plads til borgerrettede aktiviteter og holde udgifterne til husleje nede, er det nødvendigt at KK's ejendomsportefølje er arealeffektiv. Et af grebene er at nedbringe gennemsnittet for m² pr. administrativ medarbejder.

I budgetaftalen for 2019 blev parterne enige om, at Økonomiforvaltningen, i samarbejde med de øvrige forvaltninger skal: "Udarbejde forslag og investeringscases til effektiv brug og indretning af kommunens administrative arbejdspladser", og samtidig skal der ifølge budgetaftalen spares 10% på administrationen.

Uudnyttet potentiale

Nøgletal fra danske firmaer og forvaltninger i Københavns Kommune* viser, at medarbejdere i videnstunge organisationer i gennemsnit sidder ved deres arbejdsstation (bord og stol) 30-50 pct. af arbejdstiden. Alligevel står deres arbejdsstation til rådighed for dem i hele arbejdstiden. Den lave udnyttelsesgrad peger på et behov for, at organisationer gentænker det åbne kontor, arbejder mere strategisk med indretning og samtidig optimerer arbejdsmiljøet.

Kloge kvadratmeter

Ved at ændre på måden at indrette arbejdspladsen på, kan en lang række forskelligartede arbejdsaktiviteter understøttes, og der opnås større arealeffektivitet. Den måde kontorer er indrettet i dag understøtter ikke nødvendigvis den måde vi gør vores arbejde på. Derfor sætter ABW fokus på fleksible og bæredygtige rum og på at gentænke indretning gennem fysiske og adfærdsmæssige tilpasninger. Indretningen kan understøtte medarbejderes behov for både fordybelse og samarbejde, formelle, uformelle møder, ad hoc sparring, telefonsamtaler mv.

Erfaringer

Gennem samarbejder med BIF, SUF og et pilotprojekt på Fuglebakken, har KEID siden april 2018 opbygget kompetencer og erfaringer med implementeringen af ABW. Viden og essentielle proceserfaringer, der kan komme andre forvaltninger til gode, når de ønsker at indrette aktivitetsbaseret. I det følgende uddybes gevinster, proces og erfaringer med ABW, samt hvad KEID kan tilbyde. Fra behovsafdækning til færdig indretning.

*eksempelvis i Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen, læs mere side 16.

I dag består arbejdsdagen af mange forskellige aktiviteter

ABW

Aktivitetsbaseret arbejdsplads skal forstås som en forretningsstrategi, hvis formål i Københavns Kommune er at øge videndeling og medarbejder-tilfredshed og at reducere kvadratmetre.

ABW er en ny måde at arbejde på, en ny arbejds-kultur med en indretning der tager udgangspunkt i et arbejdsliv i forandring.

Indretningen designes specielt til den enkelte af-delings behov. Typisk vil indretningen zoneindde-les, der vil indføres clean desk og free seating der bliver understøttet af teknologi der tillader det.

Gevinster ved aktivitetsbaseret arbejdsplads

Der er mange gevinster at hente ved at tænke i strategisk brug af de fysiske rammer. Etablering af et aktivitetsbaseret arbejdsmiljø rummer en ambition om, at processen og den nye indretning kan medvirke til at indfri strategiske indsatsområder.

Bedre udnyttelse af m²

Med ABW kan der opnås arealeffektivitet, gennem konvertering af kvadratmetrene. Ledig kapacitet veksles til faciliteter der understøtter medarbejdernes behov, samtidig med at der gøres plads til flere medarbejdere og hvis bygningen tillader det, frigør kvadratmeter. Udgifter til drift og leje mindskes når der skabes kloge kvadratmetre i en mere bæredygtig organisation.

Øget medarbejdertrivsel

At gå fra personligt ejede arealer til rette udvalg af fællesejede arealer giver mulighed for, at den enkelte medarbejder kan finde sig optimalt til rette i løbet af dagen, uanset den aktuelle arbejdsopgave. ABW har vist resultater på øget medarbejderengagement, trivsel og reduceret sygefravær.

Fleksibilitet i forhold til forandring

Fleksibiliteten i aktivitetsbaserede arbejdsmiljøer er en fordel, når en organisation står overfor fremtidige forandringer, da det nedsætter organisationens reaktionstid i forhold til at håndtere organisationsændringer. Nye eller midlertidige medarbejdere kan glide ind og ud af det fleksible miljø, uden at der skal rykkes rundt og indkøbes nyt inventar og IT-udstyr.

Større videndeling og interaktion

At indrette sig aktivitetsbaseret gør det muligt for de ansatte at møde hinanden indenfor og på tværs af traditionelle organisatoriske faggrænser, hvilket skaber større videndeling. Den fleksible indtagelse af det fysiske rum understøtter videndeling og netværksdannelse, da medarbejderne får kontakt med flere kollegaer, og kontakten rækker længere ud i organisationen end hos dem, der sidder alene i eget kontor eller på en fast plads i åbne storrumskontor uden fælles faciliteter.

Fastholdelse og rekruttering

Etablering af fysiske rammer med rum til videndeling, relationer og koncentration, smitter af på medarbejdernes motivation og effektivitet, og skaber et attraktivt arbejdsmiljø for nye medarbejdere, og fastholdelse af de nøglemedarbejdere organisationen allerede har.

Bedre udnyttelse af m2

Øget medarbejdertrivsel

**Fleksibilitet i forhold
til forandring**

**Større videndeling
og interaktion**

**Fastholdelse
og rekruttering**

En arbejdsplads målrettet brugerne og organisationens behov

Idéen bag AWB bygger på nøje studier af medarbejderes aktiviteter, mødeformer og trivsel inden for de organisatoriske rammer. Målet er at skabe en indretning, der på en enkel måde rummer alle aktiviteter og behov på arbejdspladsen, og som samtidig støtter op om organisationens visioner og mål.

Vores dag deler sig ofte ligeligt mellem et behov for fokuseret koncentration og dynamisk samarbejde. To i sin natur modsatrettede behov, der nærmest er umulige at understøtte ved ét skrivebord. Derfor tager en aktivitetsbaseret arbejdsplads afsæt i, at en gennemsnitlig arbejdsdag består af mange aktiviteter. Som *Aktivitetsbaseret Arbejdsplads* signalerer er arbejde ikke noget, der er bundet til ét bestemt sted, men en aktivitet der udføres dér hvor forholdene er bedst egnede til det.

AWB tager afsæt i en indretningsstrategi der understøttes af en proces om adfædsændring. Derfor er der ikke blot tale om en reduktion af arbejdsstationer men en ledelsesstrategi, der forudsætter at medarbejderne flytter sig alt efter hvilken type aktivitet de udfører i løbet af arbejdsdagen. Flexibiliteten understøttes af forskellige faciliteter og tilbud alle medarbejdere kan tilgå afhængig af behov og konkrete arbejdsopgaver. På den måde kan alle medarbejdere finde sig optimalt til rette i dertil designede områder, i stedet for at udføre alle typer opgaver ved det faste skrivebord eller i det traditionelle mødelokale.

Princippet om ratio

Ratio er udtryk for antal skriveborde pr. medarbejder. En ratio på 85% betyder, at der er 17 skriveborde til rådighed til 20 medarbejdere. Fjernes de skriveborde der forventes vil stå tomme, frigøres kvadratmetre til andre aktiviteter end dem ved skrivebordet.

Zoner, faciliteter og hjemmeområde

Flexibel og zoneinddelt indretning, der understøtter brugerens forskellige behov i løbet af en arbejdsdag. Zoneinddeling er en samling af aktivitetstilpassede faciliteter, fx stille, koncentration, telefon, aktiv, projekt. Hjemmeområde er en afdelings tilhørssted.

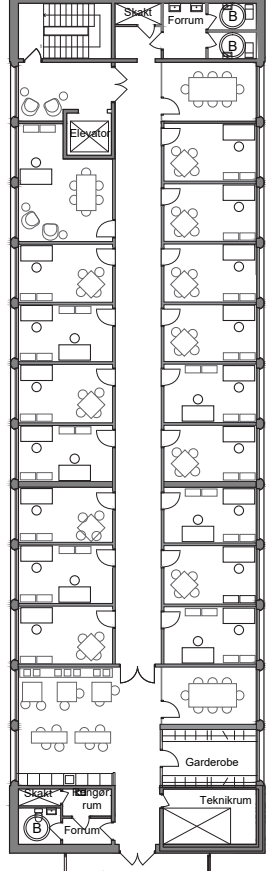
Nye vaner

Den fleksible indretning kræver ændret adfærd på arbejdspladsen. Det kræver nye vaner ift: clean desk, fælles arkivering og evnen til at indstille bord og stol så det passer til de individuelle behov mm. Derfor arbejdes der med etablering af fælles leveregler i de enkelte afdelinger for at sikre fælles forståelse for adfærd i de nye fysiske rammer.

CELLEKONTOR

Privat ejerskab til m²
Egen fast plads

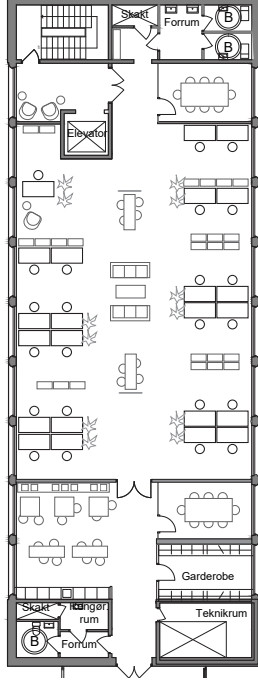
23 medarbejdere
23 skriveborde
2 mødelokaler

STORRUMSKONTOR

Fælles ejerskab til m²
Egen fast plads

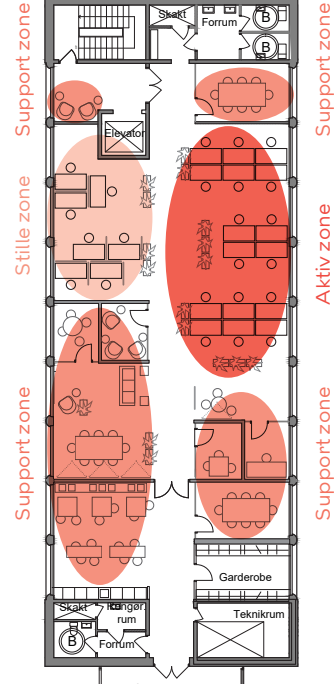
23 medarbejdere
23 skriveborde
2 mødelokaler

AKTIVITETSBASERET ARBEJDSPLADS

Fælles ejerskab til m²
Ingen egen fast plads

30 medarbejdere
23 skriveborde
4 mødelokaler
2 koncentrationsrum

Overvejelser i beslutningsprocessen

En adfærdsmæssig og kulturel forandring

ABW er en proces, der skal gribes rigtigt an, hvis gevinsterne skal høstes. At gå fra egen faste plads til at deles om faciliteter i et aktivitetsbaseret arbejdsmiljø vil opleves af mange som en stor forandring. Dette må ikke underkendes. Derfor opererer KEID med en række spor, hvor især brugerinddragelsen adskiller ABW fra en almindelig flytning. Med ABW anskuer KEID indretningsprocessen som en fysisk forandringsproces, der skal ledsages af en adfærdsmæssig og kulturel forandringsproces for at skabe resultater.

Ledelsen er nøglen til succes

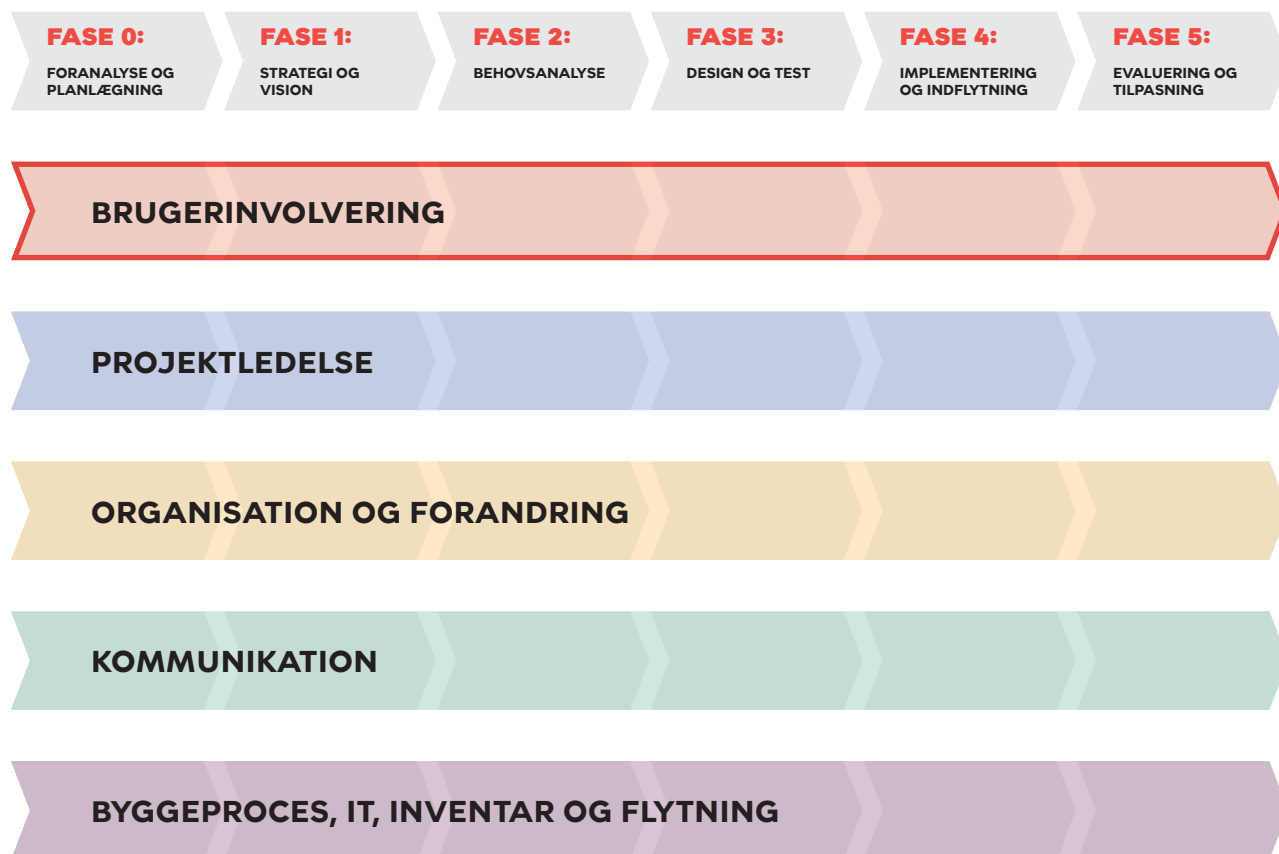
Nøglen til en succesfuld implementering af ABW ligger hos topledelsen. Det er essentielt, at topledelsen går forrest, og at alle ledelseslag forstår konceptet og den enkeltes rolle i implementeringen. Kun når ledelsen selv arbejder aktivitetsbaseret, opgiver det personlige skrivebord og indgår i free seating og clean desk, kan medarbejderne forventes at foretage samme adfærdsændring. KEID tillægger her ledelsesworkshops, opfølgende møder og løbende evalueringer stor betydning, da dialogen mellem ABW-teamet og ledelsen er centralt for at opnå adfærdsændringer i hele organisationen.

Italesæt ABW løbende

Fordi ABW er meget mere end fysisk indretning, og kræver at mennesker ændrer adfærd, bør forandringerne italesættes igennem hele processen. Ved at sørge for at baggrund og vision løbende gentages i forløbet, og ved at involvere medarbejderne mest muligt, sørger KEID for at de kommende brugere af ABW kan føle sig mest muligt inddraget. Det gør KEID gennem medarbejderworkshops og ved tydelig kommunikation gennem hele forløbet, samt stå til rådighed for spørgsmål fra alle ledelseslag. Det tager tid at vænne sig til forandringer, men sikres løbende inddragelse, vil viljen til at ændre arbejdsgange være langt større.

ABW er en proces - ikke et resultat

Eftersom ABW er skabt ud fra brugernes behov, kræver det en indsats at få de nye rammer til at fungere. Adfærdsændringerne vil ikke være på plads fra den dag, man rykker ind i de nye omgivelser. Der vil løbende være behov for at lave justeringer, både på den fysiske indretning og på de "leveregler", man aftaler internt i hver afdeling. ABW skal ikke anskues som et færdigt resultat, men som en ny måde at udføre sit arbejde på. KEID kan tilbyde at foretage evalueringer tre og seks måneder efter indrykning, og herefter foretage de justeringer og opfølgninger, der er nødvendige for at tilpasse ABW yderligere til brugernes nye behov.

Øverste bjælke i figuren viser de overordnede faser i en ABW-proces. Faserne minder om processen for en almindelig indretning, men behovsanalysen i fase 2 fylder mere end i en almindelig flytning. På næste side vises hvilke aktiviteter sporet for brugerinvolveringen omfatter i de forskellige faser. Brugerinvolveringen består af både kommunikation, forandringsledelse, håndtering af bekymringer mv. Disse udgør en stor del af en ABW-proces.

Brugerinvolvering

FASE 0:

FORANALYSE OG PLANLÆGNING

FASE 1:

STRATEGI OG VISION

FASE 2:

BEHOVSANALYSE

Intro til ABW og involveringsproces

Topledelse

Forventningsafstemning, muligheder og gevinster ved ABW:

- Referencer - internt og eksternt
- Strategiske overvejelser
- Ledelsens ansvar og rolle
- Brugerinvolvering - hvem og hvornår

Projektorganisering

Rammer, tid og budget
Involveringsstrategi
Kommunikationsstrategi
Projektplan for HR, IT, FM

Workshop "Vision & ABW"

Topledelse

Hvad ønsker vi at opnå med ABW?
Succeskriterier og vision

Godkendelse af "Procesplan og vision"

Topledelse

Interne forløb omkring: vision og ABW:

Topledere til ledere
Ledere til medarbejdere
Informering omkring hvad og hvorfor...

Kickoff

Topledelsen til alle medarbejdere

Vision: Hvorfor gør vi det
Procesplan: Hvad sker hvornår
Spørgsmål: Muligheder/bekymringer

1:1

Lederne

Hvad i dag og fremtid;

- Vision og motivation
- Type arb.opgave
- Samarb. og nærhed
- Medarb. og afd.

Behovsafdækning

Alle medarbejdere

Indsamling af data/info;

- Arbejdsopg. over dagen
- Samarbejder /nærhed
- Fordele og ulemper i dag

Workshop "ABW"

Ledere

På baggrund af defineret vision;

- Hvordan opnår vi vision?
- Hvad er ledelse i ABA?
- Procesplan og udsving

Godkendelse af "Behovsafdækning og scenarier"

Topledelse

Behovsafdækning:

- Afd. profiler
- Nærheder
- Fordele/ulemper

Scenarier:

- Overordnet placering af afdelinger både som 1:1 og ABW

Involveringsgraden kan justeres. Indrages alle medarbejdere gennem hele processen, eller nedsættes et udvalg med medarbejderrepræsentanter og TR?

FASE 3:

DESIGN OG TEST

FASE 4:

IMPLEMENTERING OG INDFLYTNING

FASE 5:

EVALUERING OG TILPASNING

Hvad tilbyder KEID?

Inspirationsture

Det kan være en god idé at komme ud og se, hvordan aktivitetsbaseret indretning fungerer og opleves i praksis og høre konkrete erfaringer fra bruger og beslutningstagere. KEID kan arrangere inspirerende besøg på relevante arbejdspladser, både private og kommunale.

Behovsanalyse

En beslutning om ABW og generel arealoptimering bør altid tage udgangspunkt i en behovsanalyse. I KEID tager vi udgangspunkt i en tredelt behovsafdækning, der både afdækker brugen af skriveborde og faciliteter, medarbejdernes udtrykte behov, samt arbejdsdagens krav til forskellige faciliteter. KEID kan bidrage med både at indsamle, analysere og formidle data, så I får indsigt i hvordan jeres arbejdsplads kvadratmeter bruges i dag, og får anbefalinger til, hvor og hvordan de fremadrettet kan bruges mere effektivt.

Projekt og procesledelse

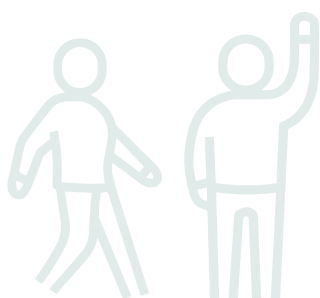
Det er generelt KEIDs erfaring, at det kræver både fokuseret projekt- og procesledelse for at sikre en succesfuld implementering af ABW. KEID kan i samarbejde med jer udarbejde procesplaner for indførelse af ABW, og sørge for medarbejderinvolvering, ledelsesunderstøttelse i processen, samt ledelse af projektet fra start til slut. Der er mange elementer, der skal spille sammen for at opnå maksimalt udbytte af behovsafdækning, workshops og endelig indretning, og det er værd at trække på de mange erfaringer, som fx allerede er gjort i KK, hvilket KEID løbende indsamler.

Investeringscase

Generelt skal indførelsen af ABW enten skabe en arealreduktion, altså færre m², eller arealeffektivitet, altså flere mennesker på samme plads. Dette vil resultere i besparelse på husleje, hvis de frigivne arealer kan bruges af andre eller afstås. Størrelsen på reduktion af husleje vil være med til at bestemme, hvor stor investeringen kan være, da det er en forudsætning, at der er en tilbagebetalingstid på max. seks år. I udarbejdelsen af en investeringscase kan KEID netop understøtte jeres forvaltning i udregning af grundlag, forudsætninger, investeringsbehov samt varige driftsbesparelser.

Kontakt os

Skriv til os for mere information: aktivitetsbaseretarbejdsplads@kk.dk

Indsigter fra BIF

Når ABW skaber plads til flere

Medarbejderne flytter fra sammenlagt **40.000 m²** på **6** forskellige lokationer i København.

Det nye hus er ca. **30.000 m²** og vil tilbyde en samlet indgang til borgere, der skal i kontakt med job- og beskæftigelsescentrene.

Det anslås, at cirka 2.500 borgere vil besøge det nye center hver dag. Dvs at hver 7. københavnere kommer i kontakt med Jobcentret på Gammel Køge Landevej i løbet af et kalenderår.

Fra 6 centre til 1 adresse

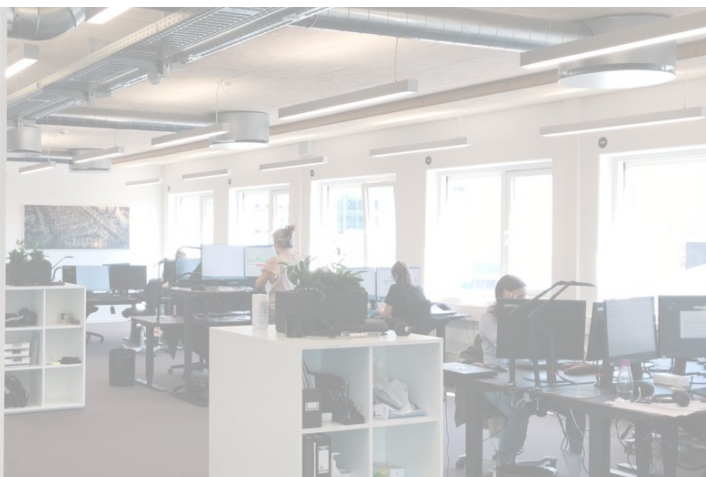
I 2017 blev det politisk vedtaget, at 5 job- og beskæftigelsescentre i København skulle samlokaliseres under ét tag. Tidligt i processen besluttede BIF's direktion og i samarbejde med centercheferne, at det nye center skulle indrettes aktivitetsbaseret. Formålet var både en optimal udnyttelse af de nye arealer samt at man ønskede en indretning der understøttede mere samarbejde og vidensdeling. Den aktivitetsbaserede indretning muliggjorde, at et 6. center kunne flytte med, og således er det nye hus på Gammel Køge Landevej kommet til at huse cirka 1.200 medarbejdere.

Inspiration til inddragelse

Projektgruppen bag BIFs ABW-proces fik bl.a. inspiration fra ture til Novo Nordisk, Skanderborg Kommune og Faaborg-Midtfyn kommune, der alle har implementeret ABW i forskellige former. Særligt fik de fokus på vigtigheden af at lederne går forrest, og at medarbejderne inddrages i processen. Derfor valgte BIF at inddrage alle 1.200 medarbejdere. Dermed kunne de få medarbejderne direkte i tale og få italesat og svaret på usikkerheder om den nye måde at arbejde på, i de nye kontormiljøer.

Langsigtede gevinster

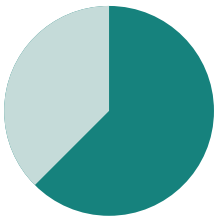
I løbet af 11 dage i efteråret 2018 blev der derfor afholdt workshops, hvor medarbejderne blev engageret i den nye hverdag og forberedt på den nye arbejdskultur de snart skulle indgå i. Der blev afholdt rundvisninger, hvor medarbejderne kom med ideer til indretningen, og fik reflekteret over deres ønsker og behov ift. de nye omgivelser. Det var en ressour-

I de nye rammer på Gammel Køge Landevej er der indrettet i såkaldte "hjemmeområder" for de forskellige afdelinger.

Cirka 1.000 medarbejdere blev iklædt sikkerhedssko, og vist rundt på den nye lokation, mens håndværkerne arbejdede videre i baggrunden.

Forud for beslutningen om at overgå til ABW, viste en behovsafdækning at medarbejdernes skriveborde ofte stod tomme 60% af tiden i løbet af en arbejdsdag.

100%
85%

På Gammel Køge Landevej har man valgt at starte ud med en ratio på 85%, for at skabe tryghed for, at der ikke kommer til at mangle arbejdsstationer.

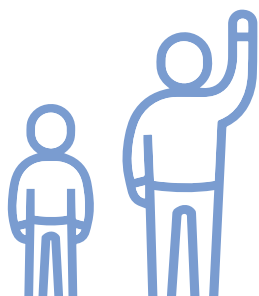

Medarbejderne får flere undervisningslokaler og et bredt udvalg af arbejdsstationer i forskellige zoner: stille-, aktiv- og telefonzoner samt flexpladser og loungeområder.

cekrævende proces, der krævede et omfattende forarbejde, og et stort opsamlings- og formidlingsarbejde. Gevinsterne viste sig dog hurtigt. Man kunne blandt andet ensrette kommunikationen, og på den måde skabe en samlet fortælling i processen. Man kunne foregribe spørgsmål, give entydige svar og berolige medarbejderne, der stod overfor en stor omvæltning.

Godt begyndt er halvt fuldendt

Fordi BIF valgte at indrette med ABW blev der plads til et ekstra center. Derfor kunne de involvere alle medarbejdere fra starten, og ikke forhastet og sent i processen, hvis det først var blevet besluttet senere at indrette aktivitetsbaseret. Denne proces, der inddrog medarbejderne, deres behov og tanker, har gjort, at BIFs medarbejdere har været rustet til den nye arbejds hverdag. Det har resulteret i færre afsluttende workshops, fordi medarbejderne har været så godt klædt på. Et faktum, der også har gjort, at der var stor forventningsglæde over at flytte i de nye lokaler på Gammel Køge Landevej.

Indsigter fra BUF

ABW er en proces med løbende justeringer

En testzone med gode erfaringer

I 2017 skulle BUF revurdere brugen af administrative kvadratmeter, og samtidig ønskede man at øge vidensdeling og samarbejde i forvaltningen. Desuden oplevede mange medarbejdere at storrumskontorene og indretningen med glasvægge, var en gene, da det forhøjede støjniveauet. Man ønskede man at finde en løsning, der kunne imødekomme både behov og udfordringer. Jesper Schmidt, specialkonsulent i BUF, fortæller:

» Vi prøvede at finde ud af hvilken indretning, der giver bedst mening, når man skal løse de udfordringer. Vi valgte derfor at lave en testzone på 2. sal, hvor vi fik rigtig gode erfaringer med den aktivitetsbaserede indretning.«

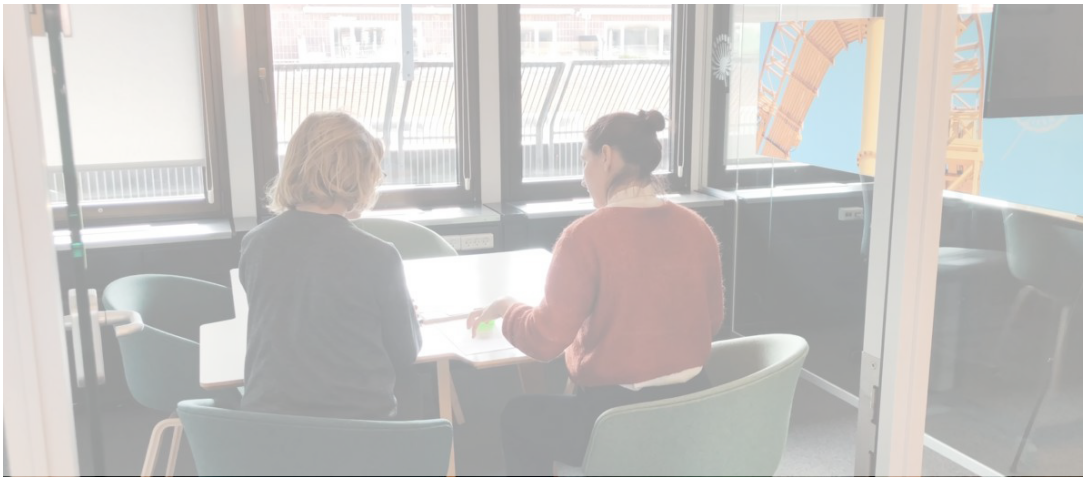
Når forskellige behov tilgodeses

De gode erfaringer fra testområdet resulterede i, at 5. og 6. sal i Hans Nansens Gård blev aktivitetsbaseret arbejdsplads for i alt 420 af BUFs medarbejdere. Her sidder medarbejdere, der dækker et bredt spektrum i opgaveporteføljen, da der i BUF arbejder alt fra den skrivebordsforankrede sekretariatsmedarbejder med mange telefonsamtaler, til den udgående konsulent, der ofte er at finde ude på institutionerne. Ved at indrette aktivitetsbaseret blev der tilført forskellige støttefunktioner (eks. flexrum, stillezoner, telefonzoner), så medarbejderne, på trods af meget forskellige arbejdsopgaver og behov, har mulighed for at vælge hvilken zone, der passer til deres arbejdsopgaver fra dag til dag.

I BUF skiltes de forskellige zoner på gulv og vægge.

I BUF er der både mødelokaler der kan bookes og lokaler til spontane møder og samarbejde.

To personer arbejdede fuldtid på projektet igennem to år. Undervejs hentede de intern og ekstern rådgivning til blandt andet arkitektarbejde, flyttekoordinering samt sparring fra udbudsjurister, arbejdsmiljøeksperter, og en møbelkonsulent.

70%
100%

I testområde var ratioen på 75%. På baggrund af data og erfaringer blev den endelige ratio fastsat til 70% i gennemsnit.

Overgangene mellem de forskellige zoner er markerede, både gennem farvevalg på vægge og møbler samt i form af symboler og skilte.

ABW: en proces der ikke slutter

Efter at have indført aktivitetsbaseret arbejdsplads i sommeren 2018 har BUF fortsat udviklet og evalueret på, om indretningen svarer til medarbejdernes behov. Blandt andet ved at sætte det på dagsordenen til teammøder og fællesmøder mellem husafdelinger, der støder op til hinandens kontorområder. Det er et arbejde, der langt fra er slut endnu, som Jesper Schmidt forklarer:

» ABW skal løbende justeres. Både på kulturniveauet, i forhold til de adfærdsaftaler man har lavet. Og også på de fysiske dele, hvor nogle zoner eller områder ikke længere virker helt efter hensigten.«

For BUF betyder det, at arbejdet og implementeringen fortsat er en proces, hvor medarbejdere og arbejdsgruppe løbende udvikler og forbedrer indretningen for at skabe den bedst mulige arbejdsplads for medarbejderne på 5. og 6. sal i Hans Nansens Gård.

Indsigter på tværs

» Is ABW delivering on its promise? The data consistently supported industry claims that ABW provides far greater flexibility in where and how an employee chooses to work - and in doing so, increases staff collaboration«

Leesman: The Rise and Rise of Activity Based Working

» I de traditionelle kontormiljøer afspejler hierarkiet/status sig i kontorets og inventarets størrelse i modsætning til aktivitetsbaserede arbejdsmiljøer, hvor funktionsfordelingen, indretning og inventar, matcher kravene til de enkelte arbejdsprocesser. Det er vigtigere hvad du gør end hvem du er og indflydelse opnås gennem deltagelse!!«

Signal: Aktivitetsbaserede arbejdsmiljøer

ABW tilbyder fleksibilitet og mere samarbejde

» Organisations that don't embrace agile work will find it difficult to attract and retain«

Robert Garrett: 10 Factors to consider before implementing activity-based working

ABW fremmer business-value

» ABW should be seen as a transformational business strategy, not a workplace strategy.«

Leesman: The Rise and Rise of Activity Based Working

» Det skal starte fra toppen. Og så skal det bundfælde sig og accepteres og forstås i alle lag. Man behøver ikke at have alle medarbejdere med på vognen, men det skal man helt klart i topledelsen, i ledelsen og også i mellemliderlaget, vil jeg sige. Der skal man i hvert fald kunne forstå, hvorfor ens chef har valgt at gøre det«

Pernille Flor Borg: Indretningsarkitekt i BIF

» As the biggest change to the way people work in over a century, it's going to require strong support and advocacy from your senior exec team. Having them lead by example, becoming visible early adopters of activity-based working, will shut down a multitude of self-important arguments that will invariably surface«

Robert Garrett: 10 Factors to consider before implementing activity-based working

Ledelsen baner vejen for et succesfuldt aktivitetsbaseret miljø

»Det er vigtigt at man undervejs i forandringsprocessen aktivt inddrager medarbejdere i etablering af et sæt enkle leveregler for hvordan man behandler hinanden i et aktivitetsbaseret arbejdsmiljø. Ligeledes er det væsentligt at fokusere på den kultur og de værdier man ønsker, skal være grundlaget for de leveregler man etablerer.«

Signal: Aktivitetsbaserede arbejdsmiljøer

» You can have the latest and greatest technology and a beautifully designed workspace, but if your people haven't bought in to why the organisation is changing and if they can't see the benefits i.e. 'what's in it for me?' then the shift to activity-based working will be a failure.«

Robert Garrett: 10 Factors to consider before implementing activity-based working

Indretningen udspringer af behovene hos de personer, der skal indrette sig

FOR MERE INFORMATION,
KONTAKT:

AKTIVITETSBASERETARBEJDSPLADS@KK.DK